

СУЧАСНІ АСПЕКТИ МОДЕРНІЗАЦІЇ НАУКИ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

у рамках Видавничої групи «Наукові перспективи»

*Матеріали XV-ої Міжнародної науково-практичної
конференції (07 листопада 2021 р., м.Роттердам,
(Нідерланди), дистанційно)*

2021 р.

Міжнародний економічний інститут (Есеніце, Чехія)
Central European Education Institute (Братислава, Словаччина)
Національний інститут економічних досліджень (Батумі, Грузія)
Батумський навчальний університет навігації (Батумі, Грузія)
Регіональна Академія Менеджменту (Казахстан)
Громадська наукова організація «Всеукраїнська Асамблея докторів
наук з державного управління» (Київ, Україна)
Громадська організація «Асоціація науковців України» (Київ, Україна)
Університет Новітніх Технологій (Київ, Україна)
у рамках Видавничої групи «Наукові перспективи»

СУЧАСНІ АСПЕКТИ МОДЕРНІЗАЦІЇ НАУКИ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

*Матеріали XV-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 листопада 2021 р., Роттердам (Нідерланди), дистанційно)*

2021 р.

International Economic Institute s.r.o. (Jesenice, Czech Republic)
Central European Education Institute (Bratislava, Slovakia)
National Institute for Economic Research (Batumi, Georgia)
Batumi Navigation Teaching University (Batumi, Georgia)
Regional Academy of Management (Kazakhstan)
**Public Scientific Organization "Ukrainian Assembly of Doctors of Sciences in
Public Administration" (Kyiv, Ukraine)**
Public Organization Organization "Association of Scientists of Ukraine" (Kyiv, Ukraine)
University of New Technologies (Kyiv, Ukraine)
within the Publishing Group "Scientific Perspectives"

MODERN ASPECTS OF MODERNIZATION OF SCIENCE: STATUS, PROBLEMS, DEVELOPMENT TRENDS

*Materials of the 15th International Scientific and Practical Conference
November 7, 2021, Rotterdam (Netherlands), remotely*

2021

Матеріали XV-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 листопада 2021 р., м. Роттердам (Нідерланди), дистанційно)

УДК 001.3-048.35:0/9](06)
С91

Матеріали конференцій індексуються у
міжнародній пошуковій системі Google Scholar

Редакційна колегія:

Є.О. Романенко (голова) д-р держ. упр., проф., Заслужений юрист України, І.В. Жукова (заступник голови) канд. н. держ. упр., доц., О.М. Непомнячий (заступник голови) д-р держ. упр., проф., Заслужений будівельник України, О.І. Дацій (заступник голови) д-р економ. н., проф., Заслужений працівник освіти України, В.Л. Федоренко (заступник голови) д-р юр. н., проф., Заслужений юрист України, О.М. Макаренко (заступник голови) д-р мед. н., Маркета Павлова (заступник голови)

Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ; Роттердам, 07 листопада 2021 р. / за ред. Є.О. Романенка, І.В. Жукової. Київ; Роттердам: ГО «ВАДНД», 2021. 253с.

У матеріалах XV-ої Міжнародної науково-практичної конференції висвітлені: проблемні аспекти комунікативної взаємодії громадянського суспільства та публічної влади; питання визначення основних аспектів з якісного поліпшення процесу надання адміністративних послуг у нашій країні; дослідження ефективності проведення семінарського заняття, що залежить від методичної тактики дій викладача; перспективні напрями формування та розвитку міжнародного гуманітарного права; особливості дослідження рівня та структури професійної захворюваності у працівників сучасного гірничо-металургійного комплексу тощо.

Матеріали будуть цікаві науковцям, громадсько-політичним діячам, студентам, а, також, усім, хто цікавиться розвитком української держави і світовим досвідом реалізації інноваційних процесів.

Матеріали подані в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію матеріалів несуть автори.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1.	15
ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ, САМОВРЯДУВАННЯ І ДЕРЖАВНА СЛУЖБА	
Луцький М.Г., Романенко Є.О., Мірошніченко О.В., Колишко Р.А. <i>УКРАЇНА БУДЕ ВИЗНАВАТИ ПРОФЕСІЙНІ КВАЛІФІКАЦІЇ, ОТРИМАНІ В ІНШИХ КРАЇНАХ</i>	15
Віремейчик А.М. <i>КОНКУРЕЦІЯ МІЖ ФІЗИЧНИМИ ОСОБАМИ ПІДПРИЄМЦЯМИ ТА КОМУНАЛЬНИМИ НЕПРИБУТКОВИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ ПМД</i>	25
Гаєвая О.В. <i>МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ ШЛЯХОМ ПОЄДНАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ ТА ПУБЛІЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ</i>	29
Грачова О.Ю., Новицький В.А., Куляша М.В. <i>ТЕНДЕНЦІЇ І ПРОБЛЕМАТИКА МІЖНАРОДНИХ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПЕРЕГОВОРІВ ХХІ СТОЛІТТЯ</i>	34
Дяковська Д.О. <i>СУТНІСТЬ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ТАЛАНТАМИ ТА ДОЦІЛЬНІСТЬ ЇЇ ФОРМУВАННЯ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ</i>	39

Марищен С.С. 44
*СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ
НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ЇЇ
МОДЕРНІЗАЦІЇ*

Мішегліна В.М. 50
*ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ НАРОДНОЇ
ЗАКОНОДАВЧОЇ ІНІЦІАТИВИ В УКРАЇНІ*

Стельмах О.С. 56
*СТРАТЕГІЧНІ ВЕКТОРИ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ
ПОЛІТИКИ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ
ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ*

Шевчук О.І. 62
*ЦИФРОВІЗАЦІЯ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ: ПОТРЕБИ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ*

Янсонс Я.В. 68
*МЕТОДИКА ОЦІНКИ СТАНУ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОЇ
ДЕМОКРАТІЇ*

СЕКЦІЯ 2. 73

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ І АУДИТ

Бессонова С.И., Савченко А. 73
*ОСОБЕННОСТИ УЧЕТА СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ
ПРОДУКЦИИ В УКРАИНЕ*

СЕКЦІЯ 3.

ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

78

Петленко Ю.В., Погрібна Н.В.

78

*СОЦІАЛЬНЕ БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ
ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВИ*

СЕКЦІЯ 4.

83

ЕКОНОМІКА Й УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Бессонова А.В.

83

*АНАЛІЗ ВПЛИВУ КІЛЬКОСТІ ПЕРСОНАЛУ НА
РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА*

Белоусов Я.І., Серебряк К.І., Белоусова Л.І.

88

*ВИЗНАЧЕННЯ ДОХОДУ ТА ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ
ВИТРАТ, ЯК ОБ'ЄКТІВ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ*

Леонов Я.В., Ярова О.А.

99

*ІНСТИТУЦІЙНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ЕНЕРГЕТИЧНОГО
СЕКТОРУ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ*

СЕКЦІЯ 5.

105

КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО

Коляда Ю.А.

105

*ПРАКТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ НАВИКІВ
ХОРОВОЇ МАЙСТЕРНОСТІ У СТУДЕНТІВ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ «МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО»*

Федоренко В.Л. <i>ДОСЛІДЖЕННЯ С.О. ПЕТРОВА «КНИГИ КИРИЛИЧНОГО ДРУКУ XVIII СТ.» (КИЇВ, 1956 Р.) ЯК ДЖЕРЕЛО ДЛЯ АТРИБУЦІЇ КИЇВСЬКИХ КИРИЛИЧНИХ СТАРОДРУКІВ, ВИДАНИХ ЦИВІЛЬНИМ ШРИФТОМ</i>	108
---	-----

СЕКЦІЯ 6.	113
------------------	-----

МАРКЕТИНГ

Іваненко Л.М. <i>ПОБУДОВА СТРАТЕГІЇ КОНТЕНТ-МАРКЕТИНГУ ДЛЯ ЗАЛУЧЕННЯ ІНТЕРНЕТ-КЛІЄНТІВ</i>	113
--	-----

СЕКЦІЯ 7.	121
------------------	-----

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА

Овчаренко Т.С. <i>ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПОЛЬЩІ: ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ В УКРАЇНІ</i>	121
--	-----

Трушкіна Н.В., Шипоша В.А. <i>КЛАСТЕРИЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ: ДОСВІД НІДЕРЛАНДІВ</i>	126
--	-----

СЕКЦІЯ 8.	131
------------------	-----

ПРАВО

Guyvan P.D. <i>TEMPORAL DEFINITION OF LEGAL APPLICATION OF REGULATIONS</i>	131
--	-----

Жиленко Н.В. 137
*МІСЦЕ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У
СИСТЕМІ ПРАВОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В УКРАЇНІ*

Рубаненко А.М. 141
*СПРАВИ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА ЗА
УЧАСТЮ ІНОЗЕМЦІВ ТА ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА:
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ*

Садикова Я.М. 148
*ЕФЕКТИВНА УЧАСТЬ ДИТИНИ В ЦИВІЛЬНОМУ
СУДОЧИНСТВІ*

Урбанович В.В. 152
*ПОНЯТТЯ «ОЛІГАРХ»: ЛОГІКО-ПРАВОВА
НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ В ЗАКОНОПРОЄКТІ ПРО ОЛІГАРХІВ*

СЕКЦІЯ 9. 155

**ПСИХОЛОГІЯ, ПЕДАГОГІКА, ОСВІТА,
ФІЛОСОФІЯ ТА ФІЛОЛОГІЯ**

Абільтарова Е.Н. 155
*ЕТАПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ
ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ ПРОФЕСІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ У МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ З ОХОРОНИ
ПРАЦІ*

Аниськіна С.А. 161
*ІДЕЇ І. КАНТА ПРО МОРАЛЬНИЙ РОЗВИТОК
ОСОБИСТОСТІ*

- Галай М.Д., Мішаровський Р.М.** 166
*ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИЙ ПІДХІД У НАВЧАННІ ВПРАВ
ІГРОВОЇ СПРЯМОВАНОСТІ УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ*
- Гродзь Н.М.** 171
*ХАРАКТЕРИСТИКА ВПЛИВУ COVID-19 НА ЗАКЛАДИ
ВИЩОЇ ОСВІТИ*
- Дишкант О.В., Бабійчук І.В., Романюк Н.М.** 175
*КРУГЛИЙ СТІЛ, ЯК ФОРМА ВИКЛАДЕННЯ ТА
ЗАКРІПЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ В
СИСТЕМІ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО НАВЧАННЯ
КЕРІВНОГО СКЛАДУ ТА ФАХІВЦІВ, ДІЯЛЬНІСТЬ
ЯКИХ ПОВ'ЯЗАНА З ОРГАНІЗАЦІЄЮ І ЗДІЙСНЕННЯМ
ЗАХОДІВ З ПИТАНЬ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ*
- Іванишин Г.Я.** 179
*ПРОВІДНІ ПРИНЦИПИ НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО
МОВЛЕННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ
СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ*
- Камінська І.Т.** 184
*ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ МУЛЬТИМЕДІА ТА
МУЛЬТИМЕДІЙНИХ НАВЧАЛЬНИХ ПОСІБНИКІВ ДЛЯ
СТВОРЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА*
- Кіпаренко О.Л.** 190
*ВПЛИВ РУХОВОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ НА
АДАПТАЦІЮ В НАВЧАННІ*

Коваленко О.М. 193
*ДИДАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ
ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У
ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТІСНО
ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ*

Остапчук В.В. 198
*САМООСВІТА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ САМОРОЗВИТКУ
МАЙБУТЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА*

Сидорович М.М. 200
*STEM-ОСВІТА ЯК ІНОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЯ
ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ*

Стьопкіна А.С., Стьопкін А.В. 205
*СУТНІСТЬ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ У
ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ*

Шевчук В.В. 209
*ОСОБИСТІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ БАТЬКІВ ДІТЕЙ ІЗ
КОМПЛЕКСНИМИ ПОРУШЕННЯМИ РОЗВИТКУ*

СЕКЦІЯ 10. 213

**РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І
РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА**

Панькова О.В., Касперович О.Ю. 213
*ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ВИЗНАЧЕННЯ
В СИСТЕМІ ВІДНОСИН НА ЦИФРОВИХ ТРУДОВИХ
ПЛАТФОРМАХ*

СЕКЦІЯ 11. 219

ТУРИЗМ

- Безсмертнюк Т.П.** 219
*ПІДХОДИ ДО ЕКОНОМІЧНОЇ ОЦІНКИ ПРИРОДНИХ
РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ*

СЕКЦІЯ 12. 224

МЕДИЦИНА

- Artemov A.V., Lytvynenko M.V., Koshelnyk O.L.,
Savenko T.O., Katsap O.V.** 224
*PECULIARITIES OF RELATIONS IN THE "CELLS-
TISSUE" SYSTEM (EXPERIENCE OF PRESERVATION OF
DONOR TISSUES)*

- Касрашвілі Г.Г., Ксьонз І.В., Колеснік Г.І.,
Гюльмамедов П.Ф., Андрєєв О.В., Андрєєв П.О.** 230
*ОЦІНКА МІКРОБНОГО ПЕЙЗАЖУ ПРИ ЛІКУВАННІ
ХРОНІЧНИХ РАН РІЗНОЇ ЕТІОЛОГІЇ*

- Кувшинова Є.В.** 234
*ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я, ЯК ЧИННИК
НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ*

СЕКЦІЯ 13. 239

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

- Сердюк І.А.** 239
ПРИНЦИПИ ПІЗНАННЯ ФЕНОМЕНУ ПРАВОВИХ АКТІВ

СЕКЦІЯ 14. 245

- Tyshakova L.T.** 245
INNOVATIVE ACTIVITY OF A HIGHER SCHOOL TEACHER

Шановні колеги!

Вітаю із виходом матеріалів XV-ої Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку» (м. Роттердам, Нідерланди).

Публікації у матеріалах конференції відзначаються високою якістю, фундаментальністю викладу матеріалу, глибокою філософією.

Сьогодні читацька аудиторію матеріалів щомісячних заходів вимірюється тисячами уважних і вдячних науковців не тільки в Україні, але і у багатьох країнах світу.

З цього приводу, висловлюю Вам, шановні автори й читачі, щиру вдячність за те, що залишаєтеся з нами, цінуєте нашу спільну наукову працю. Завдяки Вашій підтримці матеріали щомісячних заходів мають авторитет і є корисними для багатьох вчених.

Бажаю редакції нових цікавих публікацій, творчих успіхів та видавничого довголіття а авторам та читачам - здоров'я, благополуччя, найкращих перспектив на кожен подальший день!

**З повагою,
Директор Видавничої групи
«Наукові перспективи»,
Проректор з наукової роботи
ПВНЗ Університет Новітніх
Технологій**

Жукова І.В.

მვირფასო მეგობრებო!

გულითადად გილოცავთ XV საერთაშორისო სამეცნიერო და პრაქტიკული კონფერენციის მასალების გამოცემას „მეცნიერების მოდერნიზაციის თანამედროვე ასპექტები: მდგომარეობა, პრობლემები, ტენდენციები“ (როტერდამი, ნიდერლანდები, 2021).

გამოქვეყნებულ მასალებში პროფესიულმა მიდგომამ და სიღრმისეულმა ანალიზმა მკითხველის აღიარება და ნდობა მოიპოვა. სამეცნიერო პუბლიკაციის ფურცლები შეიცავს ინფორმაციის ფართო სპექტრს, რაც ხელს უწყობს XXI საუკუნის უკრაინის თანამედროვეობაში მიმდინარე პროცესების სწორად გააზრებას.

ვუსურვებ გუნდს შემდგომი შემოქმედებითი მიღწევების გამოქვეყნებას, იღბალს და ოპტიმიზმს, კეთილდღეობას და ბედნიერებას! კიდევ უფრო საინტერესო და შინაარსიანი მასალების გამოცემას, თქვენი მკითხველებისა და ავტორების უფრო ფართო წრეს!

პატივისცემით

ეკონომიკის დოქტორი,
პროფესორი, ბათუმის შოთა
სუსთაველის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი

ზადრი გეჩხაია

*Матеріали XV-ї Міжнародної науково-практичної конференції
(07 листопада 2021 р., м. Роттердам (Нідерланди), дистанційно)*

Vážení přátelé a kolegové!

Gratulujeme k vydání materiálů XV. mezinárodní vědecko-praktické konference "Moderní aspekty modernizace vědy: stav, problémy, trendy."

Materiály měsíčních mezinárodních akcí přístupnou formou a na vysoké odborné úrovni pokrývají nejnovější vědecké počiny ve veřejné správě, právu, ekonomii, medicíně, pedagogice, psychologii a praktické aspekty jejich aplikace v každodenní praxi vědců, státních úředníků i místních vlády.

Šťěstí pro vás, pohoda, nejlepší vyhlídky pro každý další den.

Pozdravy,

Doktor práv, profesor

Karel Nedbálek

СЕКЦІЯ 1.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ, САМОВРЯДУВАННЯ І ДЕРЖАВНА СЛУЖБА

Луцький М.Г.

доктор технічних наук, професор, лауреат
Державної премії України в галузі науки і техніки, ректор,
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна

Романенко Є.О.

доктор наук з державного управління, професор,
Заслужений юрист України, проректор з наукової роботи,
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна

Мірошніченко О.В.

кандидат економічних наук, Заслужений економіст України,
виконавчий Віце-президент Конфедерації роботодавців
України, президент, *Інститут професійних кваліфікацій*
м. Київ, Україна

Колишко Р.А.

кандидат юридичних наук, директор,
Інститут професійних кваліфікацій
м. Київ, Україна

УКРАЇНА БУДЕ ВИЗНАВАТИ ПРОФЕСІЙНІ КВАЛІФІКАЦІЇ, ОТРИМАНІ В ІНШИХ КРАЇНАХ

Україна зробила важливий крок на шляху гармонізації української Національної системи кваліфікацій з європейською. Відтепер професійні кваліфікації, здобуті в інших країнах, будуть визнаватися. До цього наша держава не

визнавала свідоцтва чи сертифікати, отримані в ЄС, США чи інших країнах.

Поняття «кваліфікація» визначається сьогодні Законом України «Про освіту» 2017 року як «визнана уповноваженим суб'єктом та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей (результатів навчання)» [1]. Таке визначення в основному відповідає тому, як розуміється поняття «кваліфікація» у міжнародних документах Європейського Союзу [2].

Стаття 34 Закону України «Про освіту» визначає два види кваліфікацій – освітні (академічні) та професійні. Освітня кваліфікація - це визнана закладом освіти чи іншим уповноваженим суб'єктом освітньої діяльності та засвідчена відповідним документом про освіту сукупність встановлених стандартом освіти та здобутих особою результатів навчання (компетентностей). Професійна кваліфікація - це визнана кваліфікаційним центром, суб'єктом освітньої діяльності, іншим уповноваженим суб'єктом та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей (результатів навчання), що дозволяють виконувати певний вид роботи або здійснювати професійну діяльність. Таким чином і освітню, і професійну кваліфікацію слід вважати сукупністю компетентностей або результатів навчання.

Увага до питання кваліфікацій на міжнародному рівні великою мірою зумовлена загальною тенденцією інтеграції європейського простору. Очевидно, що освітня і професійна мобільність є вагомими чинниками такої інтеграції. У 2005 році була прийнята директива Європейського парламенту і Ради ЄС про визнання професійних кваліфікацій [3]. Мета документу – встановити правила, відповідно до яких країна, що унормовує доступ до регульованих професій залежно від підтвердженої професійної кваліфікації, повинна визнавати професійні

кваліфікації, здобуті в інших країнах – членах Європейського Союзу. Процедури визнання таких кваліфікацій обумовлюються, зокрема, у галузі медицини, ветеринарії, фармації, архітектури, де існують регульовані професії. Директива передбачає певні правила атестації фахівців уповноваженими установами для визнання кваліфікацій у відповідності до професійних стандартів, а також можливості автоматичного визнання за умови, що кваліфікація підтверджена документом про формальну освіту. Велику роль при взаємному визнанні професійних кваліфікацій мають відігравати професійні асоціації, що мають міжнародний статус. У 2013 році було внесено поправки до цієї директиви ЄС, направлені на забезпечення автоматичного визнання кваліфікацій через інформаційну систему внутрішнього ринку [4].

Для полегшення міжнародного визнання кваліфікацій було впроваджено такий інструмент як Європейська рамка кваліфікацій для навчання впродовж життя (ЄРК). ЄРК є референтним інструментом для порівняння кваліфікацій, які встановлюються за результатами навчання [5]. У 2017 р. було запропоновано оновлену редакцію ЄРК з дещо удосконаленими механізмами визнання кваліфікацій [6]. Втім загальна структура ЄРК не змінилася: вона складається з восьми кваліфікаційних рівнів, які описуються через три ключові дескриптори – знання (knowledge), навички (skills), відповідальність та автономія (responsibility and autonomy).

Дієвість ЄРК неможлива без ухвалення національних рамок кваліфікацій (НРК), які були б відповідній їй.[7] В Україні Національна рамка кваліфікацій була затверджена у листопаді 2011 р. [8]

Кабінет міністрів України на засіданні 2 червня 2021р. схвалив розроблений Національним агентством кваліфікацій і

представлений Міністерством освіти і науки "Порядок визнання в Україні професійних кваліфікацій, отриманих в інших країнах".[9] Порядок встановлює критерії та процедуру визнання в Україні професійних кваліфікацій, здобутих в інших країнах, з метою сприяння реалізації права громадян України, іноземців та осіб без громадянства, зокрема біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, на працевлаштування та провадження професійної діяльності.

Порядок вводить нові терміни:

- компетентний орган - кваліфікаційний центр, акредитований Національним агентством кваліфікацій, суб'єкт освітньої діяльності, інший суб'єкт, уповноважений законодавством;

- професійна кваліфікація, здобута в іншій країні, - це присвоєна уповноваженим на це суб'єктом іншої країни (далі - суб'єкт присвоєння) та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей (результатів навчання), що дають змогу виконувати певний вид роботи або провадити професійну діяльність;

- процедура визнання - формальне підтвердження компетентним органом професійних кваліфікацій, здобутих заявником в інших країнах.

Дія цього Порядку не поширюється на професійні кваліфікації, підтверджені документами про освіту громадян колишнього СРСР, видані до 15 травня 1992 р. (на підставі Угоди про співробітництво в галузі освіти (Ташкент, 1992).

Професійні кваліфікації, здобуті в тих країнах, з якими укладено міжнародні договори від імені України або Уряду України, визнаються в Україні відповідно до положень таких договорів. Якщо міжнародним договором, укладеним від імені України або Уряду України, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені цим Порядком, застосовуються правила

міжнародного договору.

Професійна кваліфікація, здобута в іншій країні, може бути визнана в Україні за наявності в заявника:

- документа, виданого уповноваженим суб'єктом іншої країни, про присвоєння професійної кваліфікації; та/або
- документа про відповідну освіту (для іноземного документа - разом із свідоцтвом про його визнання в Україні), якщо наявність такої освіти передбачена професійним стандартом, який затверджено в Україні, у разі його відсутності - кваліфікаційною характеристикою.

За відсутності в заявника документів, зазначених у пункті 5 цього Порядку, але є відповідний професійний досвід, він може пройти загальну процедуру присвоєння та/або підтвердження професійної кваліфікації у Кваліфікаційному центрі, яка передбачає проходження належного кваліфікаційного іспиту. Якщо кваліфікація, здобута заявником в іншій країні, не еквівалентна кваліфікації, визначеній професійним стандартом, який затверджено в Україні, у разі його відсутності - кваліфікаційною характеристикою, компетентний орган визначає обсяг відмінностей у компетентностях (результатах навчання), допустимий для прийняття рішення про визнання професійної кваліфікації. Обсяг відмінностей є допустимим, якщо, незалежно від їх наявності, сукупність компетентностей (результатів навчання), здобутих особою в іншій країні, дає змогу виконувати певний вид роботи або провадити професійну діяльність згідно з кваліфікацією, визначеною професійним стандартом, який затверджено в Україні, у разі його відсутності - кваліфікаційною характеристикою.

Процедура визнання розпочинається після оплати її вартості, якщо це передбачено компетентним органом. Інформація про процедуру визнання є відкритою та

оприлюднюється на веб-сайті компетентного органу.

Процедура визнання включає:

1) проведення аналізу документів заявника, перевірки їх достовірності;

2) проведення перевірки наявності в суб'єкта присвоєння відповідних повноважень (для професійних кваліфікацій, присвоєних суб'єктом іншої країни, з якою Україною не укладено відповідний міжнародний договір);

3) проведення аналізу професійної кваліфікації, визнання якої запитується заявником, та співставлення з відповідною професійною кваліфікацією, визначеною професійним стандартом, який затверджено в Україні, у разі його відсутності - кваліфікаційною характеристикою;

4) прийняття рішення компетентним органом.

За результатами заходів, оформляється висновок про результат процедури визнання, що є підставою для прийняття компетентним органом рішення про визнання або відмову у визнанні професійної кваліфікації. Тривалість процедури визнання не повинна перевищувати 60 календарних днів з моменту подання заявником повного пакета документів.

Компетентний орган на підставі висновку приймає одне з таких рішень:

- про визнання професійної кваліфікації, на підставі якого заявнику видається сертифікат про визнання професійної кваліфікації за формою, поданою у додатку (далі - сертифікат);

- про відмову у визнанні професійної кваліфікації, про що заявнику надсилається відповідне повідомлення із зазначенням підстав прийняття такого рішення та заходів, яких йому треба вжити для визнання його професійної кваліфікації у подальшому.

Натомість до компетенцій компетентного органу віднесено визначення «обсяг відмінностей в компетентностях (результатах навчання), допустимий для прийняття рішення про

визнання професійної кваліфікації». При цьому процедуру такого визначення не передбачено. Абзац другий цього ж пункту, зазначаючи, що «Такий обсяг має бути достатнім, аби професійна кваліфікація, здобута в іншій країні, дозволяла виконувати вид роботи або здійснювати професійну діяльність згідно з кваліфікацією, визначеною професійним стандартом...» залишає значний простір для правової невизначеності.

Пункт 16 Порядку до процедури визнання професійної кваліфікації включає «сертифікацію результатів оцінювання», при цьому саме «оцінювання» Порядком взагалі не передбачено, оскільки, як зазначено у п.2 Порядку «процедура визнання – формальне підтвердження компетентним органом професійних кваліфікацій, здобутих заявником в інших країнах, з метою виконання певного виду робіт або здійснення професійної діяльності».

Сертифікат, виданий компетентним органом, є таким, що визнається всіма органами державної влади, органами місцевого самоврядування та суб'єктами господарювання в Україні.

Пункт 22 Порядку передбачає можливість видання заявнику «сертифікат про визнання професійної кваліфікації», при цьому не передбачено жодних вимог до інформації, що має міститися в такому сертифікаті; також звертаємо увагу, що в Порядку відсутні будь-які інші згадки про нумерацію, реєстрацію, умови зберігання даних про зазначені реєстри.

Частина перша пункту 25 Порядку передбачає передачу компетентним органом «Відомостей про визнання професійних кваліфікацій ... до Національного агентства кваліфікацій», при цьому не є зрозумілим набір даних та формат їх передачі від компетентного органу до Національного агентства кваліфікацій, вимоги до зберігання та безпеки персональних даних як у компетентному органі, так і в Національному агентстві кваліфікацій. Частина друга п. 25 передбачає можливість

анулювання сертифікату про визнання професійних кваліфікацій компетентним органом, проте у Порядку не визначено процедуру такого анулювання, також не встановлено який саме компетентний орган має її здійснювати.

Біженці та особи, які потребують додаткового або тимчасового захисту, можуть звернутися для проходження процедури визнання без наявності повного пакета документів.[9]

Таким чином свідоцтва та сертифікати, отримані в ЄС, США чи інших країнах, відтепер визнаватимуться в Україні. Підтвердити можна буде професійні кваліфікації, здобуті у як у формальній, так і неформальній та інформальній освіті.

Втім, незважаючи на безумовні позитиви, які можуть бути наслідком належної реалізації Порядку, звертаємо увагу на те, що без комплексного врегулювання функціонування Національної системи кваліфікацій окремим законом спроби врегулювання її окремих складових не можуть вважатися ефективними.

Також слід зазначити, що визнання в Україні професійних кваліфікацій, здобутих в інших країнах можливо за наявності декількох умов, зокрема: наявності акредитованих кваліфікаційних центрів, наявності достатньої кількості професійних стандартів та розроблених інструментів оцінювання професійних кваліфікацій, підготовлених компетентних оцінювачів професійних кваліфікацій, діючого Національного реєстру кваліфікацій як системи збирання, верифікації, оброблення, зберігання та захисту інформації про Національну систему кваліфікацій в цілому й про кваліфікації зокрема.

Список використаних джерел:

1. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

2. Council Recommendation of 22 May 2017 on the European Qualifications Framework for lifelong learning and repealing the recommendation of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 on the establishment of the European Qualifications Framework for lifelong learning (2017/C189/03)Режим доступу <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32017H0615%2801%29>

3. Directive 2005/36/EC of the European Parliament and of the Council of 7 September 2005 on the recognition of professional qualificationsРежим доступу <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32005L0036>

4. Directive 2013/55/EU of the European Parliament and of the Council of 20 November 2013 amending Directive 2005/36/EC on the recognition of professional qualifications and Regulation (EU) No 1024/2012 on administrative cooperation through the Internal Market Information System ('the IMI Regulation')Режим доступу <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A32013L0055>

5. Пропозиція Рекомендації Ради про визнання неформального та інформального навчання, Брюссель, 5.9.2012 року.Режим доступу http://ipq.org.ua/upload/files/files/06_Biblioteka/01_Normativna_baza/01_Viznznyya_neformalnogo_navchannya/01_Mignarodni_dokumenty/council_recommendations_20_dec_2012_ukr.pdf

6. Council recommendation of 22 May 2017 on the European Qualifications Framework for lifelong learning and repealing the recommendation of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 on the establishment of the European Qualifications Framework for lifelong learning Режим доступу <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32017H0615%2801%29>

7. Е.А. Романенко, А.И. Даций, А.В. Мирошниченко, Р.А. Кольшко, С.А. Притоманов, Р.Г. Щекін, В.А. Радкевич, А.В. Бородиенко, Л.И. Короткова Развитие национальной

системы квалификации в Украине/"The Europe and the Turkic World: Science, Engineering and Technology": Materials of the V International Scientific-Practical Conference. In three volumes. Volume I – Ankara, Turkey: Regional Academy of Management, 2020. – p.84-91.

8 Про затвердження Національної рамки кваліфікацій: Постанова КМУ від 23 листопада 2011 р. № 1341 Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>

9. Порядок визнання в Україні професійних кваліфікацій, здобутих в інших країнах: постанова Кабінету Міністрів України від 2 червня 2021 р. № 576 Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-2021-%D0%BF#Text>

Віремейчик А.М.

аспірант кафедри державного управління та
місцевого самоврядування,
Херсонський національний технічний університет
м. Херсон, Україна

КОНКУРЕЦІЯ МІЖ ФІЗИЧНИМИ ОСОБАМИ ПІДПРИЄМЦЯМИ ТА КОМУНАЛЬНИМИ НЕПРИБУТКОВИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ ПМД

Україна! 2021 рік - це завершення децентралізації, яка проводиться в нашій державі але і її початок, а саме продовження реформувань в різних сферах публічного управління та органів місцевого самоуправління. Розпочата реформа адміністративно-територіального устрою країни спрямовує вдосконалення системи охорони здоров'я. [1]

Сталий розвиток сільських територій у всіх розвинених країнах є найважливішою частиною регіонального, соціально-економічного розвитку. [2] Децентралізація є дієвою реформою. Якщо країна обирає шлях вдосконалення, покращення соціальних потреб громадян та прогресу.

На думку багатьох голів територіальних громад, що зміна адміністративно-територіального устрою, ліквідація адміністративних центрів районного значення в яких акумулювалися заклади охорони здоров'я з 2018 року в умовах медичної реформи зазнали значних змін.

Основна перевага надання медичних послуг на селі є розвиток первинної медичної допомоги. Слід зазначити.

Медична реформа первинної медичної сімейної допомоги надала можливість розвитку нової інституції як приватна медична практика у формі фізичних осіб підприємців первинної медичної допомоги. Наявність приватної практики

веде до певної конкуренції між фізичними особами підприємствами та комунальними установами ПМСД.

Фізичні особи підприємці ПМСД не залежать від мережі надання медичних послуг, має можливість спрямовувати отримані кошти від НСЗУ за договором медичних гарантій для розвитку своєї справи, покращення матеріальної бази, що впливає на якісне надання медичних послуг, виплачувати належну заробітну плату персоналу.

Наразі, що ми бачимо в роботі комунальних неприбуткових підприємствах ПМСД.

Дотримання мережі – без якої функціонування центрів, амбулаторій первинної медичної сімейної допомоги не можливо, оскільки для більш ефективного функціонування закладу повинно мати, що найменше сім лікарів та обслуговувати приблизно 13300 осіб.

Таблиця 1

Стандарти обслуговування хворих на первинному рівні [3]

Вид закладу	Кількість населення (осіб)	Кількість сімейних лікарів	Кількість середнього та молодшого медичного персоналу (осіб)	Допоміжний персонал(осіб)
ЦПМСД	15000 і більше	7 і більше	1-2 медсестри на сімейного лікаря	Управлінська структура
Амбулаторія групової практики	3000 і більше	2 і більше	1-2 медсестри на сімейного лікаря	Рецепція
Амбулаторія моно практики	2000 і більше	1	1-2 медсестри	-
Медичний пункт	750 і більше	-	Медсестра або фельдшер	

На сьогодні КНП дісталися фельдшерські пункти, які знаходяться у віддалених населених пунктах територіальних громад.

З іншого боку наявність ФОПів поруч із КНП первинної медичної допомоги вимагає від засновника вибудовувати нову модель функціонування ПМД в сільській місцевості:

- розробка власного фінансового плану, визначення чіткого пріоритету інвестицій закладу;
- формування спроможної мережі та оптимізації закладу первинної медичної допомоги;
- самовдосконалення, отримання розгалужених професійних знань;
- створення належних умов для надання первинної медичної допомоги, осучаснення матеріальної бази (діагностичного обладнання та інше);
- перехід до електронної форми запису до лікаря;
- створення груп здоров'я за різними напрямками.

Створення та функціонування лікувального закладу у формі комунального підприємства, його діяльність на основі запровадження сучасних інформаційних технологій наявність є одними з головних складових[2]

Підсумовуючи: Саме соціально, економічний розвиток дозволить реалізувати принципи сталого розвитку, що є загально приємним у розвитку країни. Власне напрями розвитку сільських територій в Україні, особливо в умовах пандемії, створює потребу формуванні нової культури діалогу в медичній сфері між фізичними особами підприємцями та комунальними неприбутковими підприємствами ПМД.[2]

Список використаних джерел:

1. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1009-IX#Text>

*Матеріали XV-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 листопада 2021 р., м. Роттердам (Нідерланди), дистанційно)*

2. Вірмейчик А., Рубан О. Управління розвитком територій в умовах децентралізації. Збірник наукових праць «Економічний аналіз», том 31, №1, 7-16 с.

Гасвая О.В.

доцент кафедри права,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»
м. Харків, Україна

МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ ШЛЯХОМ ПОЄДНАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ ТА ПУБЛІЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Україна є демократичною, правовою державою, зміст і спроможність діяльності якої визначають найвищі соціальні цінності: людина, її життя, честь і гідність. Кожному громадянину гарантується соціальний захист, який, згідно ст.46 Основного Закону України, полягає у забезпеченні його добробуту у разі втрати джерел існування внаслідок похилого віку, а з огляду на підвищену уразливість в цьому віці - і право на захист свого життя і здоров'я від протиправних посягань.

Проблематикою запобігання злочинності та захисту осіб, в т. ч. літніх людей від злочинних посягань безпосередньо займалось ряд науковців, серед яких, насамперед, слід відзначити праці В. В. Голіни, О. М. Джужі, А. І. Долгової, В. М. Дрьоміна, А. П. Закалюка, В.С. Зеленецького, О.Г. Кальмана, Н. Ф. Кузнецової, В. П. Пшонки, Д. В. Рівмана, В. О. Тулякова, О. Н. Ярмиша.

Враховуючи сучасні демографічні тенденції щодо збільшення кількості населення похилого віку у більшості країн світу, питання його публічно-соціального і правового захисту від злочинних посягань потребують системного ґрунтовного дослідження, особливо в контексті досвіду зарубіжних країн, його подальшого використання у системі національного регулювання суспільних процесів. Ці тенденції будуть

сприятимуть формуванню ефективної державної політики забезпечення захисту від злочинних посягань, а в кінцевому підсумку, - самореалізації окремо взятої особистості на засадах природної духовності і соціального консенсусу [1].

Вчиненню злочинних посягань відносно громадян похилого віку протистоїть завдання правоохоронних органів вживати заходів до своєчасного та ефективного їх попередження, а в разі виявлення вже скоєних - їх розкриття. Враховуючи недостатньо ефективну правоохоронну діяльність у даному напрямку, зумовлену, зокрема, високою латентністю окремих складів злочинів (наприклад, шахрайств), наявними прорахунками в організації матеріально-технічного забезпечення правоохоронної системи, недостатньою фаховою підготовкою працівників, застарілими методами роботи, рівень протидії злочинності в Україні досі не відповідає вимогам сьогодення. Крім того, приховування особами похилого віку фактів вчинення щодо них окремих злочинів, може бути наслідком багатьох причин. До таких, зокрема, відносяться права необізнаність потерпілих похилого віку щодо того, як діяти у таких випадках, почуття ніяковості, сорому та ошуканості. У ряді випадків мають місце залякування потерпілих, для чого злочинці зазвичай використовують такі види психологічного тиску, як «...інформування (передача інформації), переконання (вплив з метою змінити позицію, або поведінку жертви), навіювання (вплив, що пов'язаний зі зниженням свідомості й критичності до одержаної інформації...» [2].

Загальновідомим є той факт, що літні люди, враховуючи погіршення їх матеріального становища, правову необізнаність, обмежені фізичні можливості та притаманну надмірну довірливість, досить часто потерпають від негативних проявів сучасного життя. Заходи захисту цієї категорії населення від можливого негативного впливу мають здійснюватися органами

державної влади і місцевого самоврядування, правоохоронними органами, підприємствами всіх форм власності, громадськими організаціями, громадськими, у тому числі і міжвідомчими комісіями, асоціаціями та фондами, взаємопов'язаними єдиними цілями і інформаційними, координаційними, правовими зв'язками. Вони можуть включати в себе соціально-правову пропаганду, правороз'яснювальну роботу (у формах особистих бесід, публікацій ЗМІ), підвищення заходів безпеки житлових приміщень і нежитлових будівель (обладнання сигналізацією, засобами спостереження, посилення входних дверей, влаштування ґрат на вікнах), індивідуальні та колективні бесіди з громадянами, встановлення індивідуального чи колективного контролю над особою, спонукання її до участі у суспільно-корисній діяльності, надання психологічної допомоги тощо.

Особливої уваги заслуговує досвід застосування так званого методу «сусідського контролю» стосовно громадян похилого віку, який є досить поширеним у зарубіжних країнах. Вказаний метод полягає у встановленні «кнопки тривоги» у будинку літніх людей, під'єднаної до розташованої поряд сусідської садиби. У разі небезпеки сусід має можливість прийти на допомогу потерпілому ще до того, як відреагують на подію правоохоронні органи [3].

На сьогодні гостро постає питання формування ефективної державної системи відшкодування потерпілим від злочинів матеріальних збитків та моральної шкоди, яка діє в більшості розвинутих країн світу.

У міжнародно-правових актах і в національному законодавстві окремих зарубіжних країн питання дотримання прав потерпілого у кримінальному провадженні та відшкодування йому завданими правопорушеннями збитків є пріоритетними.

Одним з перших законів про відшкодування державою збитків жертвам злочинів було прийнято у 1963р. законодавчим

органом Нової Зеландії. У подальшому аналогічні норми були введені у національне законодавство багатьох країн (США, ФРН, Великій Британії, Канаді, Нідерландах, Франції, Австрії, Бразилії, Польщі), що передбачає механізми захисту жертв шляхом поєднання діяльності державних органів та громадських організацій.

Важливим залишається питання функціонування в державному механізмі окремої установи, метою діяльності якої є забезпечення громадянам гарантій усунення негативних наслідків злочинної діяльності. Таку роль у багатьох розвинених країнах світу виконують державні фонди компенсації шкоди жертвам злочинів.

Так, наприклад у США створено Фонд допомоги потерпілим від злочинів, метою якого є забезпечення федеральної фінансової підтримки програм компенсації жертвам злочинів у межах кожного штату. У Польщі така установа функціонує як громадська організація, яка надає допомогу соціально незахищеним особам, що постраждали від злочину. У Німеччині компенсаційна система є обмеженою, оскільки передбачає допомогу потерпілим виключно від насильницьких злочинів, або тим, які перебувають у матеріальній залежності від жертв злочину та в деяких випадках - іноземним громадянам.

Таким чином, досвід зарубіжних країн свідчить про те, що на сьогодні в більшості з них існують функціональні механізми захисту соціально-уразливих верст населення на національному рівні, які можуть слугувати взірцем для їх унормування і застосування в Україні. Разом з тим, при формуванні національної системи соціально-правового захисту громадян похилого віку від злочинних посягань немає необхідності у повному відтворенні конкретної зарубіжної моделі. Прийнятним буде запозичення окремих, наближених до вітчизняних реалій, елементів такого захисту, які за кордоном

взаємоузгоджуватимуться з національними традиціями, історією і українським менталітетом.

Список використаних джерел:

1. Диба М. І., Штуль В. П. Соціальна орієнтація в діяльності держави // Маркетинг в Україні. - №4. – 2003. – С. 38-40.
2. Мусієнко О. Л. Теоретичні засади розслідування шахрайства в сучасних умовах: автореф. дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза» / О. Л. Мусієнко. – Х., 2007. – С. 14.
3. Гилянський Я. И. Девиантология: социология преступности, наркотизма, проституции, самоубийств и других «отклонений». 2-е изд., испр. и доп. – СПб., 2007. – С. 525. – С. – 473.

Грачова О.Ю.

студентка факультету соціології і права,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського».
м.Київ, Україна

Новицький В.А.

студент факультету соціології і права,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського».
м.Київ, Україна

Куляша М.В.

викладач кафедри інформаційного,
господарського та адміністративного права,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського».
м.Київ, Україна

ТЕНДЕНЦІ І ПРОБЛЕМАТИКА МІЖНАРОДНИХ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПЕРЕГОВОРІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

Перемовини існували практично всю історію людства - від простого спілкування в сім'ях до досягнення домовленостей і вироблення спільних рішень між державами. Не зважаючи на те, що раніше сторони обирали нерідко саме військовий спосіб вирішення конфліктів, перемовини були і залишаються ефективним інструментом для вирішення протиріч.

Наразі, дипломатичні перемовини в наш час є одним з основних засобів досягнення цілей держав на міжнародному рівні. Зараз, країни, пам'ятаючи минулі помилки та їх вартість, намагаються не вдаватися до військових методів вирішення.

Однак, переговори - їх формат та тенденції - постійно змінюються і розвиваються, незмінною лишається сутність – досягти якомога більшого за якомога меншу ціну.

Наразі, можемо виокремити три основні тенденції сучасних дипломатичних перемовин - це глобалізація, підвищення значущості і пришвидшений розвиток онлайн формату перемовин.

По-перше, глобалізація. У ХХ столітті стрімко поширювались глобалізаційні процеси - створювались міжнародні організації та об'єднання, уніфіковувались «норми поведінки держав у світі», створювався спільний «порядок денний», міжнародні стандарти та правила поведінки держав у різних сферах, що внаслідок гіркового досвіду Другої світової війни були спрямовані на підтримання миру. Таким чином, дипломатія стала найважливішим інструментом розв'язання питань

По-друге, підвищення значущості переговорів як способу вирішення протиріч. ХХІ століття демонструє неабияке підвищення важливості переговорів на міжнародній арені, оскільки більшість питань не вдається вирішувати іншими, популярними раніше, шляхами. Наявність великої кількості контролюючих міжнародних організацій, незалежні ЗМІ та широке використання Інтернет-технологій роблять світ «прозорішим» для звичайних громадян, які мають можливість впливу на владу власних держав.

По-третє, пришвидшений розвиток формату дистанційних перемовин та залучення ІТ-інструментів. Пандемія COVID-19 дала поштовх до широкої імплементації платформ зв'язку не лише у повсякденному житті, а й на рівні державного управління.

Слід зазначити, що дипломатичні переговори можуть відбуватись на різних рівнях – зокрема, між президентами, між

очільниками урядів, міністрами та міністерствами, між дипломатичними делегаціями та послами. Наразі, найчастішим використанням онлайн-платформ є для дипломатичних переговорів «нижчого» та «середнього» рівнів, натомість, голови держав спілкуються переважно наживо.

Дійсно, спочатку це було незвичним, але зараз світ адаптувався і компанії надають прекрасне програмне забезпечення, що дозволяє зручно комунікувати на відстані, а певні функції таких програм дозволяють проводити перемовини на будь-яких рівнях з будь-яких тем.

Сьогодні ж, від заходу до сходу у цілому світі щодня ведуться переговори щодо різних питань, адже світ доволі неоднорідний, швидко змінюється, тому стабільність і бажаний результат найчастіше може відрізнятись.

Одними з яскравих прикладів дипломатичних діячів у сучасному світі виокремлюють політиків - Президента України Володимира Зеленського, Прем'єр-міністра Канади Джастіна Трюдо та Президента Франції- Еммануеля Макрона.

Наприклад, Президента України Володимира Зеленського одразу асоціюють з внутрішньою відкритістю та харизматичністю, котра була притаманна йому ще з часів, коли В.Зеленський був актором. Основною його «зброєю» залишається привітна посмішка та апелювання до аудиторії.. Прикладом застосування цієї «зброї» виокремлюють його переговори разом з президентом Франції Емануелем Макроном у 2019 році. Перемовини, на нашу думку, були схожі на зустріч старих друзів, які вперше зустрілися після довгого часу. Також, можна виокремити, що Президент України використовує змішаний тип переговорів - жорсткий, який проявляється у його лідерських якостях та вмінні переконати та м'який - пошук спільної мови з іншою людиною задля досягнення консенсусу.

Джастін Трюдо - Прем'єр-міністр, якого обирають вже на третій термін поспіль. Він зумів ефективно комунікувати з

провідними діячами сучасного світу – Б.Обамою, Д.Трампом, Королевою Єлизаветою та Принцом Вільямом. Першим, на що завжди звертають увагу - його неординарність, екстравагантність та стиль. Зазвичай, він акцентує увагу не лише на більшості громадян, а й на меншості, аби забезпечити права етнічних, сексуальних, релігійних меншин. Досить оригінальним є і його зовнішній вигляд - «шкарпетна дипломатія» вважається надбанням саме Трюдо. Цікаво, що психологи, які аналізували переговори Джастіна Трюдо з Прем'єр - міністром Ірландії Е. Кенні встановили, що дана яскравість демонструє поширений прийом «дитячої наївності». Таким чином, політик демонструє, що «йде у ногу з часом», толерантний та лояльний із молоддю. Наприклад, на зустріч із Принцом Гаррі, Трюдо одягнув червоні шкарпетки з принтом прапора Великобританії та символом королівської родини. Статистика показує, що, протягом останніх років, шкарпетки стали національним символом Канади і майже 55% громадян вважають, що він є національною спадщиною і багатством Канади і значний вклад у цьому є саме Прем'єр-міністра.

Стратегії і тактики перемовин Е.Макрона вважають новим дипломатичним курсом у політичному світі сучасної Європи. Його сильна і водночас слабка сторона – надмірну самовпевненість дозволяє Макрону користуватися стратегією «жорсткого торгу» завчасно ставши «близькою» особою для свого опонента. Президент Франції завжди публічно представляє свою країну, як сильну, незалежну державу, яка буде залишатися неприхильною для своїх ворогів і лояльною до дружніх сусідів. Також, політологи вважають, що часто Макрон діє за принципом- «догодити всім». Це можна помітити під час серії переговорів та конференцій саміту Нормандської четвірки.

Цікаво, проаналізувавши статистику було встановлено, що майже 67% дипломатів і надалі залишається прихильними переговорів виключно наживо, а спілкуватись через екран вимушені лише через обмеження, викликані пандемією.

Отже, основними тенденціями розвитку дипломатичних перемовин є глобалізація, підвищення їх значущості та дистанційний формат. Аналізуючи стратегії провідних політиків, наразі не втрачає актуальності «м'який торг» як стратегія для перемовин, що базується на умінні слухати одне одного, розуміти, аналізувати заради того, щоб дійти до компромісу

Список використаних джерел:

1. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених. К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин, 2016. – Ч. 1. – 255 с.
2. Чекаленко А.Д. 2007. Дипломатія. Україна в системі міжнародних відносин. МАУП.176. 75-85

Дяковська Д.О.

студентка Навчально-наукового інституту
публічного управління та державної служби,
*Київський Національний університет
імені Тараса Шевченка*
м. Київ, Україна

СУТНІСТЬ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ТАЛАНТАМИ ТА ДОЦІЛЬНІСТЬ ЇЇ ФОРМУВАННЯ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

Як відомо, державне управління в Україні наразі переживає ситуацію, коли всі його управлінські підходи все більше переміщуються в антропологічну площину. Відповідно до цього Законом України “Про державну службу” [1, ст. 1(п. 6 (ч. 1))] виділено функцію з управління персоналом державних органів. Доцільність такого підходу полягає у визначальному значенні цієї функції для публічної адміністрації в умовах системних змін в Україні, що підтверджується положеннями Стратегії реформування державного управління України на 2022-2025 роки.

Зауважимо, що сутність управління персоналом полягає у процесі впливу на працівників для реалізації цілей організації (установи, закладу), які здійснюються шляхом застосування технології управління персоналом за допомогою спеціальних кадрових технологій. Водночас головною метою сучасної системи управління персоналом державної служби є раціональне та ефективне використання кадрів державної служби, залучення, розвиток та удосконалення кадрового потенціалу державних службовців [2].

Стаття 18 Закону України “Про державну службу” констатує, що служба управління персоналом (підрозділ чи

окрема посада) забезпечує здійснення керівником державної служби своїх повноважень, відповідає за реалізацію державної політики з питань управління персоналом у державному органі, добір персоналу, планування та організацію заходів з питань підвищення рівня професійної компетентності державних службовців, документальне оформлення вступу на державну службу, її проходження та припинення, а також виконує інші функції, передбачені законодавством [1].

Водночас світова криза, яка розпочалася з поширення пандемії COVID-19, стала потужним викликом для всієї сфери державного управління, оскільки обумовила переосмислення традиційних HR-підходів до роботи з персоналом у державних органах, пошук і закріплення інноваційних HR-практик (у т.ч. й цифрових), які б враховували потреби державних службовців та створювали умови для їх постійного самовдосконалення, самопізнання й самореалізації в умовах нових викликів.

Враховуючи, що основою розвитку людського капіталу на державній службі, як правило, виступає стратегія управління талантами, то питання формування системи управління талантами з урахуванням прогресивних інноваційних світових HR-практик у цій сфері набувають надзвичайної актуальності та науково-практичної значимості. При цьому шлях до успішного розвитку системи управління талантами на державній службі в “постковідну епоху”, на наше переконання, має бути прокладений через змістовні трансформаційні зміни в системах HR-менеджменту, адже “в світі після COVID-19 завдання, потенціал, перспективи та можливості стали поточною реальністю, нагальними вимогами “тут і зараз”, а не цілями на майбутнє” [3].

За результатами опитування керівників провідних компаній світу, проведеного компанією Price water house Coopers (PwC), компанії в державному секторі (у т.ч. й органи державної влади) зіштовхується сьогодні з тими ж проблемами,

що й керівники приватних компаній – з необхідністю утримувати і мотивувати талановитих співробітників і впроваджувати інноваційні операційні процеси, що дозволяють отримувати більш високі результати при одночасному скороченні витрат [4]. З огляду на це зауважимо, що наразі державні органи також починають активно впроваджувати підходи до управління талантами, які успішно зарекомендували себе в бізнес-середовищі, адаптуючи їх під сучасні реалії та потреби державної служби.

На наш погляд, сутність управління талантами на державній службі полягає у виявленні та пошуку талановитих людей, застосування їх талантів у діяльності державного органу.

У міжнародній практиці виділяють 2 типи працівників [5, с. 55]:

– високопрофесійні (HiPro), які відзначаються: експертністю у певній функціональній сфері; добре працюють із стандартними завданнями; стиль мислення вузький (функціональний); можуть відчувати складнощі у процесі змін; на них легко покластися, хороші наставники;

– високопотенційні (HiPo), які характеризуються такими рисами: мають інноваційний, креативний підхід для досягнення цілей; можуть добре справлятися в умовах невизначеності; мають більш широке коло інтересів; лідери змін; не готові стояти на місці, більш вимогливі.

Загалом управління талантами – стратегічний цілісний підхід до бізнес-планування, HR-менеджменту, досягнення організаційної ефективності. Відповідно сучасне структуроване управління талантами має закрити “прогалину” між існуючим людським капіталом організації та тим, який їй буде необхідний для забезпечення успішної діяльності в майбутньому. Зокрема, прогресивна зарубіжна практика засвідчує, що успішні компанії мають прогностичні моделі не менше, ніж на 5 років щодо планування потреби у своїх талантах у розрізі бізнес-одиниць,

компетенцій і географічного розташування. Це дає можливість їм управляти талантами проактивно.

Вітчизняні науковці наголошують на динамічності процесу управління талантами та виокремлюють у його складі низку етапів [6, с. 175]: ідентифікація та залучення талантів; розвиток талантів; утримання талантів; відстеження та оцінка ефективності управління талантами.

Серед ключових принципів управління талантами доцільно звернути увагу на такі: узгодженість зі стратегією організації; внутрішню узгодженість; включеність керівництва; підтримку організаційної культури; баланс глобальних і локальних цілей; бренд роботодавця.

При побудові системи управління талантами важливо враховувати не тільки поточний рівень компетентності та результативності державного службовця, але і його потенціал, так як одна з ознак таланту – здатність рости і розвиватися. Так, наприклад, в основі інтегральної оцінки потенціалу, що проводяться в бізнесовій сфері України, лежить кілька параметрів: мотивація досягнень; відкритість новому і гнучкість; інтелектуальний рівень; емоційний інтелект.

Резюмуючи вищевикладене, можемо констатувати, що управління талантами на державній службі – це не стільки впровадження будь-якої системи або процедури в організації, скільки зміна “установки” по відношенню до персоналу, яка передбачає перехід від ідеології рівності до ідеї диференціації.

Сутність управління талантами на державній службі полягає у виявленні та пошуку талановитих людей, застосування їх талантів у діяльності державного органу. Такий підхід дозволяє позиціонувати управління талантами в державному органі як стратегію “від людини / особистості”, що передбачає орієнтацію не на позицію, а на людей з їх можливостями. Таким чином, спочатку виявляється, у чому

працівник талановитий, і після вибирається спосіб максимально оптимального його використання на державній службі.

Список використаних джерел:

1. Про державну службу : Закон України № 889-19 від 10 груд. 2015 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/889-19> (дата звернення: 20.09.2021).

2. Грідін О. В. HR-менеджмент в сучасних організаціях: особливості та перспективи впровадження. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*. Харків, 2017. Вип. 185. С. 160–172.

3. Міжнародне дослідження Deloitte 2020 Human Capital Trends. URL : <https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/about-deloitte/press-releases/gx-2020-global-human-capital-trends-report.html> (дата звернення: 22.09.2021).

4. Buttiens D., Hondeghem A. Talent management in the Flemish public sector. Positioning the talent-management approach of the Flemish Government // *Révue Pyramides*. 2013. V. 23. P. 61–83. URL: <http://pyramides.revues.org/885> (дата звернення: 21.09.2021).

5. Посібник для керівників державної служби / [Ю. Лихач (кер. авт. колективу), М. Канавець, Р. Попов, А. Малюга, Н. Шамрай, С. Гербеда, А. Мацокін, Н. Чермошенцева, С. Селіванов, Н. Щербак, В. Дівак, Г. Третяченко, Ю. Єрченко, М. Постоловська, О. Бутенко, Л. Михалик; за заг. ред. Н. Алюшиної]. К.: ТОВ “ВІСТКА”. 2021. 422 с.

6. Продіус О.І., Журавель А.І., Сігор М.О. Талант менеджмент як невід’ємна складова успіху організації. *Економіка : реалії часу*. 2013. №1 (6). С. 172 –177.

Марищен С.С.

студент,

*Навчально-науковий інститут публічного
управління та державної служби,*

Київський Національний університет

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ЇЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ

Як засвідчує прогресивна державно-управлінська практика, на сучасному етапі суспільного розвитку людські ресурси виступають основою функціонування державної служби. Саме тому реформування системи управління людськими ресурсами на державній службі виступає пріоритетним напрямом модернізації державної служби в Україні. Відповідно ключовим завданням керівників державних органів є розробка й упровадження ефективної системи управління людськими ресурсами (персоналом).

За визначенням Н. Гончарук та Л. Прудіус, термін “людські ресурси” характеризує з якісної, змістовної сторони кадровий склад або весь персонал державного органу і включає здатність до творчості й потенційні можливості всебічного розвитку державних службовців, організаційну культуру, етику і моральну надійність, удосконалення взаємовідносин у колективі, відповідальність, мотивацію та стимулювання тощо [1, с. 44].

Водночас процес управління людськими ресурсами (HR-менеджмент) – процес, спрямований на розробку і впровадження формальних систем, що забезпечують результативне та ефективне використання людського потенціалу для досягнення організаційних цілей.

На нашу думку, система управління людськими ресурсами на державній службі повинна розглядатися як підсистема управління будь-якого державного органу в цілому. Відповідно HR-менеджмент на державній службі представляє собою функціональну підсистему системи управління різних державних органів, яка “може виявитися тим критичним фактором, що визначає успіх або невдачу сучасної організації” [2].

Нагадаємо, що Законом України “Про державну службу” [3, ст. 1(п. 6 (ч. 1))] виділено функцію з управління персоналом державних органів. Доцільність такого підходу полягає у визначальному значенні цієї функції для публічної адміністрації в умовах системних змін в Україні.

При цьому ст. 18 Закону України “Про державну службу” визначає, що саме служба управління персоналом (підрозділ чи окрема посада) забезпечує здійснення керівником державної служби своїх повноважень, відповідає за реалізацію державної політики з питань управління персоналом у державному органі, добір персоналу, планування та організацію заходів з питань підвищення рівня професійної компетентності державних службовців, документальне оформлення вступу на державну службу, її проходження та припинення, а також виконує інші функції, передбачені законодавством [3].

Важливо констатувати, що Законом України “Про державну службу” [3] передбачається застосування управління персоналом за компетентнісним підходом, що покладено в основу кадрової політики в державних службах Великої Британії, Канади, Нідерландів, Німеччини, США, Австралії тощо.

На думку вітчизняних науковців, управління людськими ресурсами на державній службі передбачає “здійснення всіх функцій менеджменту, пов’язаних із плануванням, добором, розвитком, раціональним використанням, оцінкою, мотивацією

та винагородою, вдосконаленням потенціалу людських ресурсів державних органів” [1, с. 44]. Відповідно управління людськими ресурсами (HR-менеджмент), вбачаємо за можливе, визначати, насамперед, як частину стратегії органу публічної влади, що поєднує цілеспрямоване комплексне забезпечення його функціонування необхідним складом персоналу, а також створення сприятливих соціально-психологічних умов для його результативної та ефективної діяльності.

Доцільно акцентувати увагу на тому, що в умовах сучасних суспільних змін термін “управління людськими ресурсами” випереджає в популярності термін “управління персоналом” [2]. Зокрема, на думку О. Грідіна до основних відмінностей в концепціях “управління персоналом” та “управлінні людськими ресурсами” (HR-менеджмент) доцільно віднести такі [4]: HR-менеджмент зорієнтований не на потреби в персоналі в цілому, а на потреби в конкретній робочій силі; управління персоналом розглядає задіяний потенціал організації, в той час як HR-менеджмент розглядає персонал з точки зору наявних та нових робочих місць; при управлінні персоналом застосовується пасивна, а при HR-менеджменті – активна кадрова політика; при HR-менеджменті створюється інтегрована система кадрового менеджменту, в той час коли управління персоналом передбачає здійснення кадрової політики службою управління персоналом; управління персоналом на відміну від HR-менеджмент не зацікавлене в довгострокових інвестиціях у людський капітал; система кадрового менеджменту при управлінні персоналом зорієнтована на колективні цінності, при HR-менеджмент – на індивідуальну роботу з персоналом тощо.

Отже, основні відмінності між поняттями “управління персоналом” та “HR-менеджмент” виявляються у “ставленні різних концепцій управління до таких питань як роль в

управлінні організацією, акцент у реалізації, предмет зосередження зусиль, врегулювання конфліктів, ставлення до змін тощо” [2].

Загалом HR-менеджмент на державній службі має здійснюватися в межах і на основі сучасної державної кадрової політики, реалізації її цілей, принципів, стандартів та пріоритетів. Такий підхід до дослідження процесів управління людськими ресурсами на державній службі прекрасно пояснює доцільність використання модернізаційного підходу, який може перетворитися в інструмент пізнання та пояснення нових шляхів розвитку, поліпшення й удосконалення інститутів державної служби загалом.

Нагадаємо, що етимологічно термін “модернізація” пов’язаний із французькими *moderne* – сучасний, новітній та *modernisation*, що означає оновлення, а також з англійським однокореневими термінами *modern*, *modernity*, *modernization*, щодо яких можливі два варіанти перекладу на українську мову [5, с. 218]: 1) буквальний: коли всі терміни перекладаються спорідненими словами: модерн, модерний і модернізація; 2) український варіант: сучасний, сучасність та осучаснення.

Як зауважує Н. Обушна, при дослідженні процесу модернізації необхідно виходити з різних його аспектів, з визначення внутрішніх цілей яких фактично формується зміст державного управління та залежить його здатність інтегруватися в сучасну управлінську концепцію належного урядування (*Good Governance*) [6, с. 152].

У свою чергу, модернізація державної служби та управління людськими ресурсами є одним із визначальних пріоритетів реформування державного управління, що спрямований на удосконалення існуючої системи державного управління, подолання існуючих в системі державної служби та

в діяльності державних органів проблем, зокрема проблем законодавчого, організаційного та інституційного забезпечення державної служби, створення професійної, політично неупередженої, стабільної, високоефективної, відповідальної і престижної державної служби, здатної надавати громадянам якісні й доступні, на рівні європейських стандартів публічні послуги [1, с. 43].

З огляду на викладене вище, вважаємо, що модернізація системи управління людськими ресурсами на державній службі – це перманентний процес різного роду зрушень і перетворень у сфері державної служби, що супроводжується структурними змінами й трансформацією функцій, форм, методів, технологій, інструментів і способів менеджменту, пов'язаного з плануванням, добором, розвитком, раціональним використанням, оцінкою, мотивацією та винагородою, вдосконаленням потенціалу людських ресурсів державних органів з метою набуття нової позитивної якості та адаптації інституту державної служби до європейських стандартів і цінностей.

Список використаних джерел:

1. Гончарук Н.Т., Прудіус Л.В. Модернізація державної служби та управління людськими ресурсами в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2018. Т. 6, № 1-2. С. 42-51.
2. Теплов С.О. HR-менеджмент на державній службі: теоретичний аспект. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 7. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1709>
3. Про державну службу : Закон України № 889-19 від 10 груд. 2015 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/889-19> (дата звернення: 20.09.2021).
4. Грідін О. В. HR-менеджмент в сучасних організаціях: особливості та перспективи впровадження. *Вісник Харківського*

національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. Харків, 2017. Вип. 185. С. 160–172.

5. Бужимська К.О. Теорія модернізації: виникнення, розвиток, сучасний стан. *Вісник ЖДТУ*. 2008. №2 (44). С. 216–227.

6. Обушна Н.І., Петринська В.В. Модернізація державної служби та управління людськими ресурсами: об'єктивна необхідність та особливості реалізації. *Наукові перспективи*. 2021. Вип. 4 (10). С. 148–163.

Мішегліна В.М.

студентка 2 курсу магістратури,
*Навчально-науковий інститут публічного управління та
державної служби Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна*

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ НАРОДНОЇ ЗАКОНОДАВЧОЇ ІНІЦІАТИВИ В УКРАЇНІ

Процес формування демократичної правової держави тісно пов'язаний з необхідністю практичної реалізації різних форм безпосереднього народовладдя та підвищення ефективності законодавчого процесу.

Інститут народної законодавчої ініціативи є поширеним у багатьох європейських державах та полягає в можливості громадян, у визначеній Конституцією кількості, пропонувати проекти правових актів, в тому числі проект закону про внесення змін до конституції або інших правових актів, шляхом внесення їх до представницького органу або винесення на референдум [1]. Ініціатива, яка реалізується шляхом референдуму має назву прямої, а через представницький орган – непрямої. Пряма ініціатива (анг. – direct initiative) – це ініціативи громадян, які, відповідно до передбаченої законодавством процедури, безпосередньо виносяться на народне голосування. Непряма ініціатива (анг. – indirect initiative) – ініціативи громадян, які передбачають залучення представницького органу для їх обговорення та прийняття. Наприклад, ініціативи громадян, які, відповідно до передбаченої законодавством процедури, вносяться до представницького органу для попереднього обговорення, а потім виносяться на народне голосування. Або ж, як у Латвії, у випадку, якщо представницький орган не погоджується

прийняти проект без суттєвих змін, він знову виноситься на народне голосування. При цьому парламент має право запропонувати альтернативний законопроект.

Історичним попередником народної ініціативи було право петицій, визнане за підданими ще у «Біллі про права» 1689 р. (Англія), а народну законодавчу ініціативу вперше було запроваджено у Конституції швейцарського кантону Во (фр. Vaud, нім. Waadt) 1845 року. Важливим етапом еволюції народної правотворчості стало закріплення права народної ініціативи щодо повного перегляду Конституції у Союзній Конституції Швейцарської конфедерації 1848 р. Відтак інститут поширюється в інших кантонах Швейцарії, зокрема Конституція кантону Женева містила окремий Закон про ініціативу, більшою мірою присвячений саме праву народної ініціативи. Аналогічні закони мали й інші кантони. Майже за півсторіччя у Союзній Конституції 1891 р. з'являється право народу ініціювати часткову ревізію Конституції [1].

Щодо запровадження народної законодавчої ініціативи в Україні, слід зазначити, що вагому аргументацію можливості безпосередньої реалізації українським народом своєї політичної волі через народні законодавчі ініціативи містяться у низці статей чинної редакції Конституції України. Так, зміст категорії «народна законодавча ініціатива» може бути зведене до конституційних приписів, якими визначено: а) носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ, який здійснює владу безпосередньо (ч. 2 ст. 5); б) кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань (ч. 1 ст. 34); в) кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір (ч. 2 ст. 34); г) усі громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські

організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод (ч. 1 ст. 36); г) громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами (ст. 38); д) усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів (ч. 1 ст. 40); е) народне волевиявлення здійснюється через інші форми безпосередньої демократії (ст. 69) [2, с.131].

Аналіз чинного законодавства України щодо участі громадян в законодавчому процесі у порівнянні з аналогічним законодавством у зарубіжних країнах засвідчує про те, що ця сфера законодавства не має цілісної системи регулювання, в ній немає послідовності та наукового підходу. На сьогоднішній день немає окремого закону, який би регулював участь громадян у процесі розробки та прийняття законодавчих рішень на центральному рівні.

Однією з головних проблем на шляху впровадження народної законодавчої ініціативи в Україні є правова неспідготовленість громадян. Відсутність інтересу до діяльності законодавчого органу з боку громадянського суспільства, пасивність та невмотивованість громадян, розчарування громадськості, зневіра громадян в своїх силах та байдужість до чужих проблем, небажання людей підтримувати народні ініціативи – всі ці труднощі є рівною мірою актуальними для кожної країни в період її розвитку. Ситуація може бути змінена на краще, як справедливо вказує О. В. Проценко, завдяки активній позиції самих громадян, через наявну демонстрацію органам законодавчої влади своєї готовності і спроможності взяти на себе відповідальність за прийняття власних рішень [3, с. 226].

До того ж одна з нагальних проблем запровадження законодавчої ініціативи, на нашу думку, полягає у фінансуванні всіх пов'язаних з нею заходів. Організація та проведення народної законодавчої ініціативи в Україні може потребувати

значних витрат для організації проведення агітаційної кампанії за участі тисячі громадян, обговорення законопроекту і доведення всієї необхідної інформації до виборців. Це, в свою чергу, створює додаткові складнощі політичного характеру. Так, на думку експертів Венеціанської комісії, забезпечення можливості участі громадян у законодавчому процесі, може викликати деякі проблеми для представницької демократії, а саме може викликати небезпеку у представленні законодавчої ініціативи групою громадян або об'єднань з метою реалізації корпоративних інтересів, ігноруючи національний загальний інтерес [4].

За результатами отриманих даних, можна дійти висновку стосовно необхідності розроблення методичних рекомендацій, які стали б орієнтиром для створення та підготовки громадянами проектів нормативно-правових актів.

Таким чином, до правових проблем впровадження народної законодавчої ініціативи в Україні можна віднести наступні: 1) низький рівень правової обізнаності громадян та їх небажання брати участь у законопроектній роботі, недовіра громадян до парламенту, що зумовлює низький попит на здійснення законопроектної роботи; 2) неформальна готовність депутатського корпусу опинитися під впливом групових інтересів та посиленням контролем суспільних інституцій або використовувати результати їх діяльності; 3) недостатність матеріально-фінансового забезпечення інформаційно-агітаційних заходів на підтримку реалізації народної законодавчої ініціативи, особливо гостро постає у контексті економічної кризи.

З огляду на викладене, вважаємо, що запровадження такого інституту прямої демократії як право народної законодавчої ініціативи, за умови вдалого його оформлення, сприятиме якіснішому виявленню лагун у законодавчому

регулюванні суспільних відносин, слугуватиме ефективним індикатором потреб суспільства, стимулюватиме власну відповідальність суспільства за свої потреби та активнішу громадянську позицію, а також свідчитиме на користь демократизації взаємодії та взаємовпливу суспільства і держави.

Водночас, небезпеки щодо впровадження цього інституту сьогодні вкрай суперечливі: від відсутності можливості реалізації через відсутність відповідного механізму до посилення політичних маніпуляцій, наприклад, збільшення потоку «законодавчого спаму» задля уповільнення або й блокування роботи законодавчого органу. Тому вкрай важливим є вироблення виваженого та науково-обґрунтованого механізму реалізації права народної законодавчої ініціативи та закріплення його на конституційному рівні.

Список використаних джерел

1. Іванова А.Ю. Право законодавчої ініціативи народу в контексті законопроекту №1015 і сучасних дискусій. *Український часопис конституційного права*. №2. 2019. URL: <https://www.constjournal.com/wp-content/uploads/issues/2019-2/2019-2.pdf> (дата звернення: 23.10.2021).
2. Средницька І.Ю. Народна законодавча ініціатива: зарубіжний досвід та перспективи запровадження в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Одеса, 2016. 257 с.
3. Проценко О. В. Демократія в сучасній Україні - партисипатарна чи делегативна, «сильна» чи «крихка»? *Актуальні проблеми політики*. 2012. № 44. С. 220- 229.
4. A report on the legislative initiative of the Venice Commission at the 77th plenary session (Venice, 12- 13 December 2008). URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-AD\(2008\)035.aspx](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-AD(2008)035.aspx) (дата звернення: 25.10.2021).

*Матеріали XV-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 листопада 2021 р., м. Роттердам (Нідерланди), дистанційно)*

5. Крутько А. Л. Народна законодавча ініціатива: теоретико-правовий аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2017. 20 с.

Стельмах О.С.

студент

Навчально-наукового інституту публічного
управління та державної служби,
*Київський Національний університет імені
Тараса Шевченка*
м. Київ, Україна

СТРАТЕГІЧНІ ВЕКТОРИ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

У сучасних реаліях світового розвитку серед величезної кількості глобальних проблем, від вирішення яких залежить еволюція суспільства, одну з провідних займає проблема корупції. Це значною мірою стосується й України, де корупція “просочилася” в усі сфери суспільних відносин та стала однією з фундаментальних причин кризи української державності. Адже, як відомо, корупція спотворює всі сфери суспільного життя (економіку, політику, управління) та становить реальну загрозу існуванню конституційно заявлених параметрів української держави (демократичних, соціальних, правових), створюючи тим самим міцне підґрунтя для процвітання в країні системної корупції, агресивно-руйнівний потенціал якої проявляється в її інституціональній експансії [1]. Не випадково експосол США в Україні Дж. Пайетт заявив, що “корупція в Україні страшніша російських танків” [2].

Саме тому формування й реалізація засад ефективної державної антикорупційної політики розглядається як ключовий пріоритет реформування системи державного управління в Україні загалом.

У даному контексті надзвичайно важливою та затребуваною виглядає розробка й реалізація нової вітчизняної Антикорупційної стратегії на 2020-2024 роки. Адже, як відомо:

– ефективні запобігання та протидія корупції неможливі без злагодженої роботи всіх державних органів;

– без Антикорупційної стратегії державні органи діють хаотично: запроваджені ними заходи із запобігання корупції можуть бути малоефективними, оскільки відбуваються лише на одній невеликій ділянці;

– Антикорупційна стратегія об'єднує органи влади у єдину команду та допомагає їм взаємодіяти для досягнення кращих результатів;

– про скоординованість як необхідну умову ефективної боротьби з корупцією говорить Конвенція ООН проти корупції, яку підписала Україна;

– створення антикорупційної стратегії – найбільш розповсюджений інструментів для забезпечення такої координації. Так, Антикорупційні стратегії існують у ряді держав на різних континентах та рівнях достатку: Велика Британія, Сингапур, В'єтнам, Йордан, Румунія, Єгипет, Вірменія тощо.

На сьогодні Концепція Антикорупційної стратегії вже розроблена й базується на поєднанні обох цих підходів [3]: у розділах II та IV визначено основні напрями подальшого удосконалення загальної системи запобігання та протидії корупції, а у розділі III – проблеми у найбільш пріоритетних для держави та суспільства з точки зору подолання корупції сферах (основні напрями галузевої політики у відповідних сферах мають визначатися іншими програмними документами). Збалансоване поєднання цих підходів дозволить не лише знизити рівень корупції, підвищити довіру громадян до органів влади, а й суттєво підвищити темпи соціально-економічного

зростання України. Визначення пріоритетних сфер у запобіганні та протидії корупції на 2020 – 2024 роки (розділ III) відбулося за результатами аналізу ефективності реалізації антикорупційної політики, результатів галузевих досліджень, а також з огляду на підсумки стандартного опитування щодо рівня корупції в Україні, проведеного у 2020 році, інших досліджень щодо стану, динаміки та поширеності корупції в Україні.

Пріоритетні сектори державного управління, визначені стратегією [3]: судочинство; державне регулювання економіки; забезпечення економічної конкуренції; державний сектор економіки; митні та податкові органи; оборонний сектор; охорона здоров'я; фінансування політичних партій; приватний сектор.

Отже, Антикорупційна стратегія – це документ, який допомагає забезпечити командну роботу всіх органів влади для подолання корупції.

Антикорупційна стратегія реалізується шляхом виконання відповідної державної антикорупційної програми, яка розробляється Національним агентством з урахуванням особливостей, встановлених Законом України “Про запобігання корупції”, та затверджується КМУ на термін дії цієї Антикорупційної стратегії. Щодо кожного з очікуваних стратегічних результатів, передбачених цією Антикорупційною стратегією, у державній антикорупційній програмі визначаються заходи (їх складові), необхідні для її виконання. Заходи (їх складові) з досягнення очікуваних стратегічних результатів цієї Антикорупційної стратегії, визначені у державній антикорупційній програмі, є обов'язковими для виконання відповідальними виконавцями. Внесення змін до Антикорупційної стратегії без проведення їх громадського обговорення та врахування позиції НАЗК не допускається.

Отже, у процесі формування та реалізації національної антикорупційної політики (НАП) в Україні особливе місце

належить визначенню стратегії, тактики та конкретних заходів антикорупційної діяльності. Відповідно, основою такої політики має бути не тільки прийняття пакету антикорупційного законодавства, а й поширення знань про корупцію, причини її виникнення, засади попередження та протидії, що сприятиме формуванню антикорупційної свідомості в суспільстві.

Враховуючи вищевикладене, з метою подолання системної корупції в Україні пріоритетними до реалізації вбачаються такі заходи:

1) трансформація політичних гасел протидії корупції в реально усвідомлювану всіма верствами суспільства загальнонаціональну програму з утвердженням стандартів доброчесної поведінки в діяльності владних структур і бізнесу, підвищенням прозорості їхньої діяльності й підзвітності громадянському суспільству – суспільна основа формування та реалізації НАП;

2) активна детінізація економіки, що передбачає:

а) виявлення та знешкодження економічного підґрунтя організованої злочинності в найбільш прибуткових сферах (бюджетній, податковій, зовнішньоекономічній, кредитно-банківській);

б) налагодження ефективного механізму повернення незаконно одержаних (виведених у тінь) коштів (активів) – економічна основа НАП;

в) формування соціально відповідального підприємницького середовища та розбудову партнерства держави з бізнесом;

3) притягнення до відповідальності за корупційний лобізм, фаворитизм, протекціонізм, непотизм, таємні внески для реалізації політичних цілей, надання податкових і митних пільг, корупційні дії під час укладання зовнішньоекономічних

контрактів, поєднання державної служби з комерційною діяльністю тощо;

4) розвиток науково-методологічного й освітянського супроводження реалізації антикорупційних заходів;

5) забезпечення ефективного виконання правоохоронних функцій новоутвореними антикорупційними інституціями;

6) прискорення реалізації судової реформи – становлення судоустрою та судочинства, яке функціонуватиме на засадах верховенства права відповідно до міжнародних та європейських стандартів і гарантуватиме право особи на справедливий суд;

7) координація дій з міжнародними антикорупційними організаціями, зміцнення міжнародного авторитету держави.

Зазначені заходи, за умови запровадження їх найближчим часом, можуть стати тією базою, яка сприятиме реальному подоланню корупції в системі державного управління в Україні. При цьому наголошуємо, що метою національної антикорупційної політики має стати: а) з позицій управлінського концепту – координація діяльності органів влади та інститутів громадянського суспільства, спрямована на мінімізацію проявів корупції та її впливу, розвиток антикорупційної свідомості, ствердження законності, антикорупційну експертизу нормативно-правових актів; б) з позицій соціального концепту – досягнення такого стану системи публічного управління, коли корупційна практика стане не лише ризикованою та неприбутковою дією, а також і соціально несприйнятною.

Список використаних джерел:

1. Мартинов Д.Ю., Обушна Н.І. Феномен корупції в системі публічного управління: теоретичні аспекти наукового

дискурсу. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 8. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1720>.

2. Пайетт Д. Українська корупція страшніше російських танків. UkrMedia інтернет-газета. URL: <https://ukr.media/politics/238369/>.

3. Антикорупційна стратегія на 2020-2024 роки (проект для публічного обговорення). URL : <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/06/NAZK-Antykoruptsijna-strategiya-23.06.2020.pdf>.

Шевчук О.І.
здобувач освіти,
*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
м Київ, Україна*

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ: ПОТРЕБИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Вибори в Україні є основною формою народного волевиявлення, способом безпосереднього здійснення влади Українським народом.

Актуальність дослідження впровадження цифрових технологій у виборчий процес обумовлена в першу чергу тим, що до порядку денного цифровізації України включено питання запровадження електронного голосування під час волевиявлення громадян.

Указом Президента України «Про деякі заходи щодо поліпшення доступу фізичних та юридичних осіб до електронних послуг» опрацювання у взаємодії з Центральною виборчою комісією питання щодо можливості запровадження електронного голосування під час виборів, референдуму визначено одним із завдань Кабінету Міністрів України [1].

Поряд з тим, на сьогодні процес імплементації новітніх цифрових технологій у виборчий процес є досить дискусійним з огляду на недосконалість існуючих інструментів технічного прогресу та можливість забезпечити вільне волевиявлення громадян, захист персональних даних, швидкість та точність при підрахунку голосів виборців, що виключатиме махінації із визначенням результатів виборів.

Вітчизняні науковці звертають увагу на необхідність визначення основних факторів формування сприятливого середовища для впровадження цифрових технологій у виборчу

систему України. При цьому, як слушно відзначає Н.Гусаревич, застосування інструментів технічного прогресу під час виборів не може бути самоціллю, а має вирішувати або сприяти вирішенню чітко визначених проблем національної виборчої системи, таких як, наприклад, попередження шахрайства під час підрахунку голосів, підвищення рівня доступності до голосування для певних верств населення, економія бюджетних коштів на проведення виборчого процесу тощо [2].

О.В. Токар-Остапенко, головний консультант відділу розвитку політичної системи центру суспільних досліджень Національного інституту стратегічних досліджень, у своєму аналітичному матеріалі «Електронне голосування: перспективи впровадження в Україні» обґрунтовує актуальність запровадження електронного голосування під час волевиявлення громадян об'єктивною потребою розширення масштабів розвитку демократичних інститутів у країні відповідно до нових вимог суспільного розвитку, активізацією науково-фахової, експертної дискусії серед усіх зацікавлених сторін виборчого процесу [3].

Також, велике значення для успішного впровадження цифрових технологій у виборчий процес в Україні має довіра суспільства не тільки до самої технології електронного голосування та процесу підрахунку голосів виборців, а й до органів публічного управління та інших суб'єктів виборчого процесу.

Тому метою даного дослідження є визначення потреб та перспектив цифровізації виборчого процесу в Україні.

Діджиталізація впливає на всі сфери суспільного життя, руйнуючи усталений спосіб життя, витісняючи звичну поведінку, ставлячи під сумнів набуті навички й вміння. На сьогодні

Безумовно, наразі найбільшою проблемою виборчого процесу в Україні є складність його адміністрування, величезна вартість обслуговування організації виборів та підрахунку голосів виборців.

Поряд з цим запровадження електронного голосування, у разі успішної реалізації цифровізації, забезпечить прозорі та чесні вибори завдяки системі верифікації виборців, дасть змогу швидко підрахувати голоси за результатами волевиявлення, уникнути махінацій із визначенням результатів виборів. Крім того, допоможе здійснити волевиявлення у разі відсутності за місцем проживання чи перебування, а також суттєво знизить бюджетні витрати, пов'язані з організацією виборчого процесу.

Наразі чинні вітчизняні законодавчі акти можуть бути використані як підґрунтя для подальшого нормативно-правового забезпечення системи електронного голосування.

Так, Закон України «Про Державний реєстр виборців» передбачає активне використання інформаційно-комунікаційних технологій у частині включення особи до реєстру виборців та уточнення відомостей про виборців у Державному реєстрі виборців, зокрема шляхом подання заяви в електронній формі за електронним цифровим підписом [4].

Законом України «Про електронні довірчі послуги» запроваджено в Україні сучасні електронні методи ідентифікації особи, серед яких послуга MobileID (цифрове посвідчення особи у мобільному телефоні за допомогою мобільної SIM-карти), система BankID Національного банку (використовується для ідентифікації та верифікації клієнтів банків), що дозволяють однозначно ідентифікувати та підтвердити особу [5].

Правові та організаційні основи забезпечення захисту життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави, національних інтересів України у кіберпросторі, основні цілі, напрями та принципи державної політики у сфері

кібербезпеки визначено Законом України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» [6].

Використання ж новітніх цифрових технологій у виборчому процесі потребує внесення суттєвих змін до українського законодавства.

На сьогодні Стратегічним планом Центральної виборчої комісії на 2020 - 2025 роки впровадження новітніх технологій у виборчий процес, їх пілотування та впровадження практик, визнаних успішними, підвищення рівня кібербезпеки ЦВК визначено стратегічними цілями та встановлені часові межі їх досягнення [7].

Окрім відсутності відповідного нормативно-правового регулювання, швидкій цифровізації виборчого процесу у найближчій перспективі перешкоджатимуть:

- Відсутність фіксованого та мобільного ширококутового доступу до мережі Інтернет у жителів сіл і невеликих міст;
- низька цифрова грамотність дорослого населення;
- недосконалість системи цифрової ідентифікації особи та наявність проблем в українців із генеруванням так званих «електронних ключів»: електронного цифрового підпису, BankID та MobileID, що гальмуватиме повноцінний запуск системи верифікації даних для електронного голосування;
- низький рівень розвитку національного ІТ-сектору економіки та відсутність необхідної технологічної інфраструктури, яка гарантуватиме не лише безпечну ідентифікацію виборця, захист його персональних даних та таємницю голосування, а й високу захищеність від кіберзагроз та запобігатиме зовнішньому втручання в виборчий процес при підрахунку голосів та встановленню результатів виборів;
- високий рівень недовіри до електронного голосування з боку виборців та політиків, що може стати на заваді визнання результатів електронного голосування.

За наведених обставин малоймовірно, що в Україні навіть у найближчі роки можна буде створити абсолютно невразливу систему електронного волевиявлення.

Тому для успішного впровадження нових виборчих технологій в Україні можна визначити такі основні рекомендації для органів публічного управління:

- удосконалення нормативно-правової бази щодо впровадження цифрових технологій у виборчий процес;

- формування позитивного іміджу та підвищення суспільної довіри до органів управління виборчим процесом з впровадження новітніх технологій, що ґрунтуватиметься на повній відкритості їх роботи;

- чіткі і ретельні планування та розробка системи електронного голосування з урахуванням практичного міжнародного досвіду, що дозволить усім зацікавленим особам ознайомитися з новою технологією та виявити її недоліки;

- обговорення переваг та недоліків цифровізації виборчого процесу на громадських консультаціях та в експертному середовищі, проведення низки обмежених пілотних досліджень на виборах невеликого масштабу;

- проведення широкомасштабних просвітницьких та навчальних кампаній для підвищення рівня цифрової грамотності електорату;

- організація та забезпечення кібербезпеки виборчого процесу.

Саме дотримання поступового системного підходу під час впровадження цифрових технологій на всіх етапах виборчого процесу дозволить забезпечити найбільш оптимальну взаємодію технічних, організаційних та правових аспектів імплементації виборчих технічних інновацій у національну виборчу систему.

Список використаних джерел:

1. Про деякі заходи щодо поліпшення доступу фізичних та юридичних осіб до електронних послуг: Указ Президента України від 29.07.2019 № 558/2019 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/558/2019#Text> (дата звернення: 29.10.2021)
2. Н.Гусаревич.Визначення та аналіз основних факторів формування сприятливого середовища для впровадження цифрових технологій у виборчу систему України. *Аспекти публічного управління, том 8, спецвипуск № 1, 2020.* URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1047892.pdf>
3. О.В. Токар-Остапенко. Електронне голосування: перспективи провадження в Україні. *Аналітичний матеріал Національного інституту стратегічних досліджень.* URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-02/tokar-1.pdf>
4. Про Державний реєстр виборців: Закон України № 698-V від 22.02.2007 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-16#Text> (дата звернення: 28.10.2021)
5. Про електронні довірчі послуги: Закон України № 2155-VIII від 05.10.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#n214> (дата звернення: 28.10.2021)
6. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України № 2163-VIII від 05.10.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (дата звернення: 28.10.2021)
7. Про Стратегічний план Центральної виборчої комісії на 2020 - 2025 роки: постанова Центральної виборчої комісії від 11 червня 2020 року №102 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0102359-20#Text> (дата звернення: 29.10.2021)

Янсонс Я.В.

кандидат технічних наук,
докторант кафедри парламентаризму,
*Навчально-науковий інститут публічного
управління та державної служби
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

МЕТОДИКА ОЦІНКИ СТАНУ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ

В Україні на сьогодні відсутня дієва система моніторингу стану розвитку електронної демократії, що показово підтверджується відсутністю результатів моніторингу державної політики в цій сфері як на етапі формування, так і в процесі її виконання. Прикладом є Концепція розвитку електронної демократії [1] оцінку ефективності та результативності якої не здійснено навіть по її завершенню у 2020 році.

В Україні спектр сервісів електронної демократії достатньо широкий і включає: е-консультації з громадськістю, е-звернення, е-петиції, е-конкурси проєктів та програм інститутів громадянського суспільства, е-вибори членів громадських рад при органах виконавчої влади, е-декларації, відкриті данні, тощо. Керівництвом Міністерства цифрової трансформації України на стратегічну перспективу декларуються пріоритетним такої сервіс як інтернет-голосування на виборах та референдумі, зокрема, е-голосування на президентських виборах 2024 року та ряд інших.

В той же час важливими є дослідження, проведені Центром розвитку інновацій щодо «Індексу місцевої електронної демократії в Україні» [2], в яких наведені

результати статистичних досліджень 2020 року в 31 місті України за трьома сервісами: електронні петиції, громадський бюджет та електронні консультації. Данні цього дослідження частково корелюють з іншим дослідженням «Рейтингом прозорості та підзвітності 100 міст України», якій здійснює Transparency International Україна [3]. Але ці данні не враховуються Державною службою статистики України при формуванні результатів статистичних спостережень в цій сфері.

Тому, з метою підвищення рівня об'єктивізації оцінювання стану розвитку електронної демократії, пропонується підхід, згідно з яким загальна оцінка має формуватися на основі часткових оцінок кожного з законодавчо визначеного сервісу електронної демократії, а відсутність, наприклад, електронного референдуму, електронного плебісциту має її знижувати. Базовою величиною видів та кількості інструментів електронної демократії має слугувати перелік, що встановлений у національних документах стратегічного рівня (Стратегії, Національні програми, Концепції розвитку, державні цільові програми, тощо).

Дослідження на міжнародному, національному та регіональному рівнях показало, що системи аналізу електронної демократії або відсутні, або мають досить обмежений функціонал застосування.

На міжнародному рівні окрему оцінку електронної демократії жодна з міжнародних організацій не здійснює. При цьому ООН раз на два роки проводить дослідження «Електронний уряд» метою якого є оцінка рівня розвитку електронного уряду усіх держав-членів ООН. Рівень розвитку електронного урядування в світі оцінюється Департаментом з економічних і соціальних питань ООН (UNDESA), починаючи з 2003 р. за індексом EGDI (E-Government Development Index). Особливістю дослідження є те, що оцінка відображає

ефективність електронних урядів по відношенню один до одного та не є абсолютним значенням. Дослідження спрямоване на інформаційне забезпечення урядів країн в частині незалежного оцінювання переваг та недоліків розвитку електронного уряду, що мають місце на національному рівні [4].

Окремим показником в дослідженнях електронного уряду є індекс електронної участі (IEU, E-Participation Index, EPI), який відображає рівень використання країною он-лайн-інструментів для стимулювання взаємодії між державою та громадськістю. Індекс IEU включає такі показники, як: електронне інформування (доступність інформації он-лайн), електронні обговорення (залучення громадськості до прийняття рішень з питань державної політики), електронне ухвалення рішень (надання громадськості повноважень за рахунок спільного вироблення політик).

IEU країни відображає механізми електронної участі, які використовуються урядом у порівнянні з усіма іншими країнами. Він дає уявлення про те, як різні країни використовують он-лайн інструменти для сприяння взаємодії між урядом та громадськістю.

З метою оцінки розвитку електронної демократії запропоновано частково використати модернізовані авторами підходи, які застосовані в методології оцінки електронного урядування ООН. Так, питання електронної демократії лише в певній мірі враховані в індексі електронної участі, а саме: доступність та відкритість інформації потрібної для участі в прийнятті рішень, наявність інструментів участі та ступінь їх використання, рівень надання повноважень громадськості для спільного вироблення політик.

Для всебічної оцінки ЕД запропоновано модернізувати структуру Індексу електронної участі, а саме:

виключити складові, пов'язані з оцінкою надання державою он-лайн послуг;

додатково ввести показники оцінки використання інструментів електронної демократії ІЕУ(ЕД), що відображають залучення громадського суспільства до прийняття державних рішень, оцінку можливості участі громадськості в публічному управлінні та оцінку спроможності та бажання громадян скористатися можливостями наданими державою, наявність політичного дискурсу між державою та громадськістю та можливість участі в ньому.

Оцінка розвитку електронної демократії є комплексним показником, що окрім електронної участі охоплює питання оцінки потенціалу інфраструктурної складової для забезпечення реалізації участі та оцінку людського потенціалу, який є стороною політичного дискурсу. В такому контексті варто скористатися наявними показниками індексу телекомунікаційної інфраструктури (ІТІ, Telecommunication Infrastructure Index, ТІІ) та індексу людського капіталу (ІЛК, Human Capital Index, НСІ), які будуть формуватися не лише на основі даних отриманих від внутрішніх джерел в Україні, але й даних від міжнародних інстанцій, як-от МСЕ, ЮНЕСКО та ООН.

Тоді у формалізованому вигляді модернізований Комплексний показник оцінки електронної демократії ІЕД авторами пропонується розраховувати як:

$$ІЕД = \frac{1}{3} (ІЕУ(ЕД)_н + ІТІ_н + ІЛК_н), \quad (1)$$

де, ІЕД – індекс електронної демократії, ІЕУ(ЕД)_н – нормований індекс електронної участі в частині електронної демократії, ІТІ_н – нормований індекс телекомунікаційної інфраструктури, ІЛК_н – нормований індекс людського капіталу.

Показник стану розвитку електронної демократії ІЕД

служує індикатором загальних тенденцій в цій сфері. Він не є абсолютним показником, а дозволяє здійснити порівняння стану з іншими періодами, та відображає напрям руху – спад чи зростання.

Список використаних джерел:

1. Концепція розвитку електронної демократії в Україні. *в ред. розпорядж. Каб. Міністрів України № 797-р від 8 лист. 2017 р.* [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-%D1%80> (дата звернення: 20.10.2021).

2. Ємельянова А., Лобойко С. Індекс місцевої електронної демократії в Україні: видання третє. Київ: Центр розвитку інновацій, 2020. 40 с.

3. Рейтинги прозорості та підзвітності. Офіційний сайт проекту Прозорість міст України руху Трансперенсі Інтернешнл Україна [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://transparentcities.in.ua/> (дата звернення: 09.10.2021).

4. United Nations E-Government Survey 2020: Digital Government in the Decade of Action for Sustainable Development. United Nations. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Reports/UN-E-Government-Survey-2020> (дата звернення: 09.10.2021).

СЕКЦІЯ 2.

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ І АУДИТ

Бессонова С.И.

профессор кафедри учета и аудита,
*ГВУЗ «Приазовский государственный
технический университет»
г. Мариуполь, Украина*

Савченко А.

магистр,
*ГВУЗ «Приазовский государственный
технический университет»
г. Мариуполь, Украина*

ОСОБЕННОСТИ УЧЕТА СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ПРОДУКЦИИ В УКРАИНЕ

Важная роль в развитии экономики Украины принадлежит сельскому хозяйству, поскольку именно эта отрасль отвечает за обеспечение продовольственной безопасности страны. В 2018 год агросектор занимал почти 17% ВВП Украины и принес почти 38% валютной выручки (в сравнении с 2010 годом данный показатель был на уровне 8,2% ВВП, а реализация сельскохозяйственной продукции составляла 14,5% от общего экспорта товаров). Анализ общего экспорта продукции Украины подтвердил роль сельского хозяйства, а именно, 48% от суммы общего экспорта принадлежит сельскохозяйственной продукции, (это зерновые и масличные культуры). Одни из самых крупных импортеров сельскохозяйственной продукции

являются Китай, Египет, Индия, Испания, Турция и Нидерланды [1].

В 2019 г. на 31% стали больше продавать растительных продуктов (12,9 млрд долл.США). Продажа за границу животных жиров и растительного масла увеличился на 5,3% (4,7 млрд), пищевых продуктов – на 6,7% (3,2 млрд). На 5,5% увеличилась продажа животных и животных продуктов (1,3 млрд долл. США) [2].

Экспорт продовольственных товаров и сельскохозяйственной продукции в 2020 году увеличился на 49 млн долл. США или на 0,2%. Несмотря незначительное увеличение, доля этого сектора в товарной структуре экспорта возросла более существенно. Если по итогам 2019 г. доля продовольственных товаров и сельскохозяйственной продукции в товарной структуре составила 44,2 %, то согласно итоговых данных 2020 года, она выросла до 45,1 % [3].

Статистические данные за три квартала 2021 года свидетельствуют о приросте сельскохозяйственной продукции на 1,9% в сравнении с аналогичными данными 2020 года [4], что в общей структуре экспорта составляет 37,3%. При этом, следует отметить, что наблюдается снижение физических объемов на 16,5%, а рост экспорта обусловлен увеличением цен на продукцию [5].

Многие факторы характеризуют особенность учета на предприятиях сельскохозяйственной отрасли. На учет влияют сезонность, биологические особенности, влияние природно-климатических факторов, работа с живыми организмами, специфика естественных факторов на выращивание продукции (текущей до года, долгосрочной более одного года).

Биологические активы сельскохозяйственного назначения подразделяются на активы растениеводства и животноводства, при этом следует учитывать, что по экспортированию

приоритет належить растениеводству. Как и в растениеводстве, так и в животноводстве, для целей бухгалтерского учета биологические активы подразделяют на текущие активы и долгосрочные биологические активы. Согласно нормам Национального положения (стандарта) 9 «Запасы», в состав запасов включают текущие биологические активы, а также сельскохозяйственную продукцию и продукция лесного хозяйства после ее первоначального признания. Единицей бухгалтерского учета запасов является их наименование или однородная группа (вид). Приобретенные (полученные) или произведенные запасы учитываются в балансе предприятия по первоначальной стоимости [6]. Первоначальной стоимостью запасов, производимых собственными силами предприятия, признается их производственная себестоимость, которая определяется по Национальному положению (стандарту) бухгалтерского учета 16 «Расходы» [7].

Для учета долгосрочных биологических активов используем Национальные положения (стандарты) бухгалтерского учета 7 «Основные средства» [8], по которому учитываем долгосрочные биологические активы по первоначальной стоимости и Положение (стандарт) бухгалтерского учета 30 «Биологические активы» в котором предлагается вести учет долгосрочных биологических активов по справедливой стоимости.

В Национальном положении (стандарте) бухгалтерского учета 30 «Биологические активы» представлены такие определения, как: биологический актив – животное или растение, которое в процессе биологических превращений способна давать сельскохозяйственную продукцию и/или дополнительные биологические активы, а также приносить экономические выгоды; текущие биологические активы –

биологические активы, способные давать сельскохозяйственную продукцию и дополнительные биологические активы, приносить экономические выгоды в течение периода, который не превышает 12 месяцев, а также животные на выращивании и откорме; сельскохозяйственная продукция - актив, полученный в результате отделения от биологического актива, предназначенный для продажи, переработки или внутрихозяйственного потребления [9]. Данные определения позволяют более точно вести учет данных активов, так как в процессе сельскохозяйственной деятельности они могут менять свою форму, назначение, функциональность. Так, например, из текущих активов может становиться долгосрочным активом или сельскохозяйственной продукцией. Функциональное распределение биологических активов на предприятии позволяет получить эффективный и рациональный их учет, позволяет производить своевременный контроль, предоставлять пользователям объективную информацию о наличии биологических активов на предприятии.

Немаловажным фактором, влияющим на результаты деятельности сельскохозяйственного предприятия является, такая разновидность активов предприятия, как земельные участки, которые являются неизменным средством производства. От рациональной и эффективной эксплуатации земли зависит урожайность угодий, повышение доходности и рентабельности предприятия.

Список используемых источников:

1. Економічна правда. Електронне видання. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/02/20/657297/>
2. Слово і діло. Електронне видання. URL: <https://ru.slovoidilo.ua/2020/02/20/infografika/jekonomika/vneshnyaya-torgovlya-kem-i-chem-bolshe-vsego-torgovala-ukraina-2019-godu>

3. Офіційний сайт Національний інститут стратегічних досліджень. Що до стану зовнішній торгівлі товарами України у 2020 р. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-01/zed-2020.pdf>

4. Державна служба статистики України. Офіційний сайт Украстат. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/express/expres_u.html

5. Офіційний сайт Національний інститут стратегічних досліджень. Що до стану зовнішній торгівлі товарами України за 9 місяців 2021 року. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-10/ukraine-trade-9-months_29102021_0.pdf

6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 9 «Запаси»: Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.99 р. № 246 зі змінами від 29.09.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text>

7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 16 «Витрати»: Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.99 р. № 318 зі змінами від 29.09.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>

8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 7 «Основні засоби»: Наказ Міністерства фінансів України від 27.04.20 р. № 92 зі змінами від 29.09.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text>

9. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 30 «Біологічні активи»: Наказ Міністерства фінансів України від 16.11.2005 р. № 246 зі змінами від 29.09.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05#Text>

СЕКЦІЯ 3.

ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

Петленко Ю.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів,
*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Погрібна Н.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів,
*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

СОЦІАЛЬНЕ БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВИ

У багатьох країнах світу існує занепокоєння щодо високої загальної суми витрат на сучасні програми соціального захисту, що видається економічно нестійкою, оскільки її нинішній обсяг може перевищити економічні можливості в найближчому чи віддаленому майбутньому через притаманні публічним фінансам експансіоністські сили.

З іншого боку, з'являються все нові підтвердження [3] того, що сталий економічний розвиток не може підтримуватися протягом тривалого періоду без забезпечення надійними вбудованими системами соціального захисту, що управляють значною часткою національного доходу.

Соціальний розвиток держави проявляється у підвищенні якості життя особистості та соціального добробуту членів суспільства. А новітні дослідження [1, 2, 3, 4] наголошують на важливості ініціатив прозорості, співучасті та підзвітності для відкритості бюджетного процесу з метою досягнення цілей соціального розвитку. Цей концепт, пов'язаний із використанням відкритого підходу до державного бюджетування (як, наприклад, ми спостерігаємо у складанні бюджетів участі), стосується насамперед дій в сфері державного управління.

Водночас, відновлення центрального значення соціального захисту є важким завданням виходячи з ряду причин, головною з яких є практика невдалого управління фінансами систем соціального захисту багатьох країн. Саме тому, дуже часто соціальна спрямованість бюджетування часто розглядається як економічний дестабілізатор [5]. Свого часу, державне управління такими системами було замінено приватними учасниками, які, начебто, демонстрували більшу ефективність. Проте практика приватного управління соціальним захистом навіть на найбільш ефективних ринках не вирішила основну проблему його низького охоплення.

Висунення соціальної спрямованості у бюджетуванні на передній план можливе лише в тому випадку, якщо ця стратегія буде заснована на використанні даних й аналітичної інформації щодо минулих та можливих майбутніх тенденціях доходів і витрат на соціальний захист, що означає суттєве покращення державного управління.

Оскільки державні соціальні витрати, тобто витрати на фінансування різних програм соціального захисту, практично всюди складають значну частку загальних державних витрат, тому всі рішення в рамках соціальної політики мають, окрім інших важливих соціально-економічних наслідків, значний

вплив на публічні фінанси. Більшість рішень соціальної політики (щодо пенсійної, медичної, освітньої систем, тощо) впливають на публічні фінанси протягом багатьох десятиріч років. Отже, розробка та провадження соціальної політики, управління соціальними програмами, вимагають ретельного та всебічного фінансового планування, що має підкріплюватися фінансовими прогнозами на різні часові горизонти (короткострокові, що охоплюють наступний бюджетний рік, а також середньо- та довгострокові прогнози).

Аналіз усього вищезазначеного має бути виконано в розрізі демографічних аспектів, функціонування ринку праці та економічного контексту кожної окремої країни, оскільки демографічні зміни, участь робочої сили та рівні економічної активності мають великий вплив на державні витрати та доходи.

Комплексне фінансове планування соціальної політики, що протягом багатьох років вивчається Департаментом соціального забезпечення Міжнародного бюро праці, отримало назву соціального бюджетування [5], згідно якого соціальний бюджет складається з двох основних елементів – статистичного підґрунтя та соціального бюджету.

Перший елемент – статистична основа - являє собою методологічно послідовне зведення доходів і видатків у системі соціального захисту країни за певний період у минулому, що складає тим самим систему соціального обліку даної країни.

Другим елементом є, по суті, прогноз доходів і витрат бюджету, що складається, як правило, на середньостроковий період, з елементами моделювання соціальних витрат та доходів з врахуванням альтернативних економічних, демографічних, законодавчих та інших факторів.

Отже, поняття соціального бюджетування застосовується комплексно, оскільки включає в себе аналітичну та інтерпретаційну роботу, засновану на системі соціального

обліку, з подальшим застосуванням математичної моделі для опису відповідних процесів.

Незважаючи на існуючий наразі економічний, суспільний, культурний та політичний стан соціального захисту в країні, раціональна дискусія щодо його масштабу та майбутнього напрямку, а також фактичного та потенційного стабілізуючого впливу на загальний економічний розвиток є особливо актуальною в економіках і суспільствах, які переживають перехідний період в широкому розумінні – до сталості джерел енергетики, екологічної інклюзивності, гендерної рівності, тощо.

Більші свобода дій, розсуд та відкритість є проявами у новому державному управлінні, що ґрунтується на залученні громадян, орієнтованості на суспільні інтереси та відповідності середовищу громадянського суспільства. Розроблення спільної перспективи в процесі прийняття рішень для управління державними ресурсами має бути стратегічним для досягнення кращої організаційної ефективності суспільства в умовах потужних управлінських ініціатив. У цьому контексті стиль управління підтримує результати діяльності, що стосуються виконання бюджетних ресурсів.

У новій моделі державного управління (new public management), соціальне бюджетування дозволяє взаємодіяти між приватними та державними учасниками в мережі публічних, адміністративних та підприємницьких інституцій.

Список використаних джерел:

1. ABREU, Welles Matias de. Unlocking the government door to society: how does open budgeting relate to social development? 2017. xvi, 96 f., il. Tese (Doutorado em Administração)—Universidade de Brasília, Brasília, 2017. Режим доступу: <https://repositorio.unb.br/handle/10482/31916>

2. Aziz H., Shah N. (2021) Participatory Budgeting: Models and Approaches. In: Rudas T., Péli G. (eds) Pathways Between Social Science and Computational Social Science. Computational Social Sciences. Springer, Cham. Режим доступу: https://doi.org/10.1007/978-3-030-54936-7_10

3. Heald, D., Hodges, R. (2020) The accounting, budgeting and fiscal impact of COVID-19 on the United Kingdom, Journal of Public Budgeting, Accounting & Financial Management, Vol. 32 No. 5, pp. 785-795. Режим доступу: <https://doi.org/10.1108/JPBAFM-07-2020-0121>

4. Rihab Khalifa, Simona Scarparo, Gender Responsive Budgeting: A tool for gender equality, Critical Perspectives on Accounting, Volume 79, 2021, pp. 102-183. Режим доступу: <https://doi.org/10.1016/j.cpa.2020.102183>

5. Scholz, W., Cichon, M., Hagemeyer, K. (2000). Social budgeting. Geneva, International Labour Office, International Social Security Association. Режим доступу: <https://www.social-protection.org/gimi/gess/RessourcePDF.action?id=8022>

СЕКЦІЯ 4.

ЕКОНОМІКА Й УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Бессонова А.В.

аспірант кафедри економіки підприємств,
*Приазовський державний технічний університет
м. Маріуполь, Україна*

АНАЛІЗ ВПЛИВУ КІЛЬКОСТІ ПЕРСОНАЛУ НА РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Функціонування будь-якого підприємства залежить від безлічі різноманітних факторів: економічна та політична обстановка у країні, підбір конкретних матеріалів для виготовлення сировини, відносини з постачальниками та покупцями та ін. Але одним з найважливіших видів ресурсів, який забезпечує саме існування організації, є трудові ресурси. Адже саме людські сили є основою кожної дії та операції, виконуваних підприємством, та підтримкою його успішного економічного зростання.

Автором проведено дослідження залежності прибутку підприємства від кількості його персоналу на основі офіційних статистичних даних великих металургійних підприємств України.

Таблиця 1.

**Аналіз кількості працюючих та розміру прибутку
металургійних підприємств України (створено автором на
основі [1]-[5]).**

Назва підприємства	Рік	Середня кількість працівників	Темпи зменшення кількості	Прибуток за рік
ПрАТ "Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча"	2013	31917	-	-2929911
	2014	26798	-16,04	453615
	2015	22371	-16,52	-1585924
	2016	17904	-19,97	-152786
	2017	16285	-9,04	-828056
ПрАТ "Металургійний комбінат "Азовсталь"	2013	12359	-	-2513100
	2014	11881	-3,87	915891
	2015	11706	-1,47	-1835472
	2016	10108	-13,65	558417
	2017	10010	-0,97	-130947
ПАТ "Арселорміттал Кривий Ріг"	2013	30324	-	-1517018
	2014	28731	-5,25	-1180487
	2015	28731	0,00	1384750
	2016	25012	-12,94	2704116
	2017	23256	-7,02	5061847
ПрАТ "Дніпровський металургійний завод"	2013	5940	-	-398099
	2014	5494	-7,51	-2626462
	2015	5156	-6,15	-1091965
	2016	4696	-8,92	-322753
	2017	4472	-4,77	2381687
ПрАТ "Електрометалургійний завод "Дніпропецсталь" ім. А. М. Кузьміна"	2013	5732	-	7499
	2014	5744	0,21	-880640
	2015	5640	-1,81	-706563
	2016	5466	-3,09	-403651
	2017	5540	1,35	53676

За результатами проведеного аналізу можна зробити висновок, що з року у рік кількість працівників крупних

металургійних заводів стабільно зменшується. Найгіршим є результат Маріупольського комбінату ім. Ілліча, темпи зменшення чисельності працівників на ньому є найбільшими. Також досить великий відтік робочої сили спостерігався на МК «Азовсталь» та «Арселорміттал». З точки зору статистики найгіршим роком був 2016, темпи відпливу працівників досягли рекордних значень на усіх досліджуваних підприємствах. І тільки на заводі «Дніпроспецсталь» спостерігається невеликий зріст кількості робітників у 2017 році (+1,35% порівняно з попереднім роком). Найкращим роком у досліджуваному періоді можна назвати 2017, тому що темп відтоку робочих значно зменшився, але збільшення кількості спостерігалось тільки на одному підприємстві. Темпи зменшення кількості працівників розглянутих заводів відображений на рисунку 1:

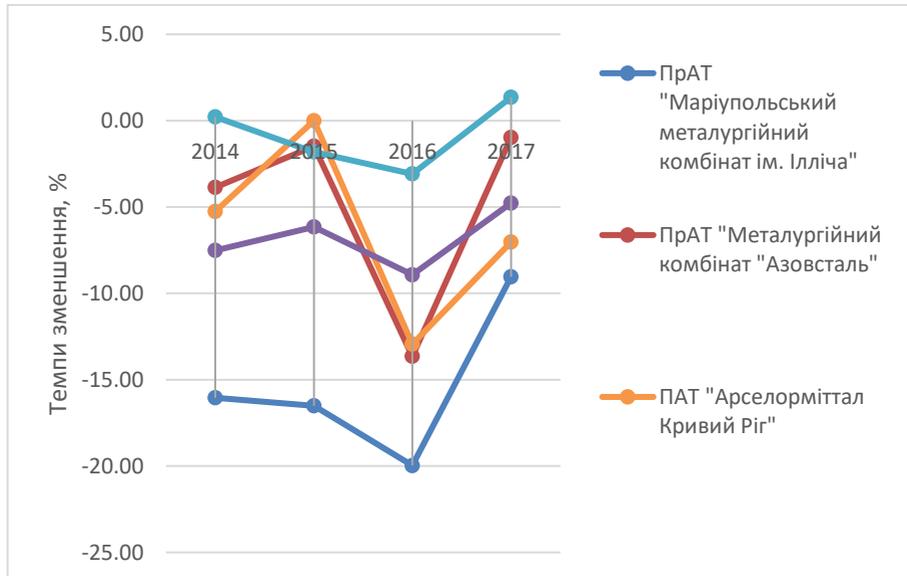

Рис.1 Аналіз темпів змінення чисельності персоналу підприємств металургійної галузі за період 2014-2017 рр.

Автором була досліджена імовірність залежності прибутку підприємства від кількості його працівників. Результат аналізу представлений на рисунку 2:

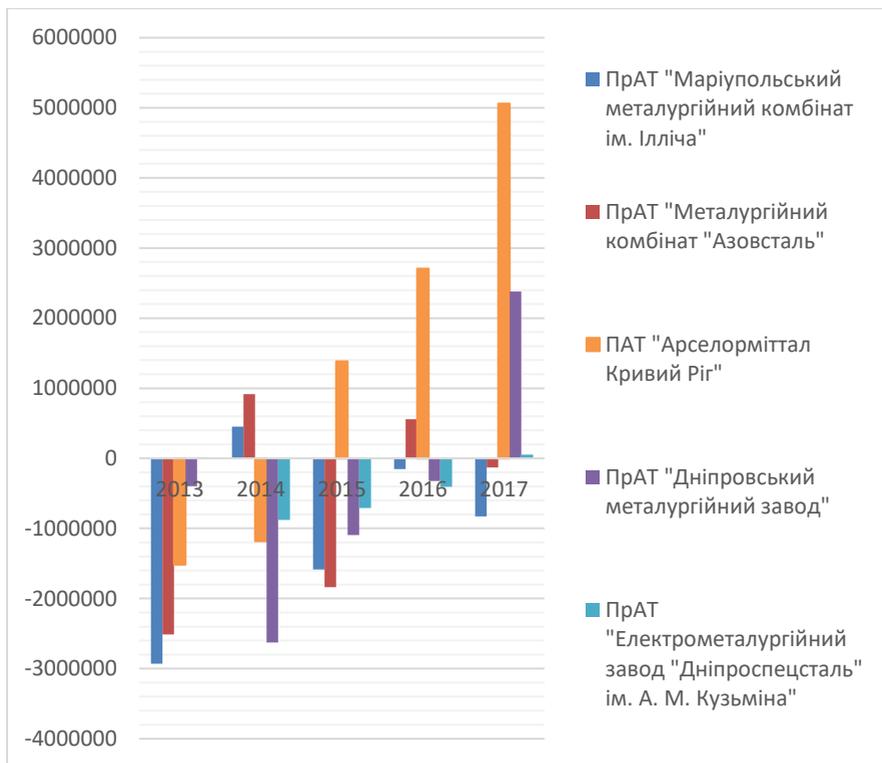

Рис.2 Аналіз залежності прибутку підприємства від кількості його працівників за період 2013-2017 рр.

Проведений аналіз показав, що розмір прибутку не залежить від кількості робітників, коефіцієнт кореляції є рівним 0,075635051, що свідчить про відсутність взаємозв'язку між двома факторами. Отже, прибуток підприємства не залежить від кількості його працівників.

Список використаних джерел:

1. Інтернет-портал «Smida» URL: <https://smida.gov.ua/db/prof/00191129>
2. Інтернет-портал «Smida» URL: <https://smida.gov.ua/db/prof/00191158>
3. Інтернет-портал «Smida» URL: <https://smida.gov.ua/db/prof/24432974>
4. Інтернет-портал «Smida» URL: <https://smida.gov.ua/db/prof/05393056>
5. Інтернет-портал «Smida» URL: <https://smida.gov.ua/db/prof/00186536>

Белоусов Я.І.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри технологій легкої промисловості,
*Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля
м. Сєвєродонецьк, Україна*

Сєребряк К.І.

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки і підприємництва,
*Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля
м. Сєвєродонецьк, Україна*

Белоусова Л.І.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління,
менеджменту та маркетингу,
*Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля
м. Сєвєродонецьк, Україна*

ВИЗНАЧЕННЯ ДОХОДУ ТА ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ ВИТРАТ, ЯК ОБ'ЄКТІВ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Основним джерелом доходів підприємств, які мають на меті випуск продукції, її реалізацію, є власний капітал, обсяги основних виробничих фондів у грошових вимірах і оборотні активи та нерозподілений прибуток, доходи від випуску і продажу цінних паперів підприємства; доходи від лізингових операцій; позикові інвестиційні ресурси та ресурси інвесторів, які вкладають кошти в основні виробничі фонди з тривалим

терміном амортизації, в товарно-матеріальні запаси та інші оборотні активи на довгострокову перспективу.

До складу доходів від операцій з основними фондами, нематеріальними активами і капітального доходу відноситься сума перевищення вартості основних фондів у разі продажу над їх балансовою вартістю, сума компенсацій за основні фонди у зв'язку з їх вимушеною заміною, отриманої від страхових компаній чи винних у заподіянні збитків; доходи від продажу основних фондів або нематеріальних активів, які підлягають амортизації, що визначається у вигляді різниці між доходом від реалізації та їх балансовою вартістю. А, отже, найважливішим показником фінансового стану підприємства є його забезпеченість власними обіговими коштами та ефективність їх використання. Розширення обсягів виробництва потребує збільшення обігових коштів. Прискорення ж оборотності оборотних коштів, навпаки, призводить до зменшення їх кількості, що необхідна для забезпечення нормального процесу виробництва. Якість управління підприємством буде знаходитися на сприятливому рівні за умови, коли позитивний результат руху грошових коштів у зв'язку з операційною діяльністю підприємства буде перевищувати результат від інвестиційної та фінансової діяльності. Це дозволить підприємству не тільки зробити оцінку якості управління підприємством в цьому напрямі, а й своєчасно отримувати плату за реалізацію продукції.

Реалізація готової продукції, розміщення її на ринках збуту та отримання доходу є останньою завершальною стадією кругообігу коштів підприємства. На розмір обсягів доходу від реалізації товарної продукції, виготовленої із застосуванням новітніх сучасних інноваційних технологій суттєво впливає ціна, оскільки нова продукція продається за вищими цінами.

Визначення фінансових витрат на створення і організацію виробництва нового продукту або на модифікацію вже випущеного продукту з урахуванням вимог покупця здійснюються з використанням показників оцінки. Витрати виробництва на одиницю продукції оцінюються як відношення загального обсягу продажу до її вартості щодо загальної кількості продукції в цілому і по цільових ринках. Оцінка передбачає також зіставлення витрат виробництва на одиницю продукції з відповідними показниками на аналогічний продукт конкурента. Для оцінки беззбитковості виробництва, витрати виробництва поділяються на постійні і перемінні залежно від їх участі у виробничому процесі.

Фінансові витрати на здійснення таких операцій оцінюються:

- на впровадження продукту в серійне виробництво;
- на придбання технологій і планування виробництва;
- на сировину, паливо (електроенергію на технологічні цілі);
- на машини, обладнання, на заробітну плату;
- на інформаційне забезпечення і проведення розрахунків з програм маркетингу;
- на прийом і навчання персоналу [1, с. 340].

Ціни на продукцію мають бути фінансово та економічно обґрунтованими, сприяти прискоренню її реалізації та сприяти забезпеченню підприємств прибутком.

За цих умов такі параметри, як виробнича потужність підприємства, характеристика технологічних процесів і устаткування, характеристика допоміжних і обслуговуючих виробництв, складського господарства, інженерних комунікацій, сировинна база, фінансове забезпечення, оцінка

ринку збуту продукції, спланованою до випуску, набирають певного впливу на формування ціни конкурентної продукції, яка повинна набути таких властивостей, які б відповідали вимогам ринку, а рівень собівартості продукції повинен бути нижчим ніж у конкурентів на ринку. Обсяги витрат і доходів підприємства зумовлюють собівартість продукції, яка в свою чергу прагне до зменшення витрат на виробництво продукції та збільшення доходів і, навпаки. Отже, собівартість віддзеркалює фактичні витрати підприємства на виробництво продукції, сприяє визначенню якості і результативності його роботи. Важливу роль у зниженні собівартості продукції на підприємствах відіграє застосування підходу економного та раціонального використання ресурсів підприємства, енергоносіїв, сировини та палива. В загальному обсязі доходу підприємства поточні витрати на енергетичні ресурси є важливою складовою. В основі таких витрат лежить принцип економного і раціонального їх використання. Але зростання цін на енергоносії спонукає підприємство не тільки до заощадження коштів, але й до розробки і застосування заходів, скерованих на подолання загроз і негативних явищ в економіці підприємства, пов'язаних з новою ціновою політикою на енергоносії. Зміна цін і тарифів на енергоносії зумовлює падіння рентабельності виробництва, яка характеризує його інтенсивність, змінює переваги цінової конкурентоспроможності імпортованої продукції щодо продукції вітчизняних виробників. Забезпечення оптимального використання енергоносіїв на підприємстві вимагає проведення аналізу та оцінки економічної ефективності їх використання, а головне, використання за виробничим призначенням. Для підприємства дуже важливим є проведення аналізу витрат виробництва з огляду на чинник часу, який передбачає довгостроковий та короткостроковий період функціонування.

Останній період функціонування це період фіксованих виробничих потужностей в якому одна частина ресурсів є перемінною, а друга постійною, тобто це обов'язкові витрати, що не залежить від зміни обсягів виробництва [2, с. 47, 53].

Керівництво підприємства повинно чітко визначити основні механізми за допомогою яких воно має досягти певних цілей та отримати прибуток, головними факторами впливу на розмір якого, є рівень попиту на продукцію підприємства, ціни та якість продукції, розташування ринків збуту та зручність розташування логістичних мереж, рівень професіоналізму робітників. Керівництво має знати особливості, специфіку виробництва, інфраструктуру зовнішнього та внутрішнього середовища та мати здатність сформулювати ефективний реалістичний обґрунтований план розвитку, який виступає інструментом, за допомогою якого підприємство може оцінити фактичні результати свого функціонування, виступає інструментом залучення різних джерел фінансування та впровадження стратегії підприємства.

До плану включається також механізм координації різних виробничих короткострокових або середньострокових цілей та контролю виконання запланованих завдань. Формуючи цілі підприємства, його керівники повинні застосовувати оперативні організаційно-розпорядчі методи впливу на об'єкти управління, дотримуватися певних вимог, а цілі мають бути чітко сформульованими, реальними для їх досягнення, конкретними, а кожна ціль представлена у вигляді набору конкретних завдань та механізмів їх виконання.

До основних організаційно-розпорядчих методів, які застосовуються в управлінні підприємством відносяться: статuti підприємства та положення їх підрозділів; нормативи (нормування оптимальних товарних запасів для забезпечення безперервного виробництва продукції, обслуговування

споживачів і надання їм додаткових послуг, зайняття нових ринків збуту і підвищення конкурентоспроможності підприємства, нормування витрат праці на виконання окремих операцій та видів робіт, що передбачає розробку та використання на підприємствах системи норм праці; до складу якої входить норми чисельності персоналу, норми часу, виробітку, норми обслуговування та ін.; накази і розпорядження, приписи щодо оперативного виконання і координації завдань, ритмічного виконання робіт та дотримання певних правил) [1, с. 126-127].

Планування вирішує такі параметри функціонування підприємства, як виявлення резервів збільшення фінансових потоків, визначення нових джерел фінансування, визначення ресурсного потенціалу, власного капіталу та його руху, доходу від основних та допоміжних видів діяльності, заплановані обсяги виробництва та реалізації продукції, норми, нормативи, стандарти.

Результати діяльності керівника проявляються у спрямованості управління, характері управлінських рішень, низки завдань, які стоять перед керівником, вчасне вирішення яких не тільки надасть можливість оцінити його управлінські якості, а й сприятиме побудові ефективної стратегії розвитку підприємства, що призведе до отримання оптимального доходу та збереження позицій підприємства у конкурентній боротьбі. Завдання плануються не тільки на поточний період, а, й на перспективу, до них належать:

- врахування місцевих, об'єктивних специфічних особливостей ринку регіону в якому підприємство запланувало збут своєї продукції;
- спрощення процесу розроблення товару;
- наближення виробничих потужностей до споживача;
- проведення оцінки визначення цільового призначення потенційного ринку збуту і обмежень, які ринок накладає на виробника продукції та які можливості для розвитку він надає;

- проведення оцінки цільового сегменту ринку;
- отримання інформації щодо каналів збуту на іноземних ринках;
- отримання достовірної інформації щодо джерел сировини для виробництва продукції, наближеності постачальників основних і допоміжних матеріалів до підприємства;
- дослідження існуючих логістичних мереж та форм, способів і засобів матеріального і технічного постачання;
- визначення ступеня готовності виробництва до впровадження інноваційних технологій та початку інноваційної діяльності;
- забезпеченість кадровим потенціалом високого рівня підготовки та досвіду;
- ознайомлення з політикою ціноутворення, яка пов'язана з коротко і довгостроковими цілями і має базуватися на витратах виробництва, попиті на продукцію і цінах конкурентів. Політика ціноутворення повинна передбачати:
 - орієнтацію на світові ринки, застосування гнучких цін;
 - аналіз взаємодії ринкового і виробничо-збутового потенціалів;
 - аналіз кон'юнктури, конкурентних переваг, змін, які очікуються в галузі, в якому підприємство розвивається, цінового прогнозу та цін конкурентів.

Отримання цілісної достовірної інформації зумовлює необхідність постійного, а іноді жорсткого контролю за підсумками діяльності підприємства, аналізу, коригування й прогнозування змін, проведення оцінювання фінансових можливостей підприємства на майбутнє. Все це зумовлює структурування організації: виокремлення блоків із закінченим циклом виробництва, прийняття рішень по корекції діяльності, розробки концепції синергії.

Отримання підприємством відповідного доходу від реалізованої продукції дає йому змогу формувати власний

капітал, проводити погашення зобов'язань перед іншими юридичними господарюючими суб'єктами та, у відповідності до виробничих потреб, здійснювати видатки розвитку, сплачувати податки тощо.

Залучення підприємством інвестицій від стратегічних інвесторів дає їм шанс набути нових інноваційних технологій, придбати унікальне обладнання, розпочати розширення асортименту продукції, залучити професійні кадри тощо. Упровадження нового обладнання може призвести підприємство до певних наслідків. А саме, зменшаться витрати на електроенергію, збільшиться вартість сировини, зменшаться витрати на брак продукції, збільшаться постійні витрати на оплату праці та податків на неї, виробничі витрати [3, с. 96, 118-122].

Для зменшення витрат, пов'язаних з використанням основних фондів, необхідно оновлювати парк сучасним обладнанням, спорудами, зменшувати частку пасивної частини основних фондів, тобто, уникати утримання старого зношеного обладнання, не задіяного у виробничому процесі, або працюючого не з повним навантаженням, обслуговування та утримання надлишкової кількості допоміжних приміщень, наприклад утримання споруд дочірніх підприємств, філій, складських приміщень, утримання застарілого транспорту та доріг, які не використовуються за зношеністю тощо.

Утворення непродуктивних витрат потребують контролю з боку керівництва підприємства, так, як вони здатні перевищувати заплановані обсяги, що призводить до марнотратства. До таких витрат належать штрафні санкції, судові витрати, пов'язані з порушенням законодавчих нормативних актів в діяльності підприємства, відшкодовані збитки, понесених іншими юридичними або фізичними особами, які знаходяться в договірних відносинах з підприємством та у відповідності до яких, утворилися

зобов'язання, вчасно не реалізовані тощо.

Новий цикл виробництва потребує від підприємства проведення прогностичних розрахунків, планування закупівлі і постачання природних ресурсів, зокрема придбання сировинних запасів, переробної сировини, газу, палива, матеріалів, води; проведення аналізу результатів постачання з метою мінімізації обсягів матеріалів і запасів, планування збуту, прогнозування збуту на підставі інформації щодо кон'юнктури ринку; забезпечення заготовки матеріалів і запасів для виробництва; управління процесами транспортування; отримання інформації про можливі зміни у постачальників [2, с. 55, 56]. Підприємство повинно просуватися шляхом удосконалення розвитку виробничих технологій, впровадження нової техніки для покращення якості продукції та випуску нової з інноваційними складовими.

Ефективність випуску продукції та стабільна виробнича господарська діяльність підприємства забезпечується високим рівнем її виробничої інфраструктури, яка розділяється на господарства (енергетичне, інструментальне, ремонтне, транспортне, складське, тарне тощо) та служби (матеріально-технічного забезпечення, маркетингу, обліку і планування, фінансова, кадрова, підготовки виробництва нової продукції, технічного контролю якості продукції, збуту готової продукції).

Такі процеси повинні знайти відображення у перспективному плануванні виробничої діяльності підприємства та в напрямках вдосконалення виробничої структури:

- забезпечення відповідності виробничої структури підприємства принципу пропорційності за виробничими потужностями, прогресивністю технологічних процесів, рівнем автоматизації, кваліфікації кадрів;
- поглиблення спеціалізації основного виробництва;

- створення всередині великого підприємства юридично самостійних дрібних організацій із предметною або технологічною спеціалізацією виробництва;
- раціональне проектування підрозділів і генерального плану підприємства;
- розширення кооперації з обслуговування виробництва;
- підвищення рівня автоматизації виробництва;
- забезпечення відповідності виробничої структури підприємства принципу прямоточності технологічних процесів з метою скорочення часу і шляху руху предметів праці [4, с. 91-92].

Дохід, отриманий від випуску та реалізації продукції використовується підприємствами для виплати заробітної плати працівникам, оплати податків на неї та платежів у бюджет, погашення кредитів банку та відсотків за ними, організаційних, рекламних послуг, відшкодування втрат на брак продукції. Видатки не бувають постійними і можуть змінюватися в періодах. Доходи і видатки деяких підприємств залежать від сезонних вподобань ринку, місцезнаходження, кваліфікації кадрів, кліматичних та природних змін, демографічних факторів, міграції населення, розвиненості залізничного транспорту і телекомунікаційних мереж, рівня інфляції та інших факторів.

Ураховуючи важливість доходу у складі грошових надходжень, основне завдання підприємства постає в максимальному забезпеченні його зростання та досягненні ним оптимальних ефективних результатів, розширенні обсягу реалізації, завоюванні альтернативних ринків збуту, функціонування якого може вимагати високих витрат.

Планування суми майбутнього доходу від реалізації продукції підприємством відбувається заздалегідь та

обчислюються, як правило, методом прямого розрахунку, а, саме, перемноженням обсягу виробів у кількісних показниках, які підлягають збуту на ринку в запланованому періоді, на прийнятні ціни.

Запланований обсяг доходу підприємства з часом може набувати деяких змін, які залежать від таких факторів, як політичні зміни, податкові, конкурентні переваги, ринкові зміни орієнтирів конкурентоспроможності, тарифи, попит споживачів, ризики та загрози.

Обсяг доходів підприємства знаходиться під впливом таких факторів, як відомий бренд, торговельна марка, кваліфікація виробників, споживацька зацікавленість, потреби споживачів, втрата споживацького інтересу, хто є клієнтом та які доходи має, способи задоволення потреб споживачів, шляхи досягнення підприємством намічених цілей, адекватність розробленої стратегії розвитку [5, с. 281, 285].

Список використаних джерел:

1. Поканевич Ю.В. Менеджмент організацій: навч. посіб./ Ю.В. Поканевич. – К.: Атіка, 2012. – 524 с.
2. Белоусов Я.І. Стратегічне партнерство машинобудівних підприємств: монографія/ Я.І. Белоусов. – К.: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2011.- 204 с.
3. Белоусова Л.І. Аналіз і оцінка ефективності інвестиційної діяльності підприємства: навч. посіб. /Л.І. Белоусова. – К.: вид-во: СНУ ім. В. Даля, 2003. – 200 с.
4. Сладкевич В.П. Сучасний менеджмент організацій. Навчальний посібник. /В.П. Сладкевич, А.Д. Чернявський. – К.: МАУП, 2007. – 488 с.
5. Решетняк О. Сучасні методи управління підприємством сфери послуг: навч. посіб. / О. Решетняк – Х.: Фактор, 2008. – 544 с.

Леонов Я.В.

доктор економічних наук,
професор кафедри економіки та бізнесу,
*Харківський національний університет
будівництва і архітектури
м. Харків, Україна*

Ярова О.А.

здобувач,
*Київський університет ринкових відносин
м. Київ, Україна*

ІНСТИТУЦІЙНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ЕНЕРГЕТИЧНОГО СЕКТОРУ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

В умовах системних соціально-економічних перетворень важливо враховувати: рівень розвитку енергетичного сектору, діяльність суб'єктів господарювання та рівень життя людей. Тому реформування енергетичного сектору на засадах прискореного інноваційного розвитку передбачає використання певних механізмів та інструментарію забезпечення національної безпеки країни в цілому та важливої її складової — економічної безпеки.

Сучасний стан енергетичного сектору характеризується комплексом проблем, що полягають у низькому рівні енергоефективності, енергетичної залежності та безпеки; високому рівні монополізації; відсутністю дієвих механізмів забезпечення розвитку енергетичного сектору.

Неспроможність енергетичного сектору задовольнити потреби суб'єктів господарювання і населення в енергії, накопичування боргів за спожиті ресурси і, відповідно,

нарошування проблем фінансово-інвестиційного, техніко-технологічного характеру в енергетичному секторі погіршують соціально-економічну стабільність країни. Але органи державного (територіального, регіонального) управління мають можливість здійснювати системні та скоординовані дії на всіх рівнях управління в рамках актуальної державної енергетичної політики шляхом створення організаційно-економічних умов впровадження енергоефективних технологій та проведення енергозберігаючих заходів.

Зазначимо, що підписано та ратифіковано Енергетична Хартія [1] щодо поширення європейських енергетичних стандартів на вітчизняний енергетичний сектор з метою зміцнення позиції України до політизації міждержавних відносин у сфері енергетики, забезпечення доступу до енергетичних ринків країн Євросоюзу, самостійного вирішування питань енергозбереження, підвищення енергоефективності національної економіки в контексті економічної безпеки.

Прийнята Енергетична Стратегія України до 2035 р., спрямована на реформування енергетичного комплексу [2]. Для досягнення цілей, визначених Стратегією, передбачається поетапно виконання середньострокових програм, планів, заходів, що розробляються Кабінетом Міністрів України. Результатом реалізації Стратегії має стати перехід енергетичного сектору з проблемного на ефективну економічну модель розвитку сектору, який є локомотивом модернізації національної економіки та забезпечить сталий розвиток у довгостроковій перспективі. Метою стратегії є досягнення цільових показників із енергетичної та економічної безпеки, енергоефективності, забезпечення інноваційного оновлення енергетичного сектору та його інтеграцію з енергетичним сектором ЄС.

Відповідно до інституціональної теорії [3] поняття інститут вживається у значенні «організація» або «структура».

До інститутів належать ті суб'єкти, що організують, контролюють і формують економічні процеси з метою забезпечення дії з урахуванням інтересів всіх учасників соціально-економічних процесів. Основними складовими соціально-економічних процесів є: історичні традиції, система ціннісних установок, рівень правової свідомості. Такий підхід співвідноситься з нормами, звичаями, звичками, які пояснюють рішення учасників ринку.

Таким чином, сутність економічного інституту полягає у засвоєних системах цінностей, соціальних нормах, стандартах поведінки. Серед ринкових інститутів виділяються контракти між суб'єктами господарювання, судові (арбітражні) процеси; ціну продукту сформовану між продавцем і покупцем, право оскаржувати постачання неякісного продукту; об'єднання споживачів, які зміцнюють ринкові позиції в суперечках між виробниками і продавцями.

Оскільки ресурси, що використовує суб'єкт господарювання, стають колективними, то його учасники не можуть повертатися до ринкових відносин. Ці ресурси функціонують як джерела високої продуктивності всередині організації. Колективність означає, що є кластер ресурсів, який забезпечує продуктивність і стійкі конкурентні переваги організації [4]. Вилучення деякої складової вплине на особливу продуктивність організації, тому її не можливо підтримувати шляхом координації через ринковий механізм. Таки складові функціонують як елемент організаційно-економічного механізму, що забезпечує незворотність змін [5]. До основних проблемних складових віднесемо:

1. Системна, що включає фактори адаптаційної економіки, тіньової економіка, корупції.
2. Структурна – адміністративні важелі, хабарництво, неефективність інститутів державного

(територіального, регіонально) управління, зниження вартості підприємств, що приватизуються та ін.

3. Фінансово-економічна – неплатежі, ухилення від податків, відсоткові ставки, низька оплата праці, неефективна економічна модель національної економіки та ін.

Визначення сутності проблемних складових дає змогу з'ясувати сутність та значущість їх у соціально-економічному розвитку країни.

Енергетичний сектор країни потребує ліквідації диспропорцій і розробки ефективної політики щодо забезпечення енергією всіх споживачів та передбачає:

- впровадження прозорого та дієвого нормативно-правового механізму функціонування всіх галузей енергетики, що охоплює регулювання, координацію та контроль за діяльністю державних енергетичних систем, атомної енергетики і природних монополій;

- гарантованість надійного енергозабезпечення всіх галузей національної економіки та населення в повному обсязі і контроль з боку державних органів виконавчої влади та місцевих органів самоуправління;

- створення економічних умов для забезпечення поставок енергоресурсів на внутрішні та зовнішні ринки;

- ефективне управління стратегічними запасами енергетичних ресурсів, яке передбачає: збереження національних інтересів, диверсифікацію постачання джерел енергоносіїв, запобігання нераціональному використанню енергоресурсів, узгодження темпів споживання вичерпних ресурсів із темпами освоєння відновлюваних джерел енергії, зростання частки атомної та гідроенергії у загальному балансі енергетичних ресурсів, перевірку якості енергетичної безпеки на відповідність до вимог законодавства та міжнародних стандартів;

– реалізацію інвестиційної політики в енергетичному секторі, модернізацію застарілої технологічної бази енергетичного сектору, розширення інфраструктури наукової, інженерно-технічної підтримки та супроводу експлуатації складного устаткування галузі;

– встановлення технічних регламентів і розробка стандартів, нормативів економічної безпеки та ефективності роботи енергетичних об'єктів і установок, введення в дію механізму державного нагляду за їхнім дотриманням.

Важливим завданням енергетичної політики держави є вдосконалення енергетичних ринків України та запровадження відповідно до світової практики ефективних механізмів їхнього державного регулювання. Недосконале державне регулювання в енергетичній сфері зумовило те, що на внутрішніх ринках енергетичних продуктів, відсутнє конкурентне середовище, оскільки не забезпечується вільний вибір контрагентів, а дію ринкових механізмів ціноутворення практично замінено адміністративними важелями управління.

Відмітимо, державне регулювання розвитку енергетичного сектору має забезпечувати бажаний для суспільства баланс інтересів. У ринкових умовах господарювання державне регулювання енергетичного сектору є системою типових заходів законодавчого, виконавчого, контролюючого характеру та здійснюється державними органами управління у межах діючого законодавства. Удосконалення державного регулювання може відбуватися за напрямками: покращення організаційної структури та функціонального наповнення органу державного регулювання енергетики; удосконалення нормативно-правової бази державного регулювання енергетики. Ці напрями дозволяють збалансувати інтереси виробників і постачальників енергетичного продукту, їх споживачів і держави.

Сучасний стан енергетичного сектору свідчить про недосконалість інституційних умов розвитку енергетичного сектору в контексті економічної безпеки країни. Вирішення цих проблем значною мірою залежить від ефективності функціонування державних органів управління, що здійснюють організаційно-управлінський та нормативно-правовий вплив у сфері забезпечення економічної безпеки України.

Список використаних джерел:

1. Верховна Рада України. Закон України «Про ратифікацію Договору до Енергетичної Хартії та Протоколу до Енергетичної Хартії з питань енергетичної ефективності і суміжних екологічних аспектів» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/89/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 23.10.2021).
2. Верховна Рада України. Енергетична стратегія України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 23.10.2021).
- 3.
4. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки. К. 2000.
5. Couder J. Literature Review on Energy Efficiency and Energy Security, including Power Reliability and Avoided Capacity Costs. 2015. URL: <https://combi-project.eu/wp-content/uploads/2015/09/D7.1.pdf> (дата звернення: 23.10.2021).
6. Yarova, O. and Leonov, Ya. (2021), “Mechanism of organizational and economic support of energy sector development”, *Ekonomika ta derzhava*, vol. 9, pp. 119–122.

СЕКЦІЯ 5.

КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО

Коляда Ю.А.

викладач хорового диригування,
Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради
м. Луцьк, Україна

ПРАКТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ НАВИКІВ ХОРОВОЇ МАЙСТЕРНОСТІ У СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО»

Педагогічна діяльність сучасного вчителя музичного мистецтва, керівника хорового колективу, потребує від нього комплексу знань, умінь і навичок, які ґрунтуються на стійкому педагогічному інтересі, умінні застосовувати набуті знання на практиці. Для вмілого керування хоровим колективом, потрібен не тільки талант, а й теоретичне підґрунтя та попередня практична робота для набуття цих умінь. Студент – який згодом виконує роль викладача, музиканта й організатора навчально-виховного процесу, повинен набути навички висококваліфікованого співака-ансамбліста, поєднавши знання теорії з практикою. [4, с. 104]

Важливою проблемою музичного виховання студентської молоді є послідовний розвиток і удосконалення навичок хорової майстерності. [6, с.3] Адже хоровий спів – мистецтво колективне. В його творчому процесі бере участь колектив виконавців. Цей колектив повинен звучати злагоджено, злито і

єдино. Здійснювати це завдання покликаний диригент. Різні аспекти формування вокальних та ансамблевих навиків досліджено у працях А. Болгарського та П. Сагайдака [1], базовими вважаємо напрацювання К. Пігрова [4], сучасними та результативними досвід І. Зеленецької [2] та О. Коломоєць [3].

Саме тому потрібно дослідити механізми роботи таких понять як: співоча постава, міміка, чистота інтонування, завдання розспівування, правила інтонування мажорної та мінорної гам вгору та вниз, інтонація різних видів інтервалів, висока співацька позиція, академічна манера звуку, співацьке дихання, резонатори, округлення звуку. На початковому етапі навички чистої інтонації виробляються на унісоні чи октавному унісоні (мішаний тип хору). Досягненню унісонного ансамблю сприяють однотембровість голосів у партії, сила звуку, правильно й однаково утворені голосні, чітка вимова приголосних, єдина вокальна манера, зручна теситура. [3; с.83]

Для якісного розспівування обов'язково повинна бути наочність (партитура, запис на дошці), що сприятиме розвитку звуковисотного слуху, активізує увагу та підвищує грамотність виконання та досвідченість самих виконавців. [2; с.69]

Студентам які навчаються корисні вправи для засвоєння прийомів співацького дихання, вправи на розвиток гармонічного слуху за допомогою канонів, а також приклади для правильної артикуляції голосних. Всі ці навички прищеплюються співакам хору поступово, в залежності від розвитку співацького апарату та музикальних здібностей.[5, с.4]

Артикуляційний апарат – язик, губи і м'яке піднебіння – сприяють вихованню високої позиції. Стан легкого позіху [3; с. 51] спрямовує звук у головні резонатори і надає йому світлого звучання та політності. Студентові потрібно навчитися спрямовувати звук правильно та утримувати його під час співу у високій позиції. Досягненню цього сприятиме спів з закритим ротом.

Основна робота над заокругленням і вирівнюванням звука починається з завдання наблизити артикуляцію відкритих і дзвінких голосних – до артикуляції більш прикритих. [3; с. 53].

Отже, досліджуючи теоретичні аспекти висвітлені у працях хормейстерів-практиків, ми розглянули головні аспекти, які зможуть забезпечити якісну підготовку при роботі з хоровим колективом. Адже це складний і тривалий процес. Протягом років колектив набуває бездоганної чистоти інтонації, ансамблевої злагодженості, виразної дикції, ритмічної легкості й чіткості, тонких динамічних і агогічних нюансів, яскравої зовнішньої виразності виконання. А набуття технічної майстерності, в свою чергу, дасть змогу хору і його керівникові розкривати зміст виконуваних творів.

Список використаних джерел:

1. Болгарський А. Сагайдак Г. Хоровий клас і практика роботи з хором : навч. посіб. Київ : Музична Україна, 1987. 222 с.
2. Зеленецька І. Вправи-розспівки для розвитку музичного слуху дітей в процесі вокально-хорового виховання : навч. посіб. Кам'янець-Подільський : ФОП Сисин О. В., 2015 – 196 с.
3. Коломоєць О. Хорознавство : навч. посіб. Київ : Либідь, 2001. 168 с.
4. Пігров К. Керування хором. Київ : Державне видавництво образотворчого мистецтва і музичної літератури. 1956. 180 с.
5. Мельник В. Стасюк Ю. Практична робота з хором : навч. посіб. Луцьк : ПрАТ «Волинська обласна друкарня», 2013. 108 с.
6. Стасюк Ю. Степанюк А. Практична робота з хором : навч. посіб. Луцьк : Терен, 2018. 88с.

Федоренко В.Л.

доктор юридичних наук, професор, директор,
*Науково-дослідний центр судової експертизи
з питань інтелектуальної власності*

Міністерства юстиції України

магістр гр. ММЕ-21 (20-з),

Національна академія керівних культур і мистецтва,

м. Київ, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ С.О. ПЕТРОВА «КНИГИ КИРИЛИЧНОГО ДРУКУ XVIII СТ.» (КИЇВ, 1956 Р.) ЯК ДЖЕРЕЛО ДЛЯ АТРИБУЦІЇ КИЇВСЬКИХ КИРИЛИЧНИХ СТАРОДРУКІВ, ВИДАНИХ ЦИВІЛЬНИМ ШРИФТОМ

Одним із комплексних досліджень книг, виданих цивільним шрифтом у XVIII ст., стала робота, підготована С. Петровим «Книги кириличного друку XVIII ст. (Каталог книг, які зберігаються в державній Публічній бібліотеці Української РСР)» та видана Публічною бібліотекою Академії наук Української РСР в 1956 році. У Передмові до цього видання С. Петров пише, що це видання *«ставит за мету оприлюднити весь наявний фонд цивільних видань 1708-1800 р.р., які зберігаються в Відділі рідкісних і цінних книг ДПБ УРСР, і тим самим полегшити шляхи розшукування і використання книг у практичній роботі»* [1, с. 6].

Слід відзначити, що робота С. Петрова узагальнює та систематизує стародруки XVIII ст., видані саме т.з. «цивільним шрифтом». Цей вид шрифту, який іще називали «Петровською абеткою», був уперше запроваджений 17(28) березня 1708 р. під час друку Друкарським Домом у Москві «Геометрії словенські землемір'я». Він, за свідченням А. Шицгала, *«став набагато простіше і доступніше широким колам населення»* [2, с. 5]. За свідченням Я. Шніцера Петро I власноруч викреслив з

кириличного шрифту 8 літер, прибрав надрядкові позначення – «*сили і титли*», а також запровадив арабські цифри, що спростило літочислення [3, с. 238-239].

Також слід відзначити, що прологом для запровадження царем Петром I став друк в типографії Яна Тессінга і Іллі Копієвича (Копієвського) в Амстердамі, які друкували книги для Росії та отримали в 1700 році привілей щодо їх ввезення в цю державу. При цьому, істотною умовою такого привілею стало те, що згадана голандська типографія мала друкувати книги «*виключно лише світського характеру, саме «земні та морські картини, і креслення, і листи, і персони, і математичні, і архітектурні, і містобудівельні, і всякі ратні та художні книги на слов'янській і латинській мові разом, так і на слов'янській і голландській мові окремо, від чого б російські піддані багато служби і прибутку могли б отримати ...»*» [3, с. 233]. Прикладом такої книги є «Латинська граматика» (м. Амстердам, 1700 р.). Натомість кириличні стародруки церковного характеру друкуватися й надалі на теренах Російської імперії, до складу якої в XVIII ст. були включені й значні території сучасної України.

Після смерті в 1701 р. Я. Тессінга, І. Копієвський в 1707 році перебирається до Росії, де відомості про його життя втрачаються. 1 січня 1708 р. з'являється добревідомий дослідникам указ Петра I в якому повідомляється про переїзд із Амстердама до Москви «книжкової друкарської справи майстрів» і привезення ними «наново винайдених російських літер», повний текст якого було наведено в роботі П. Строева «Опис стародрукованих книг слов'янських» (Москва, 1841 р.) [2, с. 6-7]. Із впровадженням цивільного шрифту на поч. XVIII ст. всі кириличні стародруки умовно можна поділити на: а) церковні (духовні), які продовжували друкуватися й надалі друкувалися тим же шрифтом, що й перші стародруки XVI ст., та б) стародруки зі

світської тематики, виготовлені з використанням цивільного шрифту.

Каталог книг кириличного друку XVIII ст. побудований С. Петровим в алфавітному порядку (Абільгард З. «Твір про турф», С.-Петербург, 1776 р. – Яковлев А. «Відчайдушний коханець, трагічна пригода», С.-Петербург, 1793 р.), із 3-ма додатками для пошуку: 1) Іменний вказівник перекладачів (значна частина книг у цьому каталозі є перекладеними виданнями); 2) вказівник міст і типографій і 3) Систематичний вказівник літератури по галузям знань (природничі науки, географія, медицина, сільське господарство, ветеринарія, промисловість, техніка, ремесла і шляхи сполучення, торгівля, історія, держава і право, військові та морські науки, філософія та суспільно-політичні вчення, мовознавство, художня література і літературознавство, фольклор, наука, кулінарія, довідники і збірники загального типу) [1, с. 285-301]. Критерій класифікації книг цього каталогу за третім критерієм залишається для нас не відомим.

Для експертного дослідження та атрибуції київських кириличних стародруків, які видані «петровською азбукою» або ж цивільним шрифтом у XVIII ст., може бути використаний другий пошуковий інструментарій каталог, підготованого С. Петровим: «Вказівник міст і типографій». Він починається з міст Санкт-Петербург і Москва і завершується підрозділом «Провінційні типографії», серед яких знаходимо і українські міст Бердичів, Київ і Новоросійськ, що мали власні типографії та видавали книги цивільним шрифтом. При цьому, в м. Києві до таких типографій С. Петровим віднесена виключно «Типографія Академії Київської при лаврі Печерській» [1, с. 297].

Очевидно, що віднесення типографій в українських містах, які видавали стародруки цивільним шрифтом до «провінційних», з огляду на те, що С. Петров підготував цю роботу в межах досліджень Академії наук Української РСР,

стало відображенням радянської державної політики в усіх сферах суспільного життя, включаючи науку. Адже в сер. ХХ ст. все, що не стосувалось Москви і Росії в цілому, вважалось меншовартісними, вторинним, додатковим, фоновим, провінційним.

Серед книг виданих вище зазначеною Типографією в Києві зазначаються наступні видання: Аполлос (Байбаков А.Д.). «Грамматика, керівна до пізнання славно-російської мови» (1794 р.), Гофман Ф. «Роздуми про воду, загальному врачеству» (1789 р.), «Достопамятнішні давності в Києві» (1795 р.), «Відомості про похованих в Києві князях і княгинях роду Рюрикового» (1795 р.), «Київський місяцеслів на літо від Різдва Христового на 1798, який є простим, що містить в собі 36 днів, створений в Київській Академії» (1798 р.) [1, с. 18, 63, 74, 104] і ін.

Каталог кириличних стародруків цивільного шрифту, підготований С. Петровим, мав позитивні наслідки для розвитку мистецтвознавчої експертизи і атрибуції відповідних видань, що побачили світ у м. Києві та іще 15 містах, які в ХVIII ст. потрапили під вплив Російської імперії. Разом із тим, проаналізована робота С. Петрова, поза всі її позитивні аспекти, містить спрощену опис розміщених у каталозі книг. По-суті, вчений подав їх повну бібліографію (прізвище і ініціали автор (авторів), повну назву книги, місце видання, типографію, рік видання та розмір (формат) книги). Тому, на сьогодні роботу С. Петрова «Книги кириличного друку ХVIII ст. (Каталог книг, які зберігаються в державній Публічній бібліотеці Української РСР)» можна використовувати як додаткове джерело для атрибуції київських кириличних стародруків, виданих цивільним друком (шрифтом).

Слід звернути увагу, що С. Петровим було підготовлено й інші цікаві академічні видання-каталоги рідкісних книг. До прикладу, роботу «Книги першої чверті ХІХ ст. (Каталог

книг, які зберігаються в державній Публічній бібліотеці Української РСР» (Київ, 1961 р.) [4]. Разом із тим, ця робота систематизує значний масив книг, у тому числі, й виданих у Києві, які виходять за межі предмету наших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Книги гражданской печати XVIII века (Каталог книг, хранящихся в Государственной публичной библиотеки Украинской ССР). Состав.: С.О. Петров. Отв. ред. В.И. Маслов. Киев: Изд-во Академии наук Украинской ССР, 1956. 302 с.
2. Щицгал А. Русский гражданский шрифт 1708-1058. Москва: Госуд. изд-во «Искусство», 1959. 279 с.
3. Шницер Я.Б. Иллюстрированная всеобщая история письмен. С 155 рис. и т.д. 19 отдельными таблицами, печатными красками и золотом. С.-Петербург: Изд. А.Ф. Маркса, 1903. 264 с.
4. Книги первой четверти XIX века (Каталог книг, хранящихся в Государственной публичной библиотеки Украинской ССР). Состав.: С.О. Петров. Отв. ред. Ф.Я. Шолом. Киев: Изд-во Академии наук Украинской ССР, 1961. 400 с.

СЕКЦІЯ 6.

МАРКЕТИНГ

Іваненко Л.М.

доцент кафедри маркетингу,
Донецький національний університет
імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна

ПОБУДОВА СТРАТЕГІЇ КОНТЕНТ-МАРКЕТИНГУ ДЛЯ ЗАЛУЧЕННЯ ІНТЕРНЕТ-КЛІЄНТІВ

Останнім часом Інтернет-магазини спостерігають тенденцію зниження ефективності платної реклами. Для з'ясування причин існуючих проблем та визначення шляхів їх подолання слід більш детально проаналізувати помилки, що допускають суб'єкти Інтернет-простору у роботі з клієнтами.

На шляху залучення клієнтів, компанії, як правило, припускають наступні помилки. По-перше, це помилки, пов'язані із вибором інструменту. Якщо компанія просуває складний продукт, то для його ефективного продажу слід пояснити аудиторії цінність та особливості цієї пропозиції. Наприклад, для реалізації коштовного інноваційного кухонного комбайну «Termomix» необхідно довести цінність та продемонструвати для потенційних споживачів принципи його роботи. Друга помилка пов'язана з націленістю компаній на зріст бази підписників і побудову соціальної спільноти там, де це неможливо та не потрібно. Наприклад, такі види бізнесу, як: реалізація послуг дезінфекції приміщень, виробництво гіпсокартону, мультимедійних дошок тощо, зорієнтовані на

цільову аудиторію, котра здійснює покупку продукту одноразово і у неї відсутня внутрішня потреба розвитку. Таким чином, доцільно використовувати інструменти контент-маркетингу лише тим компаніям, котрі або мають велику ідею (як правило, це відомі бренди), або працюють з цільовим сегментом Інтернет-відвідувачів, які бажають постійно підвищувати свій рівень знань та прагнуть до пошуку односторонців. До таких компаній можна віднести фотосалони, фітнес-центри, мережі зоомагазинів, виробників та магазини спортивного харчування, натуральної косметики тощо.

Для ефективного впливу на цільову аудиторію слід правильно обрати вид контенту, котрий може бути двох видів: експертний та продуктовий.

Експертний контент пояснює саме ідею застосування, використання, залучення чого-небудь цікавого для певної аудиторії, збільшує впізнаваність продукту (послуги), збільшує лояльність клієнтів, створює їх довіру та стимулює охоплення цільової аудиторії.

За результатами опитування, проведеного «Content Marketing Institute» у 2019 році, 81% компаній сектору B2C зацікавлені у створенні експертного контенту, що підвищує лояльність наявних та потенційних клієнтів. Дослідження сектору B2B показало, що 58% респондентів-маркетологів успішно використовують інструменти експертного контенту для

підтримки своїх цільових аудиторій.

Рис. 1. Результати опитування маркетологів ринку B2C щодо використання контент-маркетингу в їх організаціях
Джерело: за даними [1]

Цей вид контенту мають використовувати для просування товару (послуги) такі компанії або суб'єкти Інтернет-простору [3]:

- продавці складного продукту;
- продавці унікального товару за ціною вищою за середню;
- суб'єкти ринку, що пропонують певні послуги: психологи, бізнес-тренери, коучі, рекламні агентства;
- виробники товару під замовлення клієнтів;
- консультанти, що здійснюють супровід клієнтів до та після продажу;
- агенти, що здійснюють експертні продажі.

Продуктовий контент спрямований на зацікавлення Інтернет-користувачів та показ всіх переваг товару чи послуги.

Цей вид контенту мають використовувати, наприклад, продавці одягу, меблів, їжі, продуктів харчування.

Слід зазначити, що існують певні галузі, в яких доцільно поєднувати продуктовий та експертний контент, тобто одночасно надавати пояснення й спокушати цільові аудиторії на здійснення покупки. До таких можна віднести наступні [3]:

- представники індустрії краси (перукарні, косметологи, виробники косметичних засобів);
- представники готельного бізнесу;
- будівники та дизайнери інтер'єру;
- виробники продуктів харчування;
- продавці фото- та відеотехніки.

Важливим моментом для подолання зазначених вище проблем і помилок є побудова стратегії контент-маркетингу, що характеризує послідовні етапи створення та просування бізнес-контенту (табл. 1).

Таблиця 1.

Характеристика етапів побудови стратегії контент-маркетингу

Етапи	Характеристика	Приклади і рекомендації
1.Визначення мети контенту	Мас бути пов'язана з бізнес-цілями компанії, певними КРІ (ключовими показниками ефективності)	1. Через 3 місяці отримати 25 лідів на місяць 2. Підвищити конверсію з холодного ліду контекстної реклами у продажах 3. Утримання клієнтів протягом трьох місяців

2.Позиціонування	Визначення великої ідеї, навколо якої будується спільнота та контент	Для цього рекомендується надати відповіді на такі питання: 1. Хто ви є? 2. Хто ваша цільова аудиторія і що для неї є важливим? 3. Яка ваша велика ідея? 4. Хто ваш ворог? 5. Що ви робите по-іншому? 6. За рахунок чого?
3.Дослідження цільової аудиторії	Визначення, на кого буде спрямована стратегія контент-маркетингу	Доцільно виконувати дослідження за допомогою методу «Портрет клієнта», тобто розділити аудиторію на сегменти і на чолі кожного поставити конкретну людину. Крім того, рекомендується дивитися звіти метрики, проводити опитування, спілкуватися з клієнтами у месенджерах, відвідувати форуми та соціальні спільноти, де концентрується цільова аудиторія, тобто постійно підтримувати контакт з клієнтами
4.Побудова шляху клієнта	Переведення клієнта від стану необізнаності до лояльності	На кожному етапі шляху клієнта слід публікувати відповідний стимулюючий контент

<p>5. Вивчення конкурентів</p>	<p>Необхідно визначити, які є суттєві переваги та інструменти конкурентів</p>	<p>Аналіз трафіку за допомогою <i>Similarweb.com</i> та/або <i>Alexa.com</i>; оффери, що використовують конкуренти; аналіз контенту за допомогою, наприклад, <i>Google.Alerts</i> та/або <i>Buzzsumo</i>; що мають, як найбільший відгук за коментарями, лайками тощо</p>
<p>5.Формулювання теми</p>	<p>Тема контенту обов'язково має бути цікавою для цільової аудиторії</p>	<p>Для ефективного пошуку теми рекомендується аналізувати пошук попит, коментарі до матеріалів конкурентів, теми на форумах і у соціальних спільнотах</p>
<p>6.Вибір каналів трафіку та дистрибуції</p>	<p>Визначаються маркетингові Інтернет-сервіси для поширення контенту</p>	<p>Для вибору каналів трафіку та дистрибуції рекомендується проаналізувати соціальні мережі; месенджери; e-mail розсилку; пошукові системи; тематичні професійні ресурси; ЗМІ; Інтернет-майданчики з відгуками; галузеві конференції, вебінари, семінари</p>

7. Аналіз ефективності контент-маркетингу	Спрямований на подолання проблем відкладеного ефекту у вигляді зростання брендового трафіку, множинного торкан-ня до продажу, різних каналів звертання	Слід розглядати різні моделі атрибуції, здійснювати трекінг всіх звертань, дивитися звіти з багатоканальних послідовностей у <i>Google Analytics</i>
---	--	--

Джерело: складено на основі [2, 3, 4]

Отже, розглянуті етапи розробки стратегії контент-маркетингу і запропоновані інструменти та рекомендації щодо їх реалізації дозволять Інтернет-магазинам, підприємствам, Інтернет-користувачам, суб'єктам Інтернет-простору створити ефективну систему залучення клієнтів, збільшити та закріпити їх довіру й досягти мети ефективної конвертації покупців на ринку.

Список використаних джерел:

1. Murton Beets L. B2C Content Marketing: What a Difference Commitment Makes (2019 Research). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://contentmarketinginstitute.com/2018/12/b2c-research-commitment/>
2. Дувліт З.П., Наумчук С.І. Контент-маркетинг як інструмент успішного функціонування вітчизняних компаній. *Економіка та держава*. 2018. № 10. С. 10 – 13
3. Ковалева С. Экспертный контент в маркетинге: как стать контент-маркетологом [Електронний ресурс]. Режим доступу:

*Матеріали XV-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 листопада 2021 р., м. Роттердам (Нідерланди), дистанційно)*

https://www.expert-content.ru/printsipy_sozdaniya_ekspertnogo_kontenta

4. Савицька Н., Михайлова В., Полевич К., Декадіна В.
Контент-маркетинг: стратегія і тактика. *Маркетинг в Україні*.
2018. № 6. С. 45 – 51

СЕКЦІЯ 7.

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА

Овчаренко Т.С.

доцент кафедри менеджменту
інноваційної та інвестиційної діяльності,
*Київський національний університет
ім. Т. Шевченка,
м. Київ, Україна*

ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПОЛЬЩІ: ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ В УКРАЇНІ

Передумовою розвитку та зростання національної економіки будь-якої країни є наявність достатньої кількості інвестиційних вливань в економіку. Міжнародний ринок характеризується значною конкуренцією в сфері залучення інвестицій, що стимулює країни здійснювати постійний пошук шляхів привабливості, залучення і забезпечення захисту інвестицій.

Дослідження комплексної оцінки інвестиційної привабливості Польщі дало змогу визначити, що станом на кінець 2020 р. Польща була досить високо оцінена світовими рейтинговими агенціями, і за даними International Business Compass, Польща посідає 34 місце з 174 країн з оцінкою 62,80; Institutional Investor – 28 місце; Euromoney – 33 місце з оцінкою 76,95; рейтинг умов ведення бізнесу Doing Business від Світового банку – 40 місце [1]. Отже, з вищезазначених рейтингових оцінок можна перекоонатися, що Польща є інвестиційно привабливою країною. Оцінювання сильних та

слабких сторін інвестиційного клімату Польщі представлено в табл.1.

Таблиця 1.

Сильні і слабкі сторони інвестиційного клімату Польщі*

Сильні сторони інвестиційного клімату	Слабкі сторони інвестиційного клімату
Загальне економічне зростання	Часта зміна та неясність юридичних приписів
Стабільний банківський сектор та ситуація з валютою	Наявність бюрократії
Гнучка економіка навіть під час криз	Складність ліцензійних процедур
Розвинена інфраструктура та фінансові ринки	Подвійне оподаткування: на прибуток і на дивіденди
Низький рівень корупції	Непередбачуваність політики щодо іммігрантів
Наявність пільг для інвесторів	Екологічні стандарти дуже суворі
Наявність вільних економічних зон	
Доступ до державної підтримки та програм ЄС	

*Складено автором на основі даних [4].

Державну інвестиційну політику Польщі можна охарактеризувати як помірну, оскільки вона з одного боку характеризується вільними нормами для вітчизняних та іноземних інвестицій, з іншого боку – накладає певні обмеження для вільного залучення іноземних інвестицій. Зокрема, державна інвестиційна політика Польщі містить такі положення [5]:

• Регіональна допомога є найпопулярнішим видом допомоги для компаній, що реалізують інвестиційні проекти в Польщі. Вона надається лише для «початкових» або «нових» інвестицій, які зазвичай визначаються як інвестиції, пов'язані зі створенням нового закладу; розширенням можливостей існуючого закладу; диверсифікацією випуску підприємства на продукти, які раніше не вироблялись.

• Польща встановлює обмеження щодо іноземної власності та іноземного капіталу для обмеженої кількості секторів. Польське законодавство обмежує громадян, які не є членами ЄС, до володіння 49 % власності на частки капіталу компанії у повітряному транспорті, радіо- і телевізійному мовленні, а також у секторах експлуатації аеропортів та морських портів.

• Закон про свободу економічної діяльності (LFEA) вимагає від компаній отримувати державні поступки, ліцензії або дозволи на ведення бізнесу в певних секторах, таких як мовлення, авіація, енергетика, озброєння або військове обладнання, гірничодобувна промисловість та приватні служби безпеки.

• Спеціальні економічні зони Польщі були створені в середині 1990-х років і охоплюють окремі частини Польщі, де компанії можуть працювати на пільгових умовах. У разі інвестицій у спеціальні економічні зони інвестори також можуть скористатися податковими пільгами. Компанії, які інвестують у Польщу, можуть скористатися звільненням від податку на прибуток підприємств для ведення підприємницької діяльності, що здійснюється в межах СЕЗ. Крім того, у випадку найму на роботу в регіонах з високим рівнем безробіття, компанії можуть скористатися зниженням податків.

Оскільки державна інвестиційна політика Польщі спрямована на залучення як внутрішніх, так і зовнішніх інвестицій, то відповідно, механізм правового захисту як вітчизняних, так і іноземних інвесторів є дієвим, що в свою

чергу забезпечує притік інвестицій до економіки та поліпшення інвестиційного клімату в державі. Попри це, законодавство Польщі в галузі інвестування потребує певних несуттєвих змін до законодавчих актів, з приводу розмежування повноважень вітчизняних та іноземних інвесторів та розширення прав іноземних інвесторів щодо інвестиційної діяльності (табл.2.).

Отже, за даними показниками маємо змогу свідчити про те, що у порівнянні з іншими країнами Польща має доволі дієвий механізм захисту іноземних інвесторів. Проте, незважаючи на це, країні притаманні певні проблеми, що погіршують її інвестиційну привабливість, що, відповідно, зумовлює необхідність надання рекомендацій щодо поліпшення інвестиційного клімату країни.

Перш за все, негативним чинником, що впливає на інвестиційну привабливість країни, є часта зміна та неясність юридичних приписів, що підвищує ризик здійснення інвестицій.

Таблиця 2.

Порівняльна оцінка захисту іноземних інвесторів у Польщі [5]

Параметри	Польща	Східна Європа та Центральна Азія	Сполучені Штати Америки	Німеччина
Індекс прозорості транзакцій*	7,0	7,0	7,4	5,0
Індекс відповідальності менеджера**	2,0	5,0	8,6	5,0
Індекс сили акціонерів***	9,0	6,0	9,0	5,0

Результати: *Чим більший індекс, тим прозоріші умови операцій.

** Чим більший індекс, тим більше менеджер несе особисту відповідальність.

*** Чим більшим буде індекс, тим легше буде акціонерам вжити юридичних заходів.

Тому вважаємо, що при удосконаленні законодавства важливо залучати інвесторів, що сприяло б налагодженню діалогу між державою та інвесторами. Доцільним є створення Ради закордонних інвесторів для обговорення актуальних проблем у сфері поліпшення законодавчого регулювання інвестиційної діяльності в країні [5].

Економіка Польщі та України мають багато спільного, проте наразі Польща досягла значних успіхів у залученні інвестицій, що зумовлює доцільність аналізу та імплементації певних елементів її досвіду в Україні. Так, проаналізувавши чинники, що сприяють покращенню інвестиційного клімату Польщі, визначили, що Україні для підвищення економічної привабливості варто звернути увагу на польський досвід у сфері податкових послаблень та пільг, державних дотацій, програм збільшення бізнес-активності в країні.

Отже, з огляду на позитивні результати використання податкових послаблень та пільг, державних грантів в Польщі, вважаємо, що Україні доцільно детальніше розглянути дані інструменти залучення інвестицій з метою їх адаптації до економіки країни та подальшої імплементації.

Список використаних джерел:

1. Рейтинг BDO. BDO: [сайт]. URL: http://www.bdoibc.com/fileadmin/dokumente/BDO-IBC-Summary-2016_ENG.pdf
2. Poland. Credit rating. Moody's: [сайт]. <https://m.moody's.com/>
3. Poland as a new opportunity to invest. URL: <https://www.nordeatrade.com/en/explore-new-market/poland/investment>.
4. Польща. Іноземні інвестиції. URL: <https://santandertrade.com/en/portal/establish-overseas/poland/foreign-investment>.
5. Consumer price indices (CPIs) - Complete database: Consumer prices Annual inflation [Електронний ресурс]. URL: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=PRICES_CPI.

Трушкіна Н.В.

кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник відділу проблем
регуляторної політики і розвитку підприємництва
Інститут економіки промисловості НАН України
м. Київ, Україна

Шипоша В.А.

викладач кафедри обліку і аналізу
господарської діяльності та менеджменту
*ТОВ «Інститут науково-педагогічної
та виробничої інфраструктури»*
м. Слов'янськ, Україна

КЛАСТЕРИЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ: ДОСВІД НІДЕРЛАНДІВ

На даний час кластери визнано однією з ефективних форм структурної організації відносин в інституційному середовищі більшості країн світу [1-7]. В економічній теорії та практиці регіонального розвитку кластерний підхід віднесено до домінуючого. Ще у 90-ті роки ХХ ст. у світовій практиці кластерні структури стали найпопулярнішою формою асоціювання суб'єктів господарювання. Світовий досвід дає приклади підвищення конкурентоспроможності територій і виробничих комплексів на основі реалізації кластерної регіональної політики. Аналіз кластерних ініціатив, які впроваджуються за останнє десятиріччя у різних країнах світу, показує, що їх високий рівень конкурентоспроможності засновано на сильних позиціях окремих кластерів, які її посилюють та оптимізують управління національною економікою.

Кластери, як відомо, не створюються директивним шляхом. Більшість відомих на сьогоднішній день кластерів формувалися «знизу», проте через їх очевидний позитивний вплив на регіональний розвиток у влади виникає велике бажання «підстебнути» розвиток кластерів спеціальними заходами. У цьому плані цікавим є досвід Нідерландів, яким притаманний горизонтальний тип кластерів – декілька галузей можуть входити до великого кластера (наприклад, система мегакластерів).

Як інструмент кластерного розвитку в Нідерландах можна виділити: по-перше, створення особливих економічних зон (на Антильських островах), а також комерційних інвестиційних зон; по-друге, розвиток сприятливого бізнес-середовища для пріоритетних галузей економіки країни, зокрема для медичних технологій і фармацевтичної промисловості [8]. Поєднання дослідницьких баз, інфраструктури та можливості задовольнити комерційні та технологічні вимоги країн усього світу робить Нідерланди привабливим місцем для медичних компаній, які шукають реалізації своїх можливостей у Європі.

Досвід Нідерландів як критерій для вибору найбільш «сильних» кластерів пропонує ті, на які слід робити ставку при визначенні основних пріоритетів в інноваційній політиці держави, – аналіз «потоків знань» між кластерами [9]. У країні діють такі моделі державної системи інноваційного розвитку, як створення фондів запровадження інновацій з урахуванням можливого комерційного ризику; безкоштовне ведення діловодства за заявками індивідуальних винахідників, безкоштовні послуги патентних повірених, звільнення від сплати мит.

Нині у Нідерландах вже сформувалися кластери у різних галузях економіки, які успішно функціонують. І це дозволяє говорити не лише про необхідність формування кластерів, а й

про ефективність їхньої роботи, як з боку учасників кластерних утворень, так і у межах регіонів та країни в цілому. Так, аналіз галузевих особливостей кластерних структур у ряді європейських країн показує, що в Нідерландах, кластери функціонують здебільшого у таких сферах економічної діяльності: агропромисловий комплекс; харчова промисловість; будівництво; охорона здоров'я; транспорт, логістика й комунікації; біотехнології та біоресурси.

Варто зазначити, що при впровадженні концепції інноваційного розвитку нідерландської економіки, яку сформовано у національній «Інноваційній платформі», суттєву роль відіграє кластеризація та кластерний підхід, що дозволяє найбільш оптимальним чином реалізовувати конкурентні переваги окремих регіонів, високотехнологічних галузей, наукових центрів і парків. Такий підхід дозволив до теперішнього часу сформуванню особливий високотехнологічний регіон, що об'єднує ряд інноваційних кластерів у Нідерландах, який отримав назву «Брейнпорт» (Brainport). Він є на сьогоднішній день провідним центром високих технологій у Нідерландах. «Брейнпорт» було створено у результаті реалізації ідеї приватно-державного партнерства на території технологічно розвиненого регіону Нідерландів – південно-східної частини провінції Північний Брабант з центром у м. Ейндховен, що генерує 17 % національного ВВП. У його межах об'єднано високотехнологічні потужності 21 муніципалітету, які управляються регіональним урядом Ейндховена (SPE).

Отже, феномен кластеризації як економічної агломерації взаємопов'язаних підприємств на певній території відомий з часів ремісничого виробництва, а у класичному розумінні кластер розглядається як стає територіально-галузеве партнерство підприємств і організацій однієї або кількох взаємопов'язаних галузей. Глобальні тенденції розвитку

кластеризації свідчать про актуальність та успішність застосування цієї концепції у практичному досвіді багатьох зарубіжних країн. При цьому єдиної концепції формування механізмів кластеризації на сьогоднішній день не вироблено, однак кожна країна визначила свій набір успішних практик з реалізації елементів кластерної політики з урахуванням своїх національних особливостей.

Кластеризація національної економіки, кластерна політика та ініціативи в останнє десятиріччя стали важливими елементами стратегій і концепції інноваційного розвитку Нідерландів. Аналіз основних галузевих напрямів під час створення кластерних структур у країні дозволяє зробити такі висновки:

національні особливості існуючої кластерної політики визначають спрямованість кластерних ініціатив;

стратегічні кластерні альтернативи визначаються національними особливостями та прийнятою кластерною концепцією; для оцінювання доцільності кластерної стратегії розвитку території необхідно співвідносити рівень інвестиційного потенціалу та інвестиційної активності;

методичні засади формування національної кластерної стратегії потребують доопрацювання й уточнення з урахуванням сучасних викликів.

У подальших дослідженнях планується обґрунтувати й розробити концептуальні положення формування кластерних структур у регіонах України з урахуванням передового європейського досвіду та їх специфіки.

Список використаних джерел:

1. Шипоша В. А. Зарубіжний досвід функціонування кластерних утворень. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер.: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 24. Ч. 3. С. 148-151.

2. Kwilinski A., Trushkina N. Logistics cluster as an institution of regional development in the context of economic modernization. *Science and practice: collection of scientific articles*. June 28, 2019, University of Macedonia. Midas S.A., Thessaloniki, Greece, 2019. P. 55-59.
3. Shiposha V. The role of clusters in modern global economy. *Three Seas Economic Journal*. 2020. Vol. 1. № 2. P. 67-70. <https://doi.org/10.30525/2661-5150/2020-2-11>.
4. Trushkina N., Dzwigol H., Kwilinski A. Cluster Model of Organizing Logistics in the Region (on the Example of the Economic District “Podillya”). *Journal of European Economy*. 2021. Vol. 20. No. 1. P. 127-145. <https://doi.org/10.35774/jee2021.01.127>.
5. Liashenko V., Ivanov S., Trushkina N. A Conceptual Approach to Forming a Transport and Logistics Cluster as a Component of the Region’s Innovative Infrastructure (on the Example of Prydniprovsky Economic Region of Ukraine). *Virtual Economics*. 2021. Vol. 4. No. 1. P. 19-53. [https://doi.org/10.34021/ve.2021.04.01\(2\)](https://doi.org/10.34021/ve.2021.04.01(2)).
6. Трушкіна Н. В., Шипоша В. А. Реалізація кластерної політики як стратегічний напрям національної економіки Японії. *Science, theory and practice: Abstracts of IV International Scientific and Practical Conference (Japan, Tokyo, October 12–15, 2021)*. Tokyo: International Science Group, 2021. P. 85-92. <https://doi.org/10.46299/ISG.2021.II.IV>.
7. Трушкіна Н. В., Шипоша В. А. Кластерний підхід як основа стратегії регіональної економіки: досвід США. *Modern directions of scientific research development: Proceedings of the 5th International scientific and practical conference (USA, Chicago, October 28-30, 2021)*. Chicago: VoScience Publisher, 2021. P. 855-862.
8. Хачатурова М. С. Инструменты развития кластеров в региональной экономике. *Вестник АГУ*. 2013. № 4(131). С. 139-143.
9. Ксенофонтова О. Л. Опыт зарубежных стран по созданию и функционированию кластеров: модельный подход. *Современные наукоёмкие технологии. Региональное приложение*. 2015. № 2(42). С. 36-42.

СЕКЦІЯ 8.

ПРАВО

Guyvan P.D.

Professor,
Cand. jurid. Sciences,
Honored Lawyer of Ukraine,
*Poltava Institute of Business
Poltava, Ukraine*

TEMPORAL DEFINITION OF LEGAL APPLICATION OF REGULATIONS

Our state, having ratified the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, undertook to be guided by this international legal instrument in the implementation of legal regulation of relations. This means the need to organize the activities of each link in the legal system in a way that maximizes respect for the rights of individuals to judicial protection and due and fair judiciary. The provisions of the Convention must be applied and interpreted by a special jurisdiction, the European Court of Human Rights. Thus, they achieve the necessary flexibility and universality due to the dynamic practice of the ECtHR, which is constantly evolving and transforming under the influence of new legal relations and scientific thought, allows to identify imbalances in national legislation and take measures to eliminate them. In this sense, the decisions of the European Court are a factor that forces a different look at the effectiveness of existing human rights mechanisms in the state, the organization of the judiciary, and points to gaps in the legal system of the state, through which the violated right does not justice [1]. A separate factor that arouses the Court's increased attention is the violation of

temporal certainty in the administration of justice. This problem is very relevant for Ukraine. Due to shortcomings in the preparation of civil cases for trial, insufficient study of materials, late notification of litigants and other subjective reasons, cases are repeatedly postponed. At the same time, court decisions do not always state the reasons for the postponement, the date of the new trial is indicated. In some cases, courts unreasonably deny interested parties the right to judicial protection in civil cases, for example, by refusing to open proceedings and return the application [2]. Such violations infringe on a person's fundamental right to a fair trial, even if the enforcement decision has been made fairly. According to the established practice of the ECtHR, illegal non-compliance with the established time limits is a separate violation of the convention rules. Which entails the responsibility of a particular member state.

One of the human rights that determines the possibility of a fair trial in a democratic society is adequate access to justice. This is the ability of every person to freely obtain judicial protection from an authorized state law enforcement agency. This body must be independent and impartial, it must conduct proceedings on the basis of the rule of law. Its competence should include the issuance of a final decision within a reasonable time, control over the timeliness of such a decision and the possibility of coercion against improper debtors. This right is an integral part of the conventional right to a court in the system of fundamental values of modern society. The legal provisions of Articles 55 and 124 of the Constitution of Ukraine guarantee a person the right to judicial protection and indicate that the jurisdiction of the courts extends to all legal relations arising in the state. The practical implementation of these provisions involves the observance of human rights in the consideration of its case by the court and in the temporal dimension. This means that courts should not allow cases of unjustified delay of the process, including by refusing to open proceedings or

unreasonable closure of proceedings, as well as the facts of other illegal delay of proceedings or unjustified suspension of proceedings, as this violates the constitutional rights of the parties, delays and delays in consideration of cases.

In this sense, one of the significant problems is the existing procedural obstacles in the Ukrainian legislation regarding the terms of recourse to the court. In the scientific literature, the controversy over the concept of the legal nature of the term of appeal to administrative courts continues. We are in this position in the position that this period is a manifestation of the material time for the legal protection of the infringed right by filing a lawsuit, ie it is in fact a statute of limitations. This approach is substantiated in detail in other scientific works [3, p. 46-47]. Indeed, in addition to the essential characteristics of the term of appeal to the administrative court, which completely coincide with the factors inherent in the periods of protection within Chapter 19 of the Civil Code, determining the procedure for calculating it (starting from the period of awareness -legal regulation of the statute of limitations. Therefore, the procedural mechanism, which continues to take place in the new code, according to which the issue of omission of this term and assessment of the seriousness of its reasons is taken out of consideration of the case on the merits, is completely unclear. After all, according to the rule of Art. 123 CAP (Ccode of administrative procedure) of Ukraine, if when considering the application the court does not establish grounds for recognizing the omission of the material term of appeal to the administrative court valid, the plaintiff may be denied protection of his right even without considering the case on the merits. In this case, the statement of claim may be left without consideration both at the stage of resolving the issue of opening proceedings without a court hearing, and during the preparatory proceedings or court proceedings. We consider this approach to be a significant departure from the European principles

of fair justice, advocated by the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, which are implemented in practice by the European Court of Human Rights.

The procedural decision of the court to leave the claim without consideration in the described case violates the right of a person to a fair and timely consideration of his case. After all, the statute of limitations as an obstacle to the consideration of the case does not allow to resolve the dispute over the right on the merits. Such an approach is practically aimed at giving the authority another priority to protect the administrative court from claims: refusal on formal grounds to consider an essentially illegal management decision on its invalidity without considering the case on the merits. Thus, the result is achieved by which the anti-legal decision is recognized as legal and it has a preliminary value in a similar appeal by other parties within the prescribed period. Moreover, even if there is no evidence of the omission of the time limit when filing a lawsuit (for example, the plaintiff erroneously considered that the time limit was not missed), the relevant circumstances may appear in the case on the merits (say, the authority will confirm the late referral of the contested act). But, as you can see, CAP does not provide such an opportunity to a person.

Critical views on this subject have already been set out in the national legal literature. In particular, it was stated that the omission of deadlines for appealing to the administrative court cannot be an unconditional ground for leaving the claim without consideration, as the court may consider the reason for omitting such deadlines valid and in this case the case is considered and resolved in accordance with CAP of Ukraine. Therefore, there is every reason to state that leaving the statement of claim without consideration under the rules of Art. 123 CAP of Ukraine without holding a court hearing on the merits of the dispute indicates a clear violation of the right of access to justice and indicates inadequate judicial protection [4]. Even if it

is considered that the procedural norms on these issues are ambiguous in interpretation, conflicting, according to the case law of the European Court of Human Rights in such cases, the law should be interpreted in favor of the applicant [5]. Indeed, the ECtHR emphasizes in this regard that the rule of imposing restrictions on access to a court in connection with the omission of a time limit for appeal must be applied with some flexibility and without extreme formalism, it is not applied automatically and is not absolute; checking its implementation should pay attention to the circumstances of the case [6, p paragraph. 103].

Temporal human rights violations also occur when reviewing decisions. Courts of appeal and the court of cassation do not always decide issues in accordance with their own powers. This is manifested in the fact that in the review process the goal is not to correct serious judicial errors, but a new solution to the case. Of particular concern is the practice of renewing the missed deadline for appeal on grounds that are questionable and unconvincing, which illegally prolongs the process and violates the principle of legal certainty and the right of a person to timely protection of his right. Of course, the issue of restoring a missed procedural deadline under the ECtHR's legal position is a matter for national courts and falls within their discretion. For example, such a legal basis for renewal of a term as failure to notify a party to a court decision has been generally accepted. But even in this case, the judgment is not limitless. It should be taken into account that the parties in reasonable periods should take measures to find out the status of the known court proceedings [7, paragraph 27].

References:

1. Khotynska-Nor O.Z. The right to a "court established by law" as a structural element of the right to a fair trial: the Ukrainian

context. URL: <https://iadvocate.com.ua/pravo-na-sud-vstanovlenyj-zakonom-yak-strukturnyj-element-prava-na-spravedlyvyj-sud-ukrayinskyj-kontekst/>

2. Resolution of the Plenum of the Supreme Specialized Court of Ukraine for Civil and Criminal Cases № 11 of October 17, 2014 “On Some Issues of Observance of Reasonable Terms of Consideration by Courts of Civil, Criminal Cases and Cases of Administrative Offenses”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0011740-14>

3. Guyvan P.D. Terms of protection of subjective civil rights of a person arising from public law relations. Problems of realization of private law relations in the conditions of globalization. Kiev. Research Institute of Private Law and Entrepreneurship, Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, 2008. P. 44-48.

4. Matat Y.I. The right to access to justice: European experience and problems of provision in Ukraine. URL: http://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1419:081216-22&catid=171:6-1216&Itemid=212&lang.

5. Smokovich M.I. Term of appeal to the court in administrative proceedings. Journal of the National University "Ostroh Academy". "Law" series. 2011. № 2 (4). URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2011/n2/11smivas.pdf>.

6. Judgment of the ECtHR of 9 November 2004, final of 9 February 2005 in Ilhan v. Turkey, application № 22277/93. URL: http://rettsveven.info/Content/Menneskerett/CaseLaw/Resumes/93_022277.html

7. Judgment of the European Court of Human Rights of 26 April 2007 in the case of Oleksandr Shevchenko v. Ukraine, application no. 8371/02. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/974_256.

Жиленко Н.В.

аспірант кафедри адміністративного, господарського
права та фінансово-економічної безпеки,
Сумський державний університет
м. Суми, Україна

МІСЦЕ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У СИСТЕМІ ПРАВОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В УКРАЇНІ

Комплексно та змістовно вивчаючи й досліджуючи широкий спектр питань присвячений різним аспектам антикорупційної експертизи варто зосередити свою увагу й на проблематиці спроби з'ясування її місця у системі правової експертизи в Україні. Вказана логіка зумовлена тим, що правовій експертизі, згідно чинного законодавства, піддаються всі проекти нормативно-правових актів і її висновки мають фундаментальне значення з позиції якісного удосконалення того чи іншого документа. Більше того, тривалий часовий проміжок вони позиціонувались як одне ціле й, відповідно, зазначена перевірка проводилася сукупно з метою усунення імовірних недоліків і прогалин.

Як відомо, правова експертиза нормативно-правових актів являє собою дослідницьку діяльність спеціальних організацій і осіб за оцінкою правового якості нормативного правового акта, відповідності його системі чинного законодавства і вимогам юридичної техніки [1, с. 8-9; 2, с. 109; 3, с. 56]. Так як правова (юридична) експертиза нормативних правових актів має першорядне значення для якісної підготовки нормативних правових актів, що містять первинні норми, тобто законів, то й найбільш всебічний розвиток і застосування правова експертиза отримала саме в якості правової експертизи законопроектів [1, с. 8-9]. Отже, мова йде про діяльність, спрямовану на забезпечення відповідності нормативно-правових актів й їх проектів

існуючим санкціонованим вимогам. Досягнення такого результату передбачає вжиття широкого кола заходів, переважно оціночного характеру, орієнтованих на перспективне прийняття (затвердження) нормативно-правових актів, які будуть повноцінними елементами вітчизняної правової системи.

Проведення оцінки нормативно-правового акту чи його проекту в рамках правової експертизи охоплює широкий діапазон складних позицій. Очевидно, що це суттєво підвищує вірогідність залишення поза увагою тих положень, які слугуватимуть каталізаторами корупції в тій чи іншій сфері. Вбачається, додатковим негативним відтінком проблеми є і те, що у разі прийняття (затвердження) нормативно-правових актів із корупціогенними положеннями укорінюватимуться корупційні практики, що негативно економічно, соціально й іміджево позначиться на становищі країни. Відсутність можливості всебічного вивчення проблеми і своєчасного реагування помітно послаблювало б становище держави яка позиціонує себе стійким активним борцем названим деструктивним проявам.

Не можна не погодитись з О. Р. Дашковською, яка вважає, що початковий етап профілактики корупційних правопорушень повинен починатися саме на стадії формування правових норм. Без нових за змістом законів, заснованих на ідеалах верховенства права, ідеях рівності, свободи, гуманізму, нетерпимості до різних видів правопорушень суспільних відносин (політичних, економічних, соціальних тощо) не можливо встановити справедливий правопорядок у суспільстві [4]. Вочевидь, що одним із багаточисленних профілактичних засобів є антикорупційна експертиза результати якої надають змогу протидіяти корупційним проявам. Підтримується й бачення Т. Я. Хабрієвої, яка влучно зауважує, що антикорупційна експертиза не може

розглядатися тільки як засіб виявлення корупційних чинників, поєднане, в тому числі, з технологією правового моніторингу, а виступає додатковим інструментом забезпечення якості актів, їх більшої ефективності. з цієї причини методичні основи антикорупційної експертизи можуть бути оцінені як певні позитивні вимоги до розробки відомчих нормативних правових актів. Узагальнено їх можна сформулювати як відсутність в тексті відомчих нормативних правових актів положень, що сприяють проявам корупції при їх застосуванні [5, с. 8]. Тобто, антикорупційна експертиза за нинішніх умов, що супроводжуються наявністю й динамічним розвитком корупційних подразників має вкрай вагоме значення для України.

З огляду на логіку викладеного, вбачається за доцільне підкреслити, що на сучасному етапі державного будівництва й урахуваючи низку пріоритетних орієнтирів держави важливим залишається питання якості нормативно-правових актів, якими закладаються та гарантуються права і обов'язки тих чи інших учасників відносин. Досягнення цього вбачається можливим за умови належної перевірки проєктів таких документів за допомогою правової експертизи. У той же час, особливої гостроти набуває проблематика широкої поширеності корупційності окремих положень в останніх. Тому, вагоме місце має й антикорупційна експертиза, яка, за рахунок поточних можливостей, розширює спектр способів виявлення корупційних факторів.

Список використаних джерел:

1. Юрковский А. В., Костюнина О. В., Любушкина В. П. Антикоррупционная экспертиза нормативных правовых актов и их проектов. Иркутский юридический институт (филиал) Академии Генеральной прокуратуры РФ, 2014. 91 с.

2. Кириченко В. М., Куракін О. М. Теорія держави і права: модульний курс : навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2010. 264 с.

3. Разуваев А. А. Экспертиза как средство повышения эффективности процесса правореализации (вопросы теории и практики): дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Саратов, 2006. 229 с.

4. Дашковська О. Р. Антикорупційна експертиза як складова єдиного правового моніторингу нормативних правових актів. *Порівняльно-аналітичне право*, 2015. № 25. С. 18–21.

5. Хабриева Т. Я. Формирование правовых основ антикоррупционной экспертизы нормативных правовых актов. *Журнал российского права*, 2009. Т. 10. № 154. С. 8.

Рубаненко А.М.

аспірант кафедри АГПФЕБ ННІ права,
Сумський державний університет
м. Суми, Україна

СПРАВИ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА ЗА УЧАСТЮ ІНОЗЕМЦІВ ТА ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Нелегальна міграція становить один із найбільших викликів для європейських країн у сфері забезпечення правопорядку та безпеки. Цьому сприяє багато чинників: погіршення ситуації у зв'язку з військовим конфліктом на Сході України, захворюваність на Covid-19, нестабільна політична ситуація в іноземних країнах. Незважаючи на досить розвинуту нормативно-правову базу регулювання адміністративної відповідальності іноземців та осіб без громадянства в Україні, на практиці в цій сфері існують значні проблеми та недоліки.

Досліджувана категорія адміністративних справ є незначною порівняно із іншими категоріями справ. Однак, зважаючи на зростання поваги до прав людини, необхідності приведення законодавства з приводу затримання та видворення іноземців та осіб без громадянства у відповідність з принципами та нормами міжнародного права, вивчення практики розгляду таких справ є надзвичайно актуальним.

Аналіз Реєстру судових рішень свідчить про те, що значна кількість рішень першої інстанції, скасовуються з різних підстав в апеляційній інстанції.

За даними Восьмого апеляційного адміністративного суду в період з 03.10.2018 по 31.07.2019 розглянуто 180 адміністративних справ (40 у - 2018 році, 140 - у 2019), які пов'язанні із затриманням та видворенням іноземців та осіб без громадянства.

В той же час, за період з 01 січня 2018 року по 31 серпня 2018 року в Зарічному районному суді м.Суми на розгляді перебувало 48 справ вказаної категорії (5 справ за участю перекладача, оскаржено - 7 рішень, скасовано – 3 рішення).

При прийнятті процесуального рішення по справам зазначеної категорії з метою ідентифікації та забезпечення примусового видворення іноземця судом вирішується питання про його поміщення строком до шести місяців у пункт тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають на території України.

З огляду на відсутність у відповідача документа, що дає право перебування на території України, відсутність офіційних джерел доходу, а також приймаючи до уваги те, що відповідач ухиляється від органу міграційної служби і не виконав рішення уповноваженого органу про залишення території України, станом на сьогоднішній день відсутній законодавчо визначений механізм внесення іноземцем, особою без громадянства або іншою фізичною чи юридичною особою коштів у грошовій одиниці України на спеціальний рахунок у разі застосування застави у порядку визначеному ст. 289 КАС України [2] .

Відповідно до пункту 13 Плану заходів з реалізації Концепції державної міграційної політики, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2011 року № 1058-р, та наказу МВС від 11 березня 2013 року № 228 "Про затвердження Порядку ведення Державною міграційною службою України Довідково-інформаційного реєстру перекладачів", зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 22 травня 2013 року за № 801/23333, у Державній міграційній службі України створено Довідково-інформаційний реєстр перекладачів , який розміщено на офіційному веб-сайті ДМС: www.dmsu.gov.ua [3] .

Відповідно до п.1.3.Порядку Довідково-інформаційний реєстр перекладачів – це веб-сторінка офіційного веб-сайту Державної міграційної служби України, що містить відомості про перекладачів, які можуть залучатися органами державної влади для надання послуг перекладу під час розгляду заяв та проведення співбесід з біженцями та іншими категоріями мігрантів, під час здійснення їх затримання, забезпечення надання їм правової допомоги, розгляду адміністративними судами справ щодо біженців та видворення з України іноземців та осіб без громадянства, здійснення досудового розслідування та розгляду судами кримінальних проваджень і справ про адміністративні правопорушення, вчинені біженцями та іншими категоріями мігрантів на території України.

На практиці, під час судового розгляду при необхідності вирішення питань щодо залучення перекладача, суди вживають всіх можливих заходів, які передбачені чинним законодавством для забезпечення участі перекладача у адміністративному провадженні. Разом з тим, виникають певні труднощі, зокрема в пошуку перекладачів, які б були фахівцями і відповідали вимогам щодо їх кваліфікації та належної і своєчасної оплати витрат пов'язаних із їх участю.

При здійсненні пошуку перекладача суди можуть використовувати довідково-інформаційний реєстр перекладачів, однак, володільцем цього Реєстру перекладачів є Державна міграційна служба України, яка здійснює і супроводження цього Реєстру.

На практиці Реєстр перекладачів судами фактично не використовується, в цьому Реєстрі не завжди є інформація про перекладача, який володіє і розуміє ту мову, якою володіє чи розуміє та особа для якої необхідно залучити такого перекладача, особливо це викликає труднощі при пошуку перекладача з мови, яку не викладають в школах чи вищих навчальних закладах.

Крім того, із наявної інформації в Реєстрі перекладачів не можливо визначити відповідність перекладача критеріям фахівця, а саме чи достатній він має рівень розуміння тієї чи іншої мови, виходячи із специфіки юридичної термінології, що має важливе значення при здійсненні кваліфікованого перекладу.

Також труднощі виникають і в разі виклику перекладача із Реєстру в іншу місцевість, оскільки такий виклик не носить для нього обов'язкового характеру, а тому в цих випадках Реєстр перекладачів не задовольняє в повній мірі вимоги щодо гарантії термінового та обов'язкового залучення перекладача судом, який би відповідав усім необхідним процесуальним професіональним критеріям.

А тому пошуки такого спеціаліста відбуваються тривалий час, що враховуючи також правові позиції з цих питань викладених в рішеннях Європейського суду з прав людини, є неприпустимим при розгляді адміністративного провадження, яке підлягає невідкладному розгляду.

Таким чином, враховуючи наведені конституційні гарантії вважаємо, що дане питання вимагає законодавчого врегулювання аналогічним способом як це регулює питання створення центрів з надання вторинною правової допомоги на підставі Закону України «Про безоплатну правову допомогу», оскільки забезпечення вимог щодо участі перекладача є одним із елементів забезпечення правової допомоги.

Значно б полегшили пошуки перекладачів і підвищили б рівень процесуальної гарантії дотримання прав і законних інтересів учасників справи щодо мовного питання та дотримання принципу незалежності судів - створення центрів з надання допомоги перекладачів або принаймні формування таких центрів на базі вже існуючих обласних центрів з надання вторинної правової допомоги, які б могли забезпечити участь

кваліфікованих фахівців – перекладачів у випадках, коли перекладач відповідно до положень КАС України залучається судом для здійснення перекладу чи участі перекладача в судовому засіданні.

У зв'язку з чим, є доцільним законодавче врегулювання механізму забезпечення залучення перекладача.

Аналізуючи підстави скасування рішень першої інстанції, варто відмітити, що проблемним є також питання надання правової допомоги іноземцям та особам без громадянства. Як відомо, українське законодавство передбачає взаємодію між управліннями Державної міграційної служби та регіональними центрами з надання безоплатної вторинної правової допомоги, зокрема інформування центрів про випадки адміністративного затримання іноземців та осіб без громадянства.

Вимоги та механізм повідомлення регламентує Порядок інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання, адміністративного арешту або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 1363 від 28 грудня 2011 року [1].

Безоплатна первинна правова допомога надається кожній особі, тобто громадянам України, іноземцям, особам без громадянства, в тому числі біженцям, які перебувають під юрисдикцією України.

Крім того, особи, на яких поширюється дія Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» мають право на всі види правових послуг, передбачені частиною другою статті 13 Закону України «Про безоплатну правову допомогу», з моменту подання особою заяви про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту в Україні, до прийняття остаточного рішення за заявою, а також іноземці та особи без громадянства,

затримані з метою ідентифікації та забезпечення примусового видворення, з моменту затримання.

Особи, які є відповідачами у вказаній категорії справ в більшості випадків не є затриманими на момент розгляду справи, тому позбавлені можливості скористатись послугами адвоката за рахунок держави. Якщо в справі і наявний адвокат, оплату його послуг відповідач здійснює за власні кошти. Важливим чинником, який позбавляє іноземця скористатись правовою допомогою, є також і низький рівень їх грошової забезпеченості.

Аналіз оскаржуваних рішень свідчить про те, що адвокат у іноземця з'являється, коли особа вже затримана, перебуває в пункті тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають на території України.

Підбиваючи підсумки, слід відзначити, що проблеми оперативності розгляду адміністративних справ щодо видворення іноземців та осіб без громадянства у розумні строки є багатоаспектними, які залежить не тільки від діяльності судді, а й самих учасників процесу.

Як висновок, можна констатувати, що з метою сприяння у формуванні єдиного підходу до вирішення справ цієї категорії, однакового застосування законодавства при розгляді даних спорів, а також для усунення проблемних питань, найбільш характерних порушень чи неправильного застосування судами норм матеріального та процесуального права при вирішенні справ зазначеної категорії, слід звертати увагу на такі питання:

1. Суд повинен неухильно виконувати вимоги щодо забезпечення перекладу, оскільки невиконання вищезазначених вимог процесуального законодавства є порушенням гарантованого Конституцією України права на судовий захист та підставою для скасування судового рішення.

2. На законодавчому рівні визначити механізм внесення іноземцем, особою без громадянства або іншою фізичною чи юридичною особою коштів у грошовій одиниці України на спеціальний рахунок у разі застосування застави у порядку визначеному ст. 289 КАС України.

3. На законодавчому рівні розглянути питання щодо врегулювання механізму залучення перекладачів в судовому провадженні в такому ж порядку, який передбачений для залучення захисників (адвокатів) за рахунок держави, приведення реєстру в робочий стан.

4. На державному рівні вирішити питання щодо можливості іноземцям та особам без громадянства користуватись послугами безоплатної правової допомоги по справам щодо їх видворення з моменту надходження справи до суду.

Список використаних джерел:

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання, адміністративного арешту або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою» від 28 грудня 2011 р. № 1363 // [Електронний ресурс].

– Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1363-2011-%D0%BF#Text>

2. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року № 2747-IV – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>

3. Довідково-інформаційний реєстр перекладачів Державна міграційна служба України. -[Електронний ресурс].-Режим доступу: <https://dmsu.gov.ua/services/translates.html>

Садикова Я.М.

доцент кафедри юридичних дисциплін,
Сумська філія Харківського національного
університету внутрішніх справ
м. Суми, Україна

ЕФЕКТИВНА УЧАСТЬ ДИТИНИ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2018 р. № 1027-р було схвалено Національну стратегію реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року. Як зазначено в самому документі, затвердження цієї Стратегії зумовлене необхідністю вдосконалення механізмів юстиції щодо дітей на засадах забезпечення їх прав шляхом виконання програм профілактики правопорушень серед дітей, здійснення ефективних заходів соціальної адаптації та реабілітації неповнолітніх, які перебувають у конфлікті із законом. Зрозуміло, що питання створення системи правосуддя, дружнього до дитини, здебільшого зосереджує увагу на кримінальному аспекті. В центрі уваги перебувають діти, які перебувають у конфлікті з законом або у контакті з законом в рамках кримінального провадження або провадження про адміністративне правопорушення. Було розроблено та подано до Верховної Ради України законопроект «Про юстицію, дружню до дитини», в якому дитина у контакті із законом визначається як дитина, яка перебуває у сфері діяльності юстиції щодо дітей, зокрема дитина у конфлікті із законом, або дитина, яка є потерпілою чи свідком у кримінальному провадженні або у справі про адміністративне правопорушення. Однак, не слід забувати про те, що у контакті з законом перебувають діти в рамках цивільного провадження також. І

питання створення і функціонування цивільного правосуддя, дружнього до дитини, є не менш значимим для реалізації прав дитини та забезпечення найкращих її інтересів.

Показовою може стати справа «Курочкін проти України» (Заява № 42276/08), рішення в якій було прийнято 20 травня 2010 року. В цій справі було допущено порушення Конвенції з прав людини, оскільки національні суди скасували усиновлення дитини заявником, незважаючи на те, що в суді хлопчик висловив бажання залишитися зі своїм прийомним батьком, так само як і прийомний батько не бажав скасування усиновлення. За обставинами справи український суд визнав, що заявник не реагував на агресивну поведінку хлопчика стосовно прийомної матері, у зв'язку з чим у хлопчика сформувався негативне ставлення до жінок і неправильне уявлення про нормальні сімейні стосунки. Суд постановив передати хлопчика органі опіки і піклування для подальшого влаштування до спеціалізованої установи. Не зважаючи на це, дитина продовжувала проживати з заявником, якого призначили опікуном. ЄСПЛ дійшов висновку, що факти у справі не вказують на те, що національні органи провели ретельний аналіз можливих наслідків, які могло мати для майбутнього добробуту дитини-сироти скасування її усиновлення, і не дослідили ніяких інших, менш суворих, альтернативних заходів, які могли б забезпечити усунення стверджуваних недоліків у вихованні та розвитку дитини і виконання державою свого обов'язку зі збереження єдності сім'ї. Натомість національні органи поклали тягар доведення на заявника, встановивши умову не скасування усиновлення - він мав довести свою спроможність належним чином впливати і виховувати хлопця, незважаючи на те, що як заявник, так і хлопець мали бажання й далі жити однією сім'єю [1].

Справа вказує на низку проблем, які існують в цивільному судочинстві, в тих справах, в яких беруть участь діти. Ці проблеми, переважним чином, пов'язані з тим, що діти не сприймаються як учасники справи в силу їх віку та відсутності (недостатності) дієздатності. І не зважаючи на те, що за законом судді належить прислухатися до думки дитини, непоодинокими випадками є такі, коли думка дитини хоча і вислуховується, однак не береться до уваги. Право дитини на участь у суді при розгляді справ, які стосуються її прав та інтересів, а так само як і механізми забезпечення і реалізації цього права в цивільному судочинстві не вписані детально в статтях процесуального закону України.

В той же час дитина може стати учасником справи, в її інтересах може бути пред'явлено позов або ж її доля безпосередньо може вирішуватися в цивільному судочинстві.

Правосуддя, дружнє до дитини, в рамках цивільного судочинства має розумітися як таке, що, в першу чергу, забезпечує ефективну участь дитини в ньому. Ефективна участь не є «відірваним» елементом здійснення правосуддя за участю дитини, вона ув'язує всі інші стандарти, принципи та засади правосуддя дружнього до дитини.

Ефективна участь дитини під час розгляду справи судом забезпечується адаптованістю умов участі дитини у розгляді справи, і зокрема, через інформованість дитини про справу та її участь у ній, забезпечення правової допомоги дитині, забезпеченість та реалізацію права дитини бути вислуханою, створення спеціальних приміщень, де дитина може спілкуватися з суддею, спеціальну підготовку працівників суду і їх готовність спілкуватися з дитиною тощо. Це різні аспекти організаційного, технічного, правового характеру, які дозволяють дитині реалізувати ті права, які визначені Конвенцією про права дитини. Ефективна участь не означає обов'язковість,

а лише дієвість. Діти різного віку по-різному сприймають оточення та події. Важливо, аби в цивільному процесі, де мова йде про інтереси дітей, останні не сприймалися як об'єкти права. Діти є суб'єктами з власними потребами, інтересами та правами.

Список використаних джерел:

1. Рішення у справі «Куручкін проти України» від 20 травня 2010 року (Заява № 42276/08). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_841#Text (дата звернення 01.11.2021)

Урбанович В.В.

студент,

Національний юридичний університет

імені Ярослава Мудрого

м. Харків, Україна

ПОНЯТТЯ «ОЛІГАРХ»: ЛОГІКО-ПРАВОВА НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ В ЗАКОНОПРОЄКТІ ПРО ОЛІГАРХІВ

Актуальність цієї роботи обґрунтовується тим, що введення в законодавство поняття «олігарх» на основі законопроєкту з реєстраційним номером 5599 є складовою вирішення однієї з найбільших політико-економічних проблем в країні: монополізації влади зі сторони невеликої заможної групи населення. Важливість проведення логічного аналізу на цю тему обумовлена тим, що це дозволяє виявити неточності в проєктах законів на етапах їх розробки та прийняття або в чинному законодавстві, що може попередити або пояснити його неправильну чи неповноцінну реалізацію.

Основними сутнісними ознаками поняття «олігарх» є: участь у політичному житті, значний вплив на ЗМІ, займання монопольного становища на ринку та підтверджена вартість активів особи, що перевищує 1 мільйон прожиткових мінімумів. Перша з них конкретизується як займання вищих посад центральних органів влади, керівної посади в політичній партії, фінансування її діяльності, проведення мітингів та демонстрацій з політичними вимогами. Друга пояснюється таким чином, що особа є власником ЗМІ або бенефіціаром чи контролером того, хто ним володіє. Третя – визначається відповідно до Закону України «Про захист економічної конкуренції». Обсяг поняття «олігарх» встановлюється в

інформаційно-комунікаційній системі Реєстр олігархів, яку формує РНБО за встановленою нею процедурою. Визнання особи олігархом відбувається виключно на підставі відповідного подання від членів РНБО, Національного банку України та Антимонопольного комітету [3].

Значимо, що певні норми законопроекту конфліктують з Основним Законом України. Однією з сутнісних ознак поняття «олігарх» і приводом для обмежень прав людини є володіння особою певною кількістю активів, встановлення яких на основі майнового стану забороняється статтею 24 Конституції України [1]. Проект закону пропонує зобов'язати публічних службовців подавати декларації про зустрічі та розмови з олігархами, але ці види комунікації можуть мати особистий або сімейний характер, що порушує статтю 32 Конституції України [1].

В статті 1 законопроекту написано, що представник олігарха – це фізична особа, яка проводить зустрічі, спілкування за допомогою телефону чи засобів електронного зв'язку з публічними службовцями від імені та/або в інтересах особи, включеної до Реєстру. Ознака «в інтересах особи» є невизначеною з юридичної точки зору, що зумовлює неоднозначність у формуванні обсягу цього поняття [3].

Крім того невизначеним залишається питання щодо того, чи входить формування Реєстру олігархів у межі владних повноважень РНБО. Відповідно до Конституції України вона є координаційним органом з питань національної безпеки і оборони при Президентові України. Відповідно до закону «Про Раду національної безпеки і оборони України» одним з владних повноважень цього органу є забезпечення і контроль надходження та опрацювання необхідної інформації в інтересах національної безпеки України [2]. Потребує спеціального тлумачення, чи є формування Реєстру Олігархів та введення санкції на підставі внесення до нього питань національної

безпеки та оборони України. Якщо це не так, то це порушення статті 107 Конституції України [1].

Таким чином, з юридичної точки зору законопроект 5599 містить в собі фактичні й потенційні порушення Конституції України і має бути доопрацьований перед прийняттям через те, що він містить певні логічні неточності. Обсяг поняття «олігарх» є недостатньо визначеним, неясним, що може частково або повністю завадити його правильній реалізації.

Список використаних джерел:

1. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – с. 141. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

2. Закон України про Раду національної безпеки і оборони України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1998. – № 35. – с. 237. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80#Text>

3. Проект Закону про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну або політичну вагу в суспільному житті (олігархів) // Верховна рада України : [Офіційний веб портал]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72105

СЕКЦІЯ 9.

ПСИХОЛОГІЯ, ПЕДАГОГІКА, ОСВІТА, ФІЛОСОФІЯ ТА ФІЛОЛОГІЯ

Абільтарова Е.Н.

кандидат педагогічних наук,

доцент, докторант,

Інститут професійно-технічної

освіти НАПН України

м. Київ, Україна

ЕТАПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ З ОХОРОНИ ПРАЦІ

Педагогічна система формування культури безпеки професійної діяльності у майбутніх інженерів з охорони праці є складним динамічним та гнучким утворенням, що містить сукупність взаємопов'язаних та взаємозалежних елементів таких, як цілі навчання, що визначені з урахуванням особливостей професійної діяльності майбутніх інженерів з охорони праці та потреб суспільства в забезпеченні безпечних і нешкідливих умов праці; зміст підготовки, що спроектований з урахуванням принципів відбору та структурування змісту та визначених структурних компонентів КБПД; форми, методи, технології, комплекс навчально-методичного та дидактичного забезпечення та результати навчання. Теоретичною основою дослідження є наукові розробки вчених з проблеми впровадження різних видів методичних систем у освітньому процесі, зокрема роботи І. Андрощук [1], Н. Кулалаєвої [2], О. Міхеєнка [3], М. Роганова [4], Л. Рябовол [5].

Упровадження авторської педагогічної системи в закладах вищої освіти здійснюється шляхом реалізації таких етапів методики: проєктувального, процесуально-технологічного, оцінно-рефлексивного. Так, на першому *проєктувальному етапі* педагогічні працівники, які здійснюють професійну підготовку майбутніх інженерів з охорони праці, мають в процесі розробки навчальних та робочих програм дисциплін здійснити функціональний аналіз професійної діяльності з відповідної дисципліни; здійснити відбір та структурування змісту; розмітити його на окремі модулі, розділи, теми; визначити зміст практичних, лабораторних та семінарських занять; підібрати зміст для самостійного вивчення студентами відповідної наукової та фахової інформації, визначити форми контролю за виконанням завдань самостійної роботи. В процесі проєктувального етапу розроблявся комплекс навчально-методичного та дидактичного забезпечення навчальних дисциплін, зокрема здійснювалася розробка: опорних конспекту лекцій, презентацій до лекційного матеріалу, опорних схем, алгоритму дій, методичній рекомендацій щодо проведення лабораторних та практичних занять; тестових завдань, кросвордів. Значна увага у нашому дослідженні приділялася розробці програм практики (навчальної практики, технологічної, педагогічної, практики з формування професійних умінь і досвіду професійної діяльності), визначалося зміст, завдання та критерії оцінювання практичної підготовки. Окрім того, на даному етапі проєктувалося зміст і структура лекційних, лабораторних, практичних та семінарських занять. При цьому нами враховувався вид освітньої діяльності педагога: очної чи дистанційної.

Головною метою *процесуально-технологічного етапу* є реалізація основних компонентів формування КБПД: мотиваційно-ціннісного, когнітивного, діяльнісного та

особистісного. Даний етап визначає дії педагогів та студентів для досягнення очікуваного запланованого результату щодо сформованості високого рівня КБПД. Процесуально-технологічний етап зумовлює активізацію мотивації у студентів до організації безпечної професійної діяльності та збереження здоров'я, яка служить рухомою силою навчально-пізнавальної діяльності студентів та створює умови для розширення потенціальних можливостей, стимулює самостійну діяльність студентів і ініціативу суб'єктів навчання. З метою формування позитивних мотивів до здійснення безпечних прийомів і способів виконання професійних завдань в процесі викладання професійно-орієнтованих дисциплін в галузі охорони праці використовуються специфічні методи: методи формування пізнавального інтересу, методи стимулювання почуття громадськості та відповідальності в процесі навчання, формування стійкого інтересу до творчого процесу, розвитку мотиваційної сфери особистості. На процесуально-технологічному етапі реалізується і діяльнісний компонент, який передбачає визначення результативних способів формування системи цінностей, умінь та навичок, здійснення діяльності, пов'язаною з відбором і реалізацією у освітньому процесі оптимальних організаційних форм, методів навчання, здійснення управління інтерактивним процесом формування КБПД. Процесуально-технологічний етап передбачає і реалізацію особистісного компонента, який включає вдосконалення та розвиток професійно важливих якостей важливих якостей (наполегливість, принциповість, стресостійкість, самовладання, законослухняність, комунікабельність, відповідальність, рішучість, раціональність прийняття рішень), оволодіння способами самовдосконалення, саморозвитку і самореалізації особистості майбутнього фахівця. Реалізується процесуальний етап в процесі вивчення професійно-орієнтованих в галузі охорони праці,

запропонованих освітньо-професійною програмою, так і шляхом впровадження специфічних дисциплін, що забезпечують змістовні компоненти КБПД: «Менеджмент охорони праці», «Профілактика виробничого травматизму», «Законодавчі і правові основи безпеки», «Ергономіка робочого місця», «Психологія безпеки праці», «Медико-біологічні основи безпеки», «Ділові комунікації», «Педагогіка безпеки», «Культура безпеки професійної діяльності», а також організації самоосвітньої діяльності щодо вдосконалення культури безпеки, під час практичної підготовки.

Третій *оцінно-рефлексивний етап* педагогічної системи формування КБПД у майбутніх інженерів з охорони праці дає можливість перевірити ефективність впровадження розробленої моделі та визначити рівні сформованості КБПД у ході освітнього процесу, а також під час проходження виробничих практик. Даний етап спрямований на моніторинг результатів сформованості КБПД, визначення та усунення проблем, пов'язаних з організацією та управлінням процесом з формування КБПД під час теоретичної та практичної підготовки, здійснення самостійної роботи, а також державної атестації. Слід зазначити, що результати теоретичної підготовки студентів визначаються через систему заліків та екзаменів. Комплексне оцінювання рівня сформованості практичних вмінь та навичок здійснюється у процесі проходження різних видів практик, основними задачами яких є поглиблення, закріплення та вдосконалення знань та вмінь з комплексу професійно-орієнтованих дисциплін в галузі охорони праці, формування навичок з розробки документації з охорони праці, впровадження заходів та методів щодо попередження та профілактики виробничого травматизму. Під час проведення державної атестації у вигляді захисту кваліфікаційної роботи визначався рівень сформованості КБПД. На даному етапі

студенти мали можливість продемонструвати готовність до здійснення професійної діяльності на засадах та принципах КБПД через розробку ефективних заходів, засобів і методів щодо вдосконалення системи управління охороною праці, захисту від негативного впливу шкідливих і небезпечних виробничих факторів на робочому місці досліджуваного об'єкта.

Отже, запропонована та обґрунтована педагогічна система формування КБПД у майбутніх інженерів з охорони праці дає можливість відобразити тісний взаємозв'язок усіх компонентів системи, забезпечує цілісність цього процесу, сприяє формуванню системи професійних знань, вмінь, професійно важливих якостей, які забезпечують готовність майбутніх фахівців до здійснення професійної діяльності на засадах та принципах КБПД.

Список використаних джерел:

1. Андрощук І. Методична система підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до педагогічної взаємодії. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*. 2017. № 13. С. 102–108.
2. Кулалаєва Н. В. Методична система формування культури безпеки професійної діяльності в майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2018. Випуск 2 (43). С. 138–141.
3. Міхєєнко О. Науково-методична система професійної підготовки фахівців зі здоров'я людини до застосування здоров'язміцнювальних технологій. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2016, № 3 (57). С. 222–229.

Матеріали XV-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 листопада 2021 р., м. Роттердам (Нідерланди), дистанційно)

4. Роганов М. Організаційно-методична система формування технологічної культури у майбутніх учителів інформатики в процесі професійної підготовки. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2019. № 3 (90). С. 146–156.

5. Рябовол Л., Гриценко В., Сокурєнко О. Методична система коучинг-навчання юридичних дисциплін у вищій школі. *Science and Education*. 2018. 2. С. 16–26.

Аниськіна С.А.
аспірант, *ННІМП ДЗВО*
«Університет менеджменту освіти»
м. Київ, Україна

ІДЕЇ І. КАНТА ПРО МОРАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ

Розглянемо моральні ідеї І. Канта як орієнтири сталого розвитку суспільства у XXI столітті. І. Кант (1724-1804) – це мислитель, який став другим після Платона генієм європейської філософії. Майже всі різновиди сучасного філософствування так чи інакше сходять до І. Канта. Його ідеї піддаються трансформації, але продовжують жити.

Знайдемо ідеї І. Канта про моральний розвиток особистості в його працях. В практичній філософії І. Канта написано: «Учитель Євангелія говорив: все треба робити з любові до Бога» [1, с. 88]. Філософ чітко і конкретно говорить, що любити Бога – значить по доброму переконанню охоче виконувати Його заповіді [1, с. 88]. І. Кант пише, що людину ніщо і ніхто ніколи ні до чого не може примусити, будь-яка людина за будь-яких обставин здатна зберегти власну гідність, не втратити повагу до себе: «Кожна людина має відстоювати своє право і стежити, щоб інші не топтали її ногами» [2, с. 193]. Філософ пише про внутрішню свободу, як про здібність людини, яка допомагає приймати правильні рішення своїм розумом і позбавлятися від нестримної нав'язливості схильностей [3, с. 9-23]. І. Кант пише, що всі поняття древніх про смирення і всі моральні чесноти були нечисті, і не відповідали моральному закону. За І. Кантом Євангеліє перше виклало нам моральність в чистоті, і, як доводить історія, ніщо не зрівняється з ним. Філософ наголошує, що коли людина

вчинила дію, спрямовану проти права іншого, то винна юридично. Але етично людина винна вже тоді, коли у неї виникла думка про те, щоб зробити дію, спрямовану проти права іншого [4, с. 7-17]. За І. Кантом коли хтось не вдосконалює свої думки, то завжди залишиться з етичної точки зору винен у злочині, який не скоїв через відсутність умов. Дія була б скоєна, так як у думках рішення було вже прийняте, але перешкодили лише обставини. Коли людина утримується від злої дії не зі страху покарання, а через внутрішню огидність такого вчинку, знаючи, що Бог, як святий Бог, вимагає від людини добрих переконань і утримується від злої дії навіть якби за нею не було покарання, то дія її етична [1, с. 88]. Душевна печаль з приводу свого вчинку і тверда рішучість вести краще життя – це єдине, що допомагає; це і є справжнє каяття [1, с. 126]. Є максима загальна для всіх: тільки те, що можуть зробити всі – це моральний вчинок. Законом може бути тільки моральний вчинок: «Чини так, щоб максима твоєї волі повсякчас могла разом правити за принцип загального законодавства» [2, с. 35]. Суть усякої етичної вартості вчинків полягає в тому, що моральний закон безпосередньо визначає волю [2, с. 81]. Вчинок треба чинити з почуття обов'язку, себто з поваги до закону [2, с. 91]. Моральний закон – це мірило моральної цінності людини. Якщо ж ми хочемо зробити судження про себе самих, то нам слід порівняти себе з чистим моральним законом, а тоді ми знайдемо причини для смирення [1, с. 128]. І. Кант пише, що любити ближнього ми повинні любов'ю доброзичливості, щиро бажаючи іншому стати гідним добра і всього щастя. Таку любов можна мати і до ворогів. У І. Канта ми читаємо, що в кожній людині немає межі для морального вдосконалення і культивування принципів. За І. Кантом, моральний закон через поняття найвищого добра веде до релігії, тобто до визнання всіх обов'язків як Божих

велінь. Філософ стверджує, що моральний закон зобов'язує нас досягти найвищого добра, тобто повеліває людям робити кінцевою метою всякої поведінки найвище можливе у світі добро. Досягти ж найвищого добра ми можемо сподіватися тільки за сприяння Бога, коли наша воля буде узгоджена з волею Бога [5, с. 41-54]. І. Кант визнає, що ми знаємо наше внутрішнє переконання недостатньо добре до тих пір, поки не опиняємося в обставинах, в яких воно проявилось б [1, с. 192-193]. Людина повинна остерігатися моральної зарозумілості, не вважати себе морально непогрішною і не бути занадто високої думки про себе [1, с. 216]. І. Кант вважає, що великою заслугою є те, коли людина, спонукувана любов'ю до людей, сприяє щастю інших. Виконуючий примусові закони ще не добродесний [1, с. 88].

РЕЗЮМЕ

1. Філософ вважає, що той, хто має абсолютні людські цінності охоче по жертвує своїм життям, ніж вчинить низький вчинок. І. Кант пише, що людина сама повинна вести боротьбу зі злом і внутрішніми поганими нахилами, інакше позбудеться вищого блага, яке обіцяє Бог. Всі люди рівні, і лише той володіє внутрішньою ціннісною перевагою перед іншими, хто з морального боку бездоганий.

2. Тільки те, що можуть зробити всі – це моральний вчинок. Законом може бути тільки моральний вчинок.

3. За І. Кантом людина абсолютно морально вільна в своєму етичному виборі і її свобода – це основоположення моральності. Тільки повага до морального закону надає моральності вчинкам людини. Вчинок треба чинити з почуття обов'язку, себто з поваги до закону.

4. Моральний закон для волі людини є закон обов'язку (категоричний імператив). Категоричний імператив – єдиний, загальний, універсальний, придатний для всіх часів і народів;

він вічний і незмінний. Обов'язок – це чистота морального мотиву і твердість моральних переконань, коли людина повинна завжди прагнути вести себе так, щоб її поведінка могла бути прийнята і відтворена усіма іншими людьми. Через обов'язок затверджується і загальність морального закону, і внутрішня гідність особистості.

5. Філософ пише про важливість вдосконалення свого способу мислення і радить практично застосовувати чистоту внутрішніх переконань [6, с. 133-136].

Список використаних джерел:

1. Кант И. Лекции по этике: пер. с нем. / общ. ред., сост. и вступ. ст. Гусейнова А. А Москва: Республика, 2005. 431 с.

2. Кант І. Критика практичного розуму: пер. з нім., прим. та післямова І. Бурковського / наук. ред. А. Єрмоленко. Київ: Юніверс, 2004. 240 с.

3. Аниськіна С. А. Моральна свобода у праці І. Канта «Критика практичного розуму». Вісник післядипломної освіти. Серія «Педагогічні науки. 2017. Випуск 4 (33). 160 с. – С. 9-23. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=vrpnrn_2017_4_4

4. Аниськіна С. А. Моральний закон у праці І. Канта «Критика практичного розуму». Науковий журнал «Інноваційна педагогіка». Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій. Наукове видання. – Одеса 2019. – Випуск 10. Том 1/2019. – 204 с. – С. 7-17. – URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2019/10/part_1/10-1_2019.pdf

5. Аниськіна С. А. Учення про найвище добро у праці І. Канта «Критика практичного розуму». Науковий журнал

VIRTUS #33, April, 2019 published since. – 212 с. – С. 41-54. –
URL: <http://virtus.conference-ukraine.com.ua/Journal33.pdf>

6. Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції виховання духовності особистості у контексті реалізації цілей сталого розвитку України 27 лютого 2020 р. м. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2020. 188 с. – С. 133-136.

7. Відеопрезентація «Ідеї морального розвитку особистості в творчій спадщині І. Канта» URL: <https://www.facebook.com/aniskina.svetlana/videos/1300586310331062>

RESUME

1. The philosopher believes that he who has absolute human values is more willing to sacrifice his life than to commit a low deed. I. Kant writes that man himself must fight against evil and internal bad inclinations, otherwise he will lose the higher good that God promises. All people are equal, and only he has an intrinsic value advantage over others who are morally flawless.

2. Only what everyone can do is a moral act. The law can only be a moral act.

3. According to I. Kant, man is absolutely morally free in his ethical choice and his freedom is the foundation of morality. Only respect for the moral law gives morality to human actions. The act must be done out of a sense of duty, that is, out of respect for the law.

4. The moral law for human will is the law of duty (categorical imperative). Categorical imperative – a single, universal, universal, suitable for all times and peoples; it is eternal and unchanging. Duty is the purity of moral motive and the firmness of moral convictions, when a person must always strive to behave in such a way that his behavior can be accepted and reproduced by all other people. Duty affirms both the universality of the moral law and the inner dignity of the individual.

5. The philosopher writes about the importance of improving their way of thinking and advises to practically apply the purity of inner beliefs [6, p. 133-136].

Галай М.Д.

доцент кафедри футболу,
*Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова
м.Київ, Україна*

Мішаровський Р.М.

доцент кафедри футболу,
*Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова
м.Київ, Україна*

ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИЙ ПІДХІД У НАВЧАННІ ВПРАВ ІГРОВОЇ СПРЯМОВАНОСТІ УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ

Існуюча тенденція до зниження рухової активності школярів, зниження їх мотивації до занять фізичними вправами зумовлює гостру потребу у пошуку нових підходів до викладання предмету «Фізична культура» [4].

Зважаючи на те, що молодший шкільний вік характеризується етапом активного росту і розвитку дитячого організму, є найбільш сприятливим періодом для розвитку фізичних якостей та початку навчання рухових дій, саме у початковій школі закладається фундамент для подальшого фізичного вдосконалення учнівської молоді на основі набутого рухового досвіду, необхідність вивчення залежності успішності засвоєння вправ ігрової спрямованості від особливостей росту і розвитку дитячого організму не викликає сумніву [1, 2].

За даними провідних фахівців у галузі [1, 4] визначено, що одним із перспективних напрямків удосконалення навчання фізичної культури школярів є диференціація форм, засобів і

методів фізичного виховання. Сучасна система шкільного фізичного виховання враховує лише статеві та вікові закономірності розвитку, хоча встановлено, що індивідуальні особливості психофізичного розвитку дітей та особливості будови тіла впливають на якість і швидкість засвоєння фізичних вправ ігрової спрямованості (передачі, зупинка, ловля, удари, ведення, кидки) та розвиток рухових якостей дітей молодшого шкільного віку [1]. Таким чином, раціональний підбір і дозування фізичних навантажень з урахуванням особливостей і темпів росту та розвитку організму учнів 1-4 класів підвищує успішність формування їх рухового досвіду.

В результаті проведеної діагностики учнів 1-4 класів, підтверджено факт існування відмінностей у будові тіла школярів одного віку й статі. Встановлено, що серед хлопців 6-7 років переважають діти м'язового типу будови тіла (понад 35%), тоді як у дівчат цього ж віку переважає астеноїдний тип будови тіла (понад 46%). Серед учнів другого класу виявлено перевагу астеноїдного типу: у хлопців - понад 34%, тоді як у дівчат цей показник понад 50%. У 9-річному віці виявлено перевагу дигестивного типу будови тіла у хлопців – понад 57%, а у дівчат – м'язового (понад 38%). Встановлено перевагу дигестивного соматотипу у хлопців 10 років, тоді як у дівчат цього віку відсоток представників різних типів будови тіла розподілився майже порівну, з невеликою перевагою астеноїдного (понад 30%).

Аналіз одержаної інформації, дозволив встановити відмінності в успішності виконання різних фізичних вправ в учнів з різною будовою тіла, зокрема визначити ряд суттєвих особливостей у руховій підготовленості учнів молодших класів при виконанні вправ ігрової спрямованості. Таким чином хлопці м'язового типу мають перевагу серед інших у вправах швидко-силового характеру (кидки, метання на дальність); координаційних здібностях (зупинка, удари). Дівчата

астеноїдного типу успішні у вправах на координацію (метання на точність та дальність, удари, зупинка). Виявлено найкращі показники дівчат-астеників у веденні м'яча. Діти торакального типу мають відносно високі показники у просторово-динамічній точності, тоді як на низькому рівні проявляються координаційні здібності (метання, удари, ловля). Щодо дітей дигестивного типу, у хлопців визначені високі показники у метанні в ціль, а дівчата кращі у силових вправах (кидки). Відмічена більш висока рухова активність упродовж дня у дітей молодшого шкільного віку м'язового типу і найнижча – у дітей дигестивного типу будови тіла [1, 3].

Отже, одним із показників індивідуального розвитку дітей молодшого шкільного віку є тип будови тіла, який пов'язаний з темпом онтогенезу, рівнем функціональних показників серцево-судинної, дихальної та рухової систем. Встановлена прогностична значущість типу будови тіла і можливість надійної її оцінки у молодшому шкільному віці, що дає можливість більш ефективно використовувати засоби фізичного виховання для рухового вдосконалення, підвищення мотивації до систематичних занять.

В ході здійснення кореляційного аналізу між спеціальною руховою підготовленістю у вправах ігрової спрямованості, морфологічними та психофізіологічними показниками розвитку організму учнів 1-4 класів встановлено ряд взаємозв'язків, які мають відмінності в залежності від віку та статі досліджуваних дітей. Визначено, що хлопці початкових класів мають перевагу над дівчатами цього ж віку у точності силових, часових, просторових параметрів рухів та силі нервових процесів, тоді як дівчата, в свою чергу, переважають однолітків у показниках рівноваги тіла, часу складної реакції вибору та короткочасної пам'яті на числа. Стабільне підвищення досліджуваних

показників учнів з віком підтверджує прискорений психофізіологічний розвиток дітей молодшого шкільного віку.

Отже, підтверджено необхідність включення до змісту уроків фізичної культури під час вивчення вправ ігрової спрямованості фізичних вправ для розвитку психофізіологічних показників, які є найбільш інформативними для вивчення тієї чи іншої вправи, залежно від віку та статі. Зокрема, результативність у вправах ігрової спрямованості зумовлена розвитком точності спеціалізованих відчуттів (простору, м'язових зусиль та часу), швидкості сенсомоторних реакцій, сили і частоти рухів верхніх та нижніх кінцівок. Визначена взаємозалежність пояснюється структурою і характером рухів у вправах ігрового характеру, зокрема тим, що ефективність їх виконання залежить безпосередньо від прояву швидкісно-силових та координаційних здібностей, різновидами яких є досліджувані психофізіологічні показники та антропометричні параметри. Детальне вивчення цієї залежності має велике значення при підборі змісту навчального матеріалу під час вивчення вправ ігрової спрямованості у початкових класах, а також у спортивному відборі найбільш обдарованих дітей до занять у секціях ігрових видів спорту.

Список використаних джерел:

1. Арефьев В.Г. Диференціація розвивально-оздоровчих занять з фізичної культури учнів основної школи. Теорія і практика: монографія / В. Г. Арефьев. – Київ: Центр учбової літератури, 2014. – 197 с.

2. Галай М.Д. Вікова динаміка психофізіологічного розвитку хлопчиків 1-4 класів та їх вплив на успішність оволодіння вправ з м'ячем / М.Д. Галай// Науковий часопис

НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 15.: зб. наукових праць – Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020. – Випуск 3 К (123) 20. – С.114-117.

3. Мішаровський Р. М. Визначення найбільш інформативних показників під час навчання спеціальних умінь учнів молодшого шкільного віку на уроках з футболу в школі / Р. М. Мішаровський // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. – К., 2010. – Випуск № 6. Серія № 15 – С. 184 – 188.

4. Тимошенко О. В. Шляхи вдосконалення уроків фізичної культури в школах України на сучасному етапі розвитку суспільства / О. В. Тимошенко//Науковий часопис НПУ ім. М. Драгоманова. Серія № 15.: зб. наук. праць - Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2011. – Том. 13 – С. 613-617.

Гродзь Н.М.

аспірантка кафедри педагогіки та інноваційної освіти,
Національний університет "Львівська політехніка"
м. Львів, Україна

ХАРАКТЕРИСТИКА ВПЛИВУ COVID-19 НА ЗАКЛАДИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

В 2019 році в одній з китайських провінцій був зареєстрований випадок пневмонії, зумовленої вірусом COVID-19, який в наступному вразить пандемією коронавірусної хвороби всі континенти нашої планети. Слово «COVID-19» стало синонімом мільйонів смертей та тілесних страждань, суворих карантинних обмежень та економічних проблем, які вразили всі суспільні сфери життя населення світу. Даний вірус виявив прогалини у системах охорони здоров'я та протиепідемічного захисту багатьох країн. Вперше навіть найбільш розвинуті країни опинились в розпачі від банальної відсутності кисню для хворих людей своєї країни. Коронавірусна хвороба отримала статус пандемії в березні 2020 року.

Пандемія загострила економічні наслідки, викликавши глобальну кризу, в результаті якого люди втрачають свої життя, а інші відчувають безробіття через крах підприємств через перебої в попиті і пропозиції. Отже, пандемія - це не тільки проблема здоров'я, а й соціально-економічна проблема, яка пригнічує глобальний порядок сталого розвитку [1, с. 24].

Вплив коронавірусної пандемії та карантинних обмежень не оминув і сферу освіти. Але варто зазначити, що дана сфера була однією з небагатьох, яка попри значні втрати отримала потужний стимул до тотальної модернізації застарілих методів надання освітніх послуг розвитку. Всі освітні заклади в тій чи

іншій мірі були зобов'язані зачинити свої двері та перейти на дистанційну форму освіти.

В результаті карантинних обмежень, станом на середину 2020 року, 1,5 млрд учнів та студентів по всьому світу опинились відрізнаними від можливостей отримати освітні послуги в тій чи іншій мірі.

Очевидно, що COVID-19 став справжнім випробуванням для вищих навчальних закладів по всьому світу з точки зору їх рівня готовності, гнучкості та адаптивності в реагуванні на аналогічні глобальні кризи. Проте, з іншого боку, він є ефективним «агентом змін», що сприяє швидкому впровадженню електронного навчання в таких класично чинять опір змінам навчальних закладах. Згідно Ледерманом [2], майбутня нормалізація поточного екстреного електронного навчання не обов'язково означає розширення обмежень, що накладаються на очне навчання, а швидше відноситься до стратегій, які визначають переважне прийняття онлайн-навчання в рамках COVID-19 як шлях до нового звичайному, а не до екстреного реагування. Таким чином, можна стверджувати, що, хоча екстрене дистанційне навчання спочатку було введено в якості міри безпеки для захисту спільноти, в кінцевому підсумку воно змінить середу навчання як в школах, так і у закладах вищої освіти. Тому важливо проаналізувати уроки, витягнуті з поточного досвіду, щоб вищі навчальні заклади були краще підготовлені до можливого розширення екстреного електронного навчання в майбутньому осінньому семестрі. Приклади цих засвоєних уроків включають, але не обмежуються:

1. Рівний доступ учнів до дистанційного методу навчання не слід сприймати як щось само собою зрозуміле. Дуже важливо заздалегідь ретельно оцінити потреби студентів і їх технічні характеристики.

2. Ще рано думати, що дистанційне навчання - єдина життєздатна альтернатива заміна очного навчання. Живе спілкування між учнями та вчителями як і раніше необхідно підтримувати в онлайн-середовищі.

3. Оцінка успішності студентів в онлайн-середовищі залишається складним завданням як для викладачів, так і для студентів, особливо при оцінці практичних навичок, технічних навичок і навчальної практики. Тому важливо використовувати різні типи альтернативних методів оцінки і відповідні онлайн-рубрики.

4. Хоча навички цифрової грамотності виявилися найважливішою умовою для викладачів при проведенні онлайн-занять, потреба в навчанні викладачів в області навчального дизайну стає все більш важливою потребою в навчанні. Щоб знизити навантаження на викладачів, це може бути надано у вигляді вбудованих електронних систем підтримки у вигляді готових шаблонів.

5. Як і очікувалося, цей екстрений досвід електронного навчання показав, що цифрові навички студентів, схоже, набагато перевершують навички більшості їхніх викладачів. Однак готовність учнів до електронного навчання вимагає високого рівня мотивації і навичок саморегуляції.

Список використаних джерел:

1. Pirouz, B. Investigating a serious challenge in the sustainable development process: Analysis of confirmed cases of COVID-19 (New Type of Coronavirus) Through a Binary Classification Using Artificial Intelligence and Regression Analysis. Sustainability, 2020. 12(6), 24-27. Available at: <https://doi.org/10.3390/su12062427>

*Матеріали XV-ї Міжнародної науково-практичної конференції
(07 листопада 2021 р., м. Роттердам (Нідерланди), дистанційно)*

2. Lederman, D. “Preparing for a Fall without In-person Classes.” Inside Higher Ed. Accessed 17 June 2020. <https://www.insidehighered.com/digital-learning/article/2020/04/01/preparingquietly-fall-semester-without-person-instruction>

Дишкант О.В.

кандидат психологічних наук, доцент кафедри інновацій,
інформаційної діяльності в освіті та навчання
за міжнародними проектами,
*Інститут державного управління
та наукових досліджень з цивільного захисту
м.Київ, Україна*

Бабійчук І.В.

викладач кафедри інновацій, інформаційної діяльності
в освіті та навчання за міжнародними проектами,
*Інститут державного управління
та наукових досліджень з цивільного захисту
м.Київ, Україна*

Романюк Н.М.

викладач кафедри інновацій, інформаційної діяльності
в освіті та навчання за міжнародними проектами,
*Інститут державного управління
та наукових досліджень з цивільного захисту
м.Київ, Україна*

**КРУГЛИЙ СТІЛ, ЯК ФОРМА ВИКЛАДЕННЯ ТА
ЗАКРІПЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ В
СИСТЕМІ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО НАВЧАННЯ
КЕРІВНОГО СКЛАДУ ТА ФАХІВЦІВ, ДІЯЛЬНІСТЬ
ЯКИХ ПОВ'ЯЗАНА З ОРГАНІЗАЦІЄЮ І ЗДІЙСНЕННЯМ
ЗАХОДІВ З ПИТАНЬ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ**

Окремим видом навчання в нашій Державі є навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту.

Відповідальність за їх організацію і проведення покладено на центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, спільно з місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування.

На вимогу ст. 91 (2) Кодексу цивільного захисту України для проведення даного виду навчання створені Навчально-методичні центри цивільного захисту [1].

Виходячи з вимог нормативних документів даний вид навчання є обов'язковим для фахівців різних категорій посад. Щорічно його проходить велика кількість осіб по всій Україні, більшість з яких протягом трьох - п'яти років будуть навчатися повторно. З метою урізноманітнення форм і методів подачі навчального матеріалу, доцільно використовувати інноваційні способи передачі інформації, які сприяють більш якісному засвоєнню, і, одночасно, допомагають відпрацювати навички практичного застосування отриманих знань. Формою проведення занять, яка дозволяє поєднати наукові знання з практичним передовим досвідом є круглий стіл, як форма публічного висвітлення певних питань, з залученням до роботи максимальної кількості слухачів навчальної групи.

Поняття «круглого столу» було вперше використано англо-нормандським поетом Робертом Васом, близько 1150 року в історіях про короля Артура. За легендою король Артур винайшов формат «круглого столу» з метою уникнення суперечок за краще місце, щоб учасники перемовин почувалися рівноправними [2].

У сучасному значенні термін «круглий стіл» застосовується з ХХ століття та є одним із способів організації обговорення проблемного питання. Проведення круглих столів дозволяє оперативно реагувати на реальні потреби, планувати спільні науково-практичні дослідження, обмінюватись

інформацією щодо тенденцій у сфері підготовки компетентнісних професійних кадрів, відповідно до сучасних вимог ринку праці. Це форма публічного обговорення або висвітлення будь-яких питань із залученням рівноправних учасників, які висловлюються по черзі або в певному порядку, тобто це майданчик для дискусії певної кількості осіб [3].

За допомогою круглого столу всі його учасники мають змогу висловити власну думку з приводу проблеми, яка обговорюється, а в подальшому сформулювати чи узагальнити напрацьовану інформацію, або чітко розмежувати різні позиції сторін.

Результати проведення круглого столу передбачити вкрай складно, що й робить даний вид викладення навчального матеріалу досить привабливим для аудиторії. Варто зауважити, що будь-які дискусійні заходи одночасно є відносно ризикованим рішенням і, в той же час, надають організатору і учасникам суттєву перевагу та можливість проявити креативність.

Круглі столи характеризуються тим, що:

- проводяться у формі обговорення одного або декількох визначених питань або проблем;
- обговорюване питання допускає різні думки і тлумачення, а також взаємні заперечення учасників;
- в результаті обговорення повинні бути окреслені та враховані точки зору всіх учасників з приводу обговорюваної проблеми;
- учасники мають рівні права і висловлюються в певному порядку.

Отже, проведення круглих столів є запорукою у вирішенні спільних завдань, пошуку оптимальних шляхів удосконалення та подальшої співпраці, один із способів комунікації під час ситуації невизначеності [4].

Останні події спонукають до того, що даний формат потрібно пристосовувати до умов он-лайн спілкування та організувати відкриту он-лайн платформу для узагальнення практичних і наукових основ функціонального навчання.

Наступним кроком нашої наукової роботи стане вивчення особливостей використання ІОС в системі освіти, можливість його застосування в функціональному навчанні та особливості проведення традиційних форм занять в он-лайн форматі.

Список використаних джерел:

1. Кодекс цивільного захисту України. - Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 34-35, ст.458. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>

2. Пометун О., Середяк Л., Сущенко І., Янушевич О. Управління школою, що змінюється. Порадник сучасного директора. – Тернопіль: Вид-во Астон. – 2005. – 192 с.

3. М. Требін. «Круглий стіл» // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. - К.: Парламентське видавництво, 2011. - с.377

4. «Круглий стіл» //Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін. За ред. М. П. Требіна. - Х. : Право, 2015

Іванишин Г.Я.

доцент кафедри мовознавства,
*Івано-Франківський національний медичний університет
м. Київ, Україна*

ПРОВІДНІ ПРИНЦИПИ НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Орієнтування сучасної вищої освіти на всебічний розвиток мовної особистості студента посилює зв'язок змісту навчання із майбутньою професійною діяльністю суб'єктів освітнього процесу. Важливою методичною передумовою для реалізації мети українськомовної підготовки іноземців у вишах України є добір методологічних підходів і методичних принципів, які б інтегрували базові положення Концепції мовної освіти іноземних громадян, Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти, законів України «Про освіту» [1] та враховували актуальні комунікативні і професійні потреби студентів. Іноземні студенти як майбутні фахівці у процесі вивчення української мови в медичному ЗВО здобувають комунікативні навички й уміння самостійно створювати усні і письмові мовленнєві зразки, вести професійний діалог. У методиці навчання мови принципи, на основі яких здобуваються знання, характеризують як «вихідні положення теорії і практики навчання» [2]. Організація комунікативного навчання української мови у нефілологічному виші базується на основі застосування й поєднання основоположних загальнодидактичних принципів: взаємозв'язку навчання та виховання; принципу демократизації і гуманізації; принципу науковості, системності та послідовності, усвідомленості й доступності, наступності й перспективності; принципу

практичної спрямованості навчання та врахування міжпредметних зв'язків, принципу міжкультурного діалогу.

До провідних відносимо й спеціальні лінгводидактичні принципи, на яких базується зміст навчання професійного мовлення: професійно-комунікативного спрямування; взаємопов'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності; ситуативно-тематичної організації навчального матеріалу; опори на текст як основну одиницю навчання (текстоцентризму); діалогічної форми організації мовленнєвого матеріалу; урахування соціально-етнічних та індивідуальних особливостей студентів; єдності комплексного й диференційованого розвитку українськомовних умінь. Принцип професійно-комунікативного спрямування сприяє успішному досягненню головної мети навчання української мови як іноземної у вищій школі – розвитку професійного мовлення іноземних студентів із метою формування професійної мовної особистості, здатної бути активним учасником міжкультурного спілкування у професійній сфері. Одним із продуктивних напрямів професійної орієнтації майбутнього фахівця є формування професійно-лінгвістичної компетентності – збагачення усного й писемного мовлення професійною лексикою. Професійна орієнтація змісту і процесу навчання українського мовлення дає змогу вже на початковому етапі здійснювати синхронне формування лінгвістичної, комунікативної та професійної компетенцій, що є базою для формування гнучких професійно-комунікативних навичок у майбутньому. Принцип взаємопов'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності відбиває тісний взаємозв'язок системних фонетичних, орфографічних і лексико-граматичних знань й умінь з одного боку та аудіювання, мовлення, читання, письмо за фахом із другого, включаючи особливості усіх

аспектів мови й видів мовленнєвої діяльності, а це передбачає підвищення рівнів володіння українською мовою.

Принцип ситуативності є одним із основних при комунікативному підході. Він спрямований на те, щоб мовленнєві дії студентів реалізовувати у професійно важливих ситуаціях. Ситуативні завдання, наприклад, віднесено до пріоритетних методичних засобів формування комунікативно-мовленнєвих умінь. Важливе місце у відборі та організації навчального матеріалу для засвоєння українськомовного спілкування відведено саме ситуації та вправам мовленнєвого спрямування [3]. Мовленнєва ситуація, за визначенням методистів (П. Гурвича, В. Скалкіна, Н. Складенко), це така динамічна система взаємовідносин комунікантів, яка базується на відображенні об'єктів і подій зовнішнього світу, породжує потребу до цілеспрямованої діяльності. Навчально-мовленнєві ситуації передусім перебувають у межах однієї комунікативної теми, яка передбачає наявність комунікативно-поняттєвого мінімуму, що спирається на лексико-тематичний та граматичний матеріал, формул етикету, стереотипних висловлювань, що є своєрідною опорою у кожній конкретній ситуації.

Принцип опори на текст як основну одиницю навчання (текстоцентризму) передбачає навчання на основі професійно-орієнтованих текстів як зразків монологічного й діалогічного мовного матеріалу, який слугує автентичними моделями українського професійного мовлення. Упродовж усіх етапів навчання української мови як іноземної проводиться робота над формуванням умінь сприймати й розуміти тексти (як адаптовані, так й автентичні), які містять термінологічні граматико-синтаксичні одиниці мови, що належать до певної професії. Студенти навчаються слухати і розуміти,

відтворювати і самостійно продукувати тексти українською мовою.

Провідним є принцип діалогізації, що передбачає навчання, у процесі якого студент є суб'єктом, а не об'єктом навчального процесу. Реалізація цього принципу відбувається через застосування комунікативних стратегій і тактик навчання та пропонує лінгводидактичні моделі: а) модель майбутньої мовленнєвої поведінки студента, б) моделювання реальних ситуацій спілкування на основі навчального тексту або на основі дискурсів.

Принцип урахування соціально-етнічних та індивідуальних особливостей студентів спрямований на підвищення продуктивності організації навчально-виховного процесу у закладі вищої освіти і покликаний створювати такі психолого-педагогічні умови, в яких студент може зайняти активну особистісну позицію і повною мірою проявити себе як суб'єкт творчої і комунікативної діяльності.

Принцип єдності комплексного й диференційованого розвитку українськомовних умінь сприяє створенню підґрунтя, яке забезпечить умови для розвитку мовної особистості студента з урахуванням її можливостей, інтересів, умотивованості, та передбачає доцільний добір змісту та методів навчання.

Таким чином, проаналізовані провідні принципи навчання професійного мовлення іноземних студентів медичних спеціальностей засобами української мови висвітлюють цілісність процесу формування мовної особистості майбутніх лікарів. За допомогою системності загальних методичних і спеціальних лінгводидактичних принципів забезпечується ефективність досягнення кінцевої мети навчання української мови як іноземної у ЗВО України.

Список використаних джерел:

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. видання доктора пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
2. Словник-довідник з української лінгводидактики: навч. Посібник/ за ред. М. Пентилюк. – К.: Ленвіт, 2003. – 149 с.
3. Іванишин Г. Я. Навчання професійно зорієнтованого діалогічного мовлення іноземних студентів медичних спеціальностей у процесі вивчення української мови: дис. ... канд. пед. наук / Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2013. 252 с.

Камінська І.Т.
доктор філософії в галузі освіти,
доцент кафедри англійської мови,
Державний університет телекомунікацій
м. Київ, Україна

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ МУЛЬТИМЕДІА ТА МУЛЬТИМЕДІЙНИХ НАВЧАЛЬНИХ ПОСІБНИКІВ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Інтеграція України в Європейський освітній простір з визначає новітні вимоги до рівня підготовки спеціаліста, сучасні напрями продуктивних перетворень вітчизняної освіти. Система освіти країни має готувати студентів до професійної діяльності у світі, що вимагає компетентностей для конструювання інноваційної реальності.

В Національній доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (2021) вказується на брак комунікаційно-педагогічних компонентів у підготовці вчителя, що гальмує гуманізацію освіти, особистісну орієнтацію освітнього процесу. Крім того, наголошується на тому, що в «освітньому процесі не повною мірою використовуються можливості інформаційно-комунікаційних технологій для підвищення його ефективності, що зумовлено низкою чинників технічного і методичного характеру. Також негативно позначається недостатня обізнаність педагогів з наявними освітніми онлайн ресурсами, низька здатність створювати власні ресурси і методично доцільно їх використовувати» [1, с. 46].

У зв'язку з цим, одним з провідних завдань, що постали перед загальною системою освіти, є забезпечення всебічного науково-методичного супроводу освітнього процесу, зокрема з

використанням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), цифрових ресурсних середовищ, електронних та цифрових засобів навчання.

Питанням інформатизації освіти присвячені праці таких українських вчених, як І. Гудчина, В. Едігей, В. Коткова, І. Красильникова, Л. Масол, Р. Петеліна, Л. Петухова, С. Полозова, В. Скворцова, О. Співаковський. Дослідження свідчать про те, що використання ІКТ та мультимедійних засобів навчання під час навчально-виховного процесу створює умови для підвищення рівня зацікавленості учнів у навчальній діяльності завдяки внесенню елементів новизни. Проблему застосування мультимедійних технологій у навчальному процесі розглядали В. Гузеєв, П. Гороль, Р. Гуревич, М. Жалдак, Ю. Жук, В. Євдокімов, І. Коровець, Ю. Машбиць, О. Молянінова, О. Пінчук, Т. Піскунова, Є. Полат, С. Сисоєва, В. Сумська та ін.

І.В Роберт [2] наводить такі дидактичні можливості ІКТ в освіті:

- миттєвий зворотний зв'язок між користувачем і засобами ІКТ, що визначає реалізацію інтерактивного діалогу;
- комп'ютерна візуалізація навчальної інформації стосовно об'єкта, що вивчається;
- комп'ютерне моделювання досліджуваних об'єктів та зв'язків між ними, а також явищ і процесів, що відбуваються як реально, так і віртуально, подання на екрані інформаційно-описової, наочної моделі оригіналу;
- зберігання великих обсягів інформації;
- автоматизація процесів інформаційно-пошукової діяльності, операцій зі збору, обробки, передачі, зберігання інформації,;
- автоматизація процесів інформаційно-методичного забезпечення, організаційного управління навчальною діяльністю та контролю.

Якість електронних освітніх ресурсів визначаються

такими показниками: змістовні характеристики, інтерактивність, мультимедійність, можливість здійснення модифікацій, кросплатформеність.

Разом із традиційними засобами навчання розробляються і використовуються електронні навчально-методичні комплекси дисциплін. Електронний навчально-методичний комплекс - це структурована сукупність електронних освітніх ресурсів, що містять взаємопов'язаний освітній контент і призначені для спільного застосування в освітньому процесі. Структура та освітній контент електронного навчально-методичного комплексу визначається специфікою рівнів освіти, вимогами освітніх програм та іншими нормативними та методичними документами. Електронні навчально-методичні комплекси можуть створюватися для забезпечення вивчення окремих дисциплін, навчальних модулів, комплексів дисциплін, а також для реалізації освітніх програм в цілому. Зазвичай, електронний навчально-методичний комплекс складається з електронного навчального посібника; засобів підтримки практичних та/або лабораторних занять, якщо вони передбачені навчальним планом (автоматизований або віртуальний лабораторний практикум); засобів перевірки знань (інтерактивні тести, завдання тощо); методичних вказівок щодо користування електронним навчально-методичним комплексом.

На сучасному етапі активно створюються електронні навчальні посібники з різних дисциплін на основі технології гіпертекстів та/або мультимедіа. Як правило, якщо електронний навчальний посібник створено переважно за гіпертекстовою технологією, то його називають електронним навчальним посібником із гіперпосиланнями, якщо ж за технологією мультимедіа, то такий навчальний посібник вважають мультимедійним.

Під технологіями мультимедіа розуміють способи

підготовки електронних документів, що включають візуальні та аудіоефекти, мультипрограмування різних ситуацій. Під засобами мультимедіа розуміють комплекс апаратних і програмних засобів, що дозволяють користувачеві спілкуватися з комп'ютером, використовуючи найрізноманітніші середовища: графіку, гіпертекст, звук, анімацію, відео.

Мультимедійний навчальний посібник, на відміну від друкованого, може мати нелінійну (гіпертекстову) структуру представлення інформації; характеризуватися інтерактивністю, тобто реагувати на дії учня у той чи інший спосіб (підказки, повідомлення, інтерактивні тести, завдання, кросворди, тренажери, довідники); містити багатий ілюстративний матеріал (малюнки, фотографії, анімації, відео, звуковий супровід), що дозволяє збільшити ефективність сприйняття і розуміння складного матеріалу; дозволяє моделювати складні об'єкти, процеси і явища завдяки використанню технології «віртуальна реальність» (імітаційне моделювання, віртуальні лабораторні практикуми, віртуальні світи, 3D-моделювання); надає можливість швидкого пошуку інформації і більш зручного доступу до неї (гіпертекст, закладки, пошук за ключовими словами, хмара тегів); уможлиблює проведення автоматизованого підсумкового або навчального контролю із наданням рекомендацій щодо коригування процесу вивчення матеріалу (комп'ютерне тестування).

Використання мультимедійних навчальних посібників уможлиблює впровадження інноваційних способів організації самостійної навчальної діяльності. По-перше, модульна структура мультимедійного навчального посібника з наявною опцією збереження результатів роботи учня і пересиланням їх мережею перетворює самостійну роботу студентів на дійсно структуровану і контрольовану діяльність. По-друге, завдяки наявності в кожному розділі посібника теоретичного, практичного і контролюючого модулів ефективність

самостійної роботи студентів зростає, оскільки за умов активно-діяльнісного режиму набуття знань і вмінь істотно пришвидшується. По-третє, оскільки контролюючий блок посібника здатний забезпечити стовідсоткове фронтальне опитування студентів (зворотний зв'язок), викладач має можливість виключити з плану аудиторних занять вибіркоче опитування, яке має на меті перевірку базових знань. По-четверте, застосування мультимедійних компонентів в модулі ілюстративно-демонстраційного матеріалу уможливило економію часу викладача під час пояснення нового матеріалу. Отже, години, відведені на безпосередній контакт зі студентами, можуть бути використані значно ефективніше, наприклад на проведення групової дискусії, спільний аналіз нестандартних завдань або поглиблене вивчення нової теми.

Електронні освітні ресурси забезпечують реалізацію поза навчальною таких видів діяльності, які раніше були можливі тільки в освітньому закладі: лабораторний експеримент, практикум за фахом, контроль знань, умінь, атестація компетентності на моделях професійних ситуацій та ін. Зауважимо, що, що ефективність навчальної роботи є вищою за традиційний рівень завдяки поданню навчальних матеріалів в інтерактивних аудіовізуальних форматах, що обумовлюють впровадження активно-діяльнісних форм навчання.

Список використаних джерел:

1. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні: монографія / Нац. акад. пед. наук України ; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), О. М.Топузов (заст. голови)] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. - Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. -384 с.

*Матеріали XV-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 листопада 2021 р., м. Роттердам (Нідерланди), дистанційно)*

2. Роберт И.В. Теория и методика информатизации образования (психолого-педагогические и технологические аспекты): моногр./ И.В. Роберт. – 3-е изд. – М.: ИИО РАО, 2010. – 356 с.

Кіпаренко О.Л.

аспірантка кафедри диференціальної
та спеціальної психології,
*Одеський національний університет
ім.І.І.Мечнікова
м.Одеса, Україна*

ВПЛИВ РУХОВОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ НА АДАПТАЦІЮ В НАВЧАННІ

Труднощі шкільної адаптації внаслідок того, що дитина не встигає опанувати шкільну програму вже в початковій школі явище, що досить часто зустрічається. У старших дошкільнят на нейропсихологічному обстеженні вже можна виявити передумови до найпоширеніших проблем у школі - дислексії (труднощі оволодіння навичкою читання), дисграфії (проблеми оволодіння навичкою письма) і дискалькулії (проблеми оволодіння навичкою рахунку).

Ми розуміємо, що дитина, яка досить добре читає та розуміє прочитане в рамках вікових норм далі буде швидше опановувати навички письма та розв'язування задач і як слідство - швидше адаптується у школі. Тому зосередили своє дослідження на рівні техніки читання, розумінні тексту дитиною та нейропсихологічних факторів, які на ці процеси впливають.

Лурія відзначав, що читання, як і письмо, є особлива форма мови. Ця форма відрізняється за своїм генезом від експресивної мови, також є відмінності по психофізіологічній побудові і за функціональними особливостями. Читання, як діяльність, організовано і не формується автоматизовано в процесі спілкування дитини з дорослим, цей процес є результатом спеціального навчання[2].

Формування навички читання можливо при першій умові виникнення експресивної мови-виділення з мовного потоку фоном. Основну роль в цьому процесі відіграють вторинні відділи слухової (скроневої) кори лівої півкулі, які володіють потужною системою зв'язків з постцентральною і нижніми відділами премоторної кори головного мозку. Постцентральні відділи премоторної кори також називаються кінестетичними, одна з функцій цих відділів - це синтез окремих відчуттів в цілі структури, а їх поразка спричинить порушення афферентного блоку руху дитини або дорослої людини.

Нами було проведено дослідження, в якому прийняли участь 61 дитина віком від 7 до 12 років.

Було використано батарею нейропсихологічних тестів О.Р.Лурії, адаптовану до дитячого віку Ж.М. Глозман і методику діагностики дислексії у дітей О.М.Корнева і О.А.Ішимової (СМОНЧ) в перекладі на українську мову[3].

Серед факторів, які значно впливають на рівень навички читання було виділено недостатню сформованість рухової сфери дитини, а саме праксису, цілеспрямованих рухів та дій. Найбільш значущими у дітей 7-9 років є труднощі входження в завдання, імпульсивність в рухових пробах, неавтоматизація (уривчатість) рухів, відставання однієї руки в реципрокній координації, системні персеверації.

Діти 10-12 років мають більш організовану цілеспрямовану роботу рухової системи і вони показують невелику кількість помилок при виконанні проб.

Такі дані дають підстави стверджувати, що читання, як особлива форма вищої психічної функції - мови, є досить багатофакторним процесом. Сьогодні досить успішно проходять заняття для малюків по запуску мовлення через рух, хоча ще якийсь час назад цим питанням займалися тільки медичні фахівці та логопеди. Зокрема праксис (цілеспрямовані

рухи і дії) мають значущу роль в формуванні і розвитку навички читання у молодших школярів [1].

Проведення нейропсихологічної діагностики дозволяє визначити рівень труднощів школяра в руховій сфері при одночасних труднощах оволодіння навичкою читання. Отримані результати нам говорять про те, що є не тільки прямі способи допомоги дитині в навчанні. Складання програми сенсомоторної корекції молодших школярів на основі формування правильних рухових патернів може бути хорошою базою для успішної роботи.

Список використаних джерел:

1. Лалаева Р.И. Нарушения чтения и пути их коррекции у младших школьников. - СПб.:КАРО.-2019.
2. Лурия А.Р. Основы нейропсихологии. М.:Академия.-2009.
3. Glozman, J., & Nemeth, D. G. (2020). The contributions of Luria and Reitan to developmental neuropsychology and to the understanding of neuropsychologically compromised children. *Evaluation and Treatment of Neuropsychologically Compromised Children*, 1-26. doi:10.1016/b978-0-12-819545-1.00001-1

Коваленко О.М.

канд. пед.наук, провідний науковий співробітник
*Інститут педагогіки НАПН України
м. Київ, Україна*

ДИДАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ

Реформи української освіти здійснюються в контексті Болонського процесу, що має на меті перехід до компетентісно орієнтованої освіти, тому провідним у модернізації системи освіти України проголошено компетентісний підхід.

Нормативно-правові акти, які визначають напрями модернізації системи освіти держави, розробляються з урахуванням таких документів, як «Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» (2019 р.), Національна економічна стратегія на період до 2030 року. (2021 р.) та Стратегія людського розвитку (2021 р.). Основною метою вітчизняної вищої освіти стає підготовка випускника, який не лише засвоїв визначений обсяг знань, а й вміє їх застосовувати.

В Національній доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (2021 р) вказується на брак комунікаційно-педагогічних компонентів у підготовці вчителя: «В освітньому процесі не повною мірою використовуються можливості інформаційно-комунікаційних технологій для підвищення його ефективності» [1, с. 46].

У зв'язку з цим одним з провідних завдань, що постали перед загальною системою освіти, є забезпечення всебічного науково-методичного супроводу освітнього процесу, зокрема з використанням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ),

цифрових ресурсних середовищ, електронних та цифрових засобів навчання.

Законами України «Про освіту» (2017 р.), «Про повну загальну середню освіту» (2020 р.) інформаційно-комунікаційні компетентності визначено ключовими. На розвиток електронного навчання, створення електронних освітніх ресурсів і формування цифрових компетентностей учасників освітнього процесу спрямовані положення про Національну освітню електронну платформу (2018 р.), про електронний підручник (2018 р.), про електронні освітні ресурси (2019 р.).

Рівень використання сучасних ІКТ та цифрових засобів навчання у сфері освіти оцінюється за чотирма основними напрямками:

- оснащення освітніх установ сучасним комп'ютерним і телекомунікаційним обладнанням;
- удосконалення системи управління освітою;
- створення електронних інформаційно-освітніх ресурсів;
- впровадження нових освітніх технологій і принципів організації навчального процесу [2, с. 7].

Які сучасні ІКТ та цифрові засоби навчання доцільно використовувати в освітньому процесі, як їх інтегрувати з кращими традиційними та інноваційними педагогічними технологіями? Ось найбільш складні та актуальні питання, розв'язання яких визначає успіх реформ освіти в інформаційному суспільстві.

Однією з основних тенденцій розвитку інформатизації освіти є прагнення до використання освітніх Інтернет-ресурсів, що забезпечує користувачам доступ до вітчизняних і зарубіжних джерел інформації, надає можливість вибору форми і місця навчання, рівня освіти.

Особливої значущості у зберіганні, систематизації та поширенні електронних навчально-методичних ресурсів набули

освітні портали та відкриті освітні ресурси. Їхньою основною функцією є забезпечення користувачів інформаційними ресурсами та послугами освітнього характеру відповідно до індивідуальних потреб, застосовуючи інформаційні, навігаційні та комунікаційні сервіси. Суттєвий внесок відкритих освітніх ресурсів в навчальний процес, в першу чергу, спирається на ідею комплексного використання ресурсів в рамках навчальної програми (так зване навчання на основі комплексу ресурсів). Важливу роль відіграє можливість розміщення та надання й отримання доступу до подібних цифрових ресурсів через Інтернет.

Інтерактивний сайт, контент якого наповнюється самими учасниками мережі, називають соціальною мережею (Інтернет мережею). Соціальна мережа спрямована на побудову мережевих Інтернет спільнот, пов'язаних спільними інтересами або спільною справою. Такі соціальні мережі, як Facebook, Twitter, Instagram і LinkedIn, є наочними прикладами додатків, що забезпечують учням і вчителям можливість поширювати інформацією як в рамках класу або школи, так і спілкуватися користувачами з інших країн. Соціальні мережі також можна використовувати для розвитку освітньої комунікації, організації інтерактивного навчання та зміцнення спільнот учнів і вчителів.

Корисним є використання блогів студентами під час навчання. Блоги уможливають отримання актуальної інформації, спілкування з блогерами та освітніми професіоналам. Завдяки дотриманому досвіду спілкування в блогах майбутні педагоги отримують експертні знання в своїй галузі, навчаються критично і творчо мислити, грамотно викладати думки в письмовій формі, аргументовано вести дискусію. Освітній блог - це інструмент педагогічної взаємодії в середовищі викладачів, вчителів, студентів та учнів. Блоги в навчальному та виховному процесі представлені наступним чином: блог одного уроку або теми, блог вчителя-предметника,

блог класу, блог – навчальний проект, блог учня або електронний зошит учня, блог-портфоліо учня, блог-щоденник учня, блог для дистанційної підтримки учня).

Важливою рисою застосування означених сервісів в освіті є спільне створення і використання ресурсів. Подібна групова співпраця передбачає персональні дії учасників та комунікацію учасників один з одним, а саме, замітки і анотування текстів, запис власних роздумів, розміщення посилань на інтернет-ресурси, фотографії, книги; перегляд роликів у відеосервісах; компіляція на одній сторінці інформації з різних інтернет-сервісів; обмін повідомленнями.

Отже, соціальні сервіси і групова діяльність всередині мережових спільнот пропонують такі можливості для здійснення педагогічної діяльності:

- використання відкритих електронних ресурсів;
- самостійне створення мережевого навчального змісту, публікація матеріалів в Інтернеті;
- набуття інформаційних компетенцій;
- спостереження за діяльністю учасників спільноти, спільна діяльність та співпраця.

Перейдемо до розгляду інформаційно-комунікаційних технологій, спеціально розроблених для освітніх цілей. До ІКТ та цифрових засобів навчання в освіті слід віднести:

1. Технології подання навчальної інформації, а саме всі види електронних освітніх ресурсів: електронні підручники та навчальні посібники, мультимедійні освітні ресурси, інтерактивні тренажери, віртуальні та автоматизовані практикуми, системи комп'ютерного тестування та ін.

2. Технології доступу до електронних освітніх ресурсів, локальні і мережеві.

3. Технології організації педагогічної взаємодії – телекомунікаційні засоби, через які здійснюється навчальний

діалог (зворотній зв'язок). До них належать як універсальні технології мережевих комунікацій (електронна пошта, технології відео та конференцзв'язку, сервіси соціальних мереж), так і спеціалізовані програмні системи, а саме віртуальні освітні середовища, оболонки для мережевого електронного навчання. Такі технології ще називають технологіями мережевого навчання. Їхнє застосування передбачає створення для студентів і викладачів електронного навчального середовища, яке спрощує доступ до електронних освітніх ресурсів, забезпечує підтримку самостійної навчальної діяльності, організацію індивідуальної та групової взаємодії учнів і викладачів, проміжне і підсумкове тестування.

Узагальнюючи викладене, можна стверджувати, що інформаційно-комунікаційні технології виступають чинником зростання виробництва і бізнесу, поступу науки і освіти та справляють істотний вплив на розвиток сучасної освіти. Перехід від кваліфікаційної моделі фахівця до компетентнісної є вимогою сучасного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні: монографія / Нац. акад. пед. наук України ; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), О. М.Топузov (заст. голови)] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. - Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. -384 с.

2. Дырдина Е.В. Информационно-коммуникационные технологии в компетентностно-ориентированном образовании: учебно-методическое пособие / Е.В. Дырдина, В.В. Запорожко, А.В. Кирьякова. – Оренбург: ООО ИПК «Университет», 2012. – 227 с.

Остапчук В.В.
аспірантка кафедри, соціальної освіти
та соціальної роботи,
*Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова
м. Київ, Україна*

САМООСВІТА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

У педагогічних дослідженнях найбільш близьким до поняття «саморозвитку» є категорії «самовдосконалення», «самовиховання». В умовах запровадження інновацій у сфері освіти, у першу чергу, в умовах гуманізації освітньо – виховного процесу, посилюється роль психологічного підходу до розуміння змістової складової зазначеного процесу. Поняття «саморозвиток» і близькі до нього поняття стають все більш персоніфікованими. Домінуючими стає вплив таких напрямів у педагогічній діяльності, як педагогіка співробітництва та педагогіка співтворчості. Визнання задекларованим раніше індивідуальним підходом до учнів необхідного інтересу до особистості учня з боку педагога та власної особистості додає нового змісту педагогічній діяльності [2;3].

Важливим у розумінні саморозвитку майбутнього соціального працівника є синергетичний підхід. Головним принципом синергетики є саморозвиток, тобто процес детермінований зсередини, а не ззовні. О. Князева і С. Курдюмов, звертаючись до синергетики як нового світосприймання, зазначають, що хоча «для складних систем існує кілька шляхів альтернативного розвитку. Хоча шляхів еволюції (цілей розвитку) багато, але з вибором шляху в точках

розгалуження (точках біфуркації), тобто на певних етапах еволюції, виявляється деяка схильність, переддермінованість розгортання процесів. Справжній стан системи визначається не тільки її досвідом, але й будується, формується з майбутнього, тобто само проектується. Що стосується людини, то саме явні і приховані підсвідомі настанови визначають її поведінку сьогодні» [1, с. 3].

Синергетичний підхід дозволяє розкривати суть саморозвитку особистості як складного шляху проходження через численні кризи (точки біфуркації), особливо актуальні в юнацькому віці, коли молода людина виходить на життєвий шлях, робить безперервний вибір способу і стилю життя, професії, кола спілкування тощо.

Список використаних джерел:

1. Баришева О. І. Самовизначення та самореалізація як мотив участі старшокласників у гуртковій роботі : автореф. дис. ... канд. психол. наук. Київ, 2001. 20 с.
2. Бойчук П.М. Економічне виховання студентів педагогічних училищ: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / П.М. Бойчук ; Ін-т педагогіки АПН України. — К., 1999. — 19 с.
3. Болдырев Н. И. Основы подготовки студентов педагогического вуза к воспитательной работе. *Подготовка студентов к воспитательной работе*. Минск, 1999. С. 5-23.

Сидорович М.М.

професор кафедри біології людини та імунології,
Херсонський державний університет
м. Херсон, Україна

STEM-ОСВІТА ЯК ІНОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ

Підготовка до дослідницької діяльності (ДД) майбутніх вчителів біології має декілька аспектів. Провідними серед них [1] - вибудовування індивідуальної дослідницької траєкторії здобувачем провідними засобами якої є самоосвіта і формування вмій до організації різновидів дослідницької діяльності учнів. Вважаємо, що цікавим є напрямок ДД щодо створення оригінального дидактичного забезпечення для викладання біології та екології у закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО) не тільки на основі інформації зі ЗМІ, але і за результатами власних екологічних досліджень. Вказаний напрям розроблений у науково-методичних працях недостатньо. Зокрема, практично відсутнє ґрунтовне висвітлення підходів щодо підготовки майбутніх вчителів біології до дослідницької діяльності засобами STEM-освіти. Вважаємо, що їх підготовку до ДД можна суттєво покращити шляхом залучення майбутніх вчителів біології до роботи в науковій STEM – лабораторії екологічної спрямованості. У ній може успішно функціонувати група вказаних фахівців, яка створена на основі принципів STEM-освіти і відкритої освіти. У Херсонському державному університеті створено таку постійно діючу більш ніж 15 років наукову студентську групу STEM-освіти «Цитоеколог». До її складу входять студенти – майбутні учителі біології. Ця група функціонує разом з досвідченими дослідниками-викладачами, а лабораторію у якій

вона працює можна назвати STEM – лабораторією. У ній студенти визначають вплив різноманітних чинників довкілля одним з найсучасніших екологічних методів – біотестуванням. **Метою** даної публікації є висвітлення реалізації принципів STEM-освіти і відкритої освіти у роботі вказаного вище студентського угруповання.

Сьогодні Україна активно долучається до глобального світового освітнього тренду - STEM- освіта - на державному рівні. Про вказане свідчить прийнята урядом «Концепція розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти)». Документ визначає комплекс заходів, насамперед пов'язаних з формуванням і розвитком навичок науково-дослідницької та інженерної діяльності і.... поширенням інновацій у сфері освіти. У галузі знань “Освіта/Педагогіка” взятий напрямок на **методи та засоби навчання, що сприяють розвитку дослідницьких і винахідницьких компетентностей**. Все вказане свідчить про те, що STEM- освіта перетворюється на окрему державну програму подібно тій, яка активно діє ще з початку XXI століття у США і Великій Британії [2] Хоча вказані орієнтири стосуються насамперед технічного та фізико-математичного напрямків підготовки фахівців, їх можна успішно реалізовувати і під час підготовки майбутніх вчителів біології. Хотілось би наголосити на тому, що сучасне трактування терміну «STEM- освіта» як «навчання крізь дослідження» є недосить коректним. Вважаємо, що це поняття охоплює не тільки організацію освітнього процесу суто дослідницькими методами навчання. Його результатом обов'язково повинно бути одержання особистістю об'єктивно нових знань (що характеризує творчий рівень навчальних досягнень) і, головне, створення у результаті власної дослідницької діяльності оригінального наукового (науково-методичного) доробку (продукту). Він повинен бути

апробований і може бути впроваджений у практику. Вказане найефективніше можна здійснити у процесі довготривалої проектної експериментально-дослідницької діяльності здобувачів. Саме цей аспект і складає фокус підготовки майбутніх вчителів біології засобами позааудиторного формату студентська група STEM-освіти «Цитоеколог».

Наукова і науково-методична література містить різні групи принципів STEM – освіти. Її аналіз дозволив виокремити особливості функціонування вказаного наукового угруповання для їх реалізації:

- забезпечення інтегрованого навчання з біології та екології у підготовці майбутнього вчителя-дослідника; формування у цьому процесі стереотипу життя, який орієнтує студента на успішну власну реалізацію в майбутній професії і в інших сферах суспільного життя;

- поступове занурення здобувачів у послідовні етапи проведення науково-експериментального пошуку, підвищення загалом рівня його дослідницької компетентності (для цього здобувачі починають працювати у групі з 1 курсу; керівником групи розроблений алгоритм такого залучення, який складається з елементів діяльності керівника і діяльності студента на кожному році навчання) ;

- виконання здобувачами групи дослідницьких проектів на певну тему із залученням спектру біометричних, цитологічних і фізіолого-біохімічних методик впродовж всього періоду їх професійної підготовки у ЗВО;

- результатом досліджень є не тільки практична частина курсових та кваліфікаційних робіт, виступи на конференціях і публікація статей; провідним результатом є оригінальна розробка (методичний доробок), який має безпосереднє практичне значення;

• виконання досліджень засобами простих, інформаційних і валідних методик біотестування, що створює можливість майбутнім вчителям біології використати їх для розроблення дидактичного забезпечення процесу навчання біології в школі; його апробації під час педагогічної практики або презентаційних заходах у лабораторії і згодом використати у професійній діяльності.

Функціонування групи STEM- освіти «Цитоеколог» Херсонського державного університету також базується на засадах відкритої освіти, що суттєво відрізняє її від інших аналогічних студентських угруповань. Таку освіту розглядають як освітянський простір, який націлений на самовизначення методів педагогічної дії. Ми стоїмо на позиціях широкого розгляду цього поняття і вважаємо, що вона базується на низці принципів. До таких принципів віднесено використання інформаційних засобів навчання. Роботі групи притаманні економічна ефективність, модульність, координованість освіти (нова роль викладача), гнучкість, паралельність, асинхронність, доступність. Здобувач виступає як слухач (суб'єкт) в ситуації варіативних освітніх можливостей, з яких потрібно зробити вибір. Доступність всього технічного обладнання лабораторії STEM- освіти для членів групи для організацію експериментально-дослідницької діяльності – запорука реалізації принципів відкритої освіти. Більш того кожний студент може працювати в ньому за власним розкладом, реалізуючи свою індивідуальну траєкторію дослідницької діяльності. Відбір і індивідуальний план роботи кожного студента за темою дослідження обов'язково відповідає його бажанням під час роботи у групі STEM- освіти. Першокурсники починають роботу у складі динамічних мікрогруп, які виконують дослідження за різними напрямками за допомогою різних біотестів. У результаті вони самостійно вибирають

модельну систему і напрямок експериментальної роботи у групі. Кожний студент групи сам планує час, темп та інтенсивність свого наукового пошуку. Студент, який вибудовує індивідуальну дослідницьку траєкторію, успішно поєднує роботу в групі з виконанням навчального плану основної фахової підготовки.

Принципи STEM- освіти і відкритої освіти реалізуються у оригінальних форматах діяльності членів групи: динамічні тимчасові мікрогрупи для здійснення експериментального пошуку; формат «інформдіяльність», інтернет-серфінг, формат WIKI, освітянський коворкінг або спільна робота в просторі.

Опитування випускників групи останніх 5 років показало, що 85% респондентів виставили високий бал при оцінюванні власної участі у роботі в такій групі. Абсолютна більшість респондентів (95%) використовує навички дослідницької роботи у своїй професійній діяльності і серед них домінують спроможність актуалізувати тему дослідження і мотивувати до нього учнів, вміння роботи з різними джерелами інформації і спроможність навчити цьому учнів; експериментальні вміння для проведення досліджень з учнями на уроці і під час виконання робіт МАН тощо.

Список використаних джерел:

1. Сидорович М.М. Фахова підготовка студентів - природничиків у класичному університеті в межах проблемної наукової групи на засадах відкритої освіти. Педагогічний альманах. - Збірник наукових праць. – Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти». Випуск 40., 2018. – С.77-84.

2. Supporting Scotland's STEM education and culture. 2012. URL: <http://www.gov.scot/resource/0038/00388616.pdf>. (дата звернення 03.06.2018 р.)

Стьопкіна А.С.
доцент кафедри соціальної роботи,
*Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»
м. Слов'янськ, Україна*

Стьопкін А.В.
доцент кафедри математики та інформатики,
*Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»
м. Слов'янськ, Україна*

СУТНІСТЬ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Підвищення якості освіти є одним із пріоритетних завдань, вирішення якого пов'язано в першу чергу з переосмисленням мети та результату освіти. Соціум потребує сучасних фахівців, які готові до включення у подальшу життєдіяльність, здатні практично вирішувати життєві та професійні проблеми, що постають перед ними. Відповідно до пріоритетних цілей, спрямованих на інтеграцію в єдину європейську освітню систему, формування змісту національної освіти має відбуватися з урахуванням загальноєвропейських тенденцій.

Підготовка фахівців в європейських закладах вищої освіти орієнтується, перш за все, на національні ринки праці, але при цьому дозволяє швидко адаптуватися як до динаміки змін професійного середовища, так і до умов зовнішніх ринків праці.

Нова європейська культура є культурою галузевою, раціональною. Роботодавцям цікава не кваліфікація, пов'язана з дробленням виробничих функцій на ряд завдань і видів діяльності, а компетентність, що є з'єднанням навичок, властивих кожному індивіду - поєднання кваліфікації з

ініціативністю, умінням приймати рішення і відповідати за їх наслідки, адекватною соціальною поведінкою, здатністю працювати в групі.

Затвердження компетентнісного підходу на офіційному рівні відбулося у 1996 р., коли Рада Європи запровадила поняття «ключові компетенції», які мали сприяти збереженню демократичного суспільства, мультилінгвізму, відповідати новим вимогам ринку праці та економічним перетворенням в світі.

Виходячи з цього, розуміємо, що економіка України не може далі розвиватися без адекватної кадрової політики, забезпечення якої - основне завдання державної системи освіти. Компетентнісно-орієнтований підхід спрямований на якість кадрового компонента і тим самим вказує шляхи переорієнтації вищої школи. Виходячи з того, що вказаний підхід відповідає досвіду всіх розвинених європейських країн, в яких в останні десятиліття відбулася переорієнтація змісту освіти на освоєння ключових компетентностей, необхідність його включення до української освітньої системи очевидна.

Розглядаючи сутність компетентнісного підходу, необхідно зупинитися на понятті «компетентність».

У психолого-педагогічній літературі поняття «компетентність» пов'язане з певним видом діяльності і означає, за «Новим тлумачним словником української мови» «добра обізнаність із чим-небудь; коло повноважень якої-небудь організації, установи, особи» [1, с. 874]. Своєю чергою за словником І. Ожегова, «компетентність» це – «обізнаність, авторитетність у будь-якої області», а «компетенція» має таке значення: «Коло повноважень, прав будь-якої особи, органу, коло питань, справ, що у чийхось віданні» [2, с. 289].

Аналіз робіт, в яких досліджується проблема компетентнісного підходу, дозволяє виділити принципи, що лежать в його основі: гуманне ставлення до особистості; освіта повинна ґрунтуватися на базових знаннях і відповідних вміннях, на способах навчання, навичках; зміст освіти повинні складати важливі і необхідні знання; органічне включення освітнього середовища ЗВО до всіх видів життєдіяльності її суб'єктів, що призводить до активізації внутрішніх ресурсів особистості; розвиток особистості у професійному становленні; орієнтація на компетенції як результати освіти з урахуванням вимог ринку праці та міжнародних тенденцій.

У компетентнісному підході відображено такий вид змісту освіти, який не зводиться до знання орієнтовного компонента, а включає цілісний досвід вирішення життєвих проблем, виконання ключових функцій, соціальних ролей, прояв компетенцій. Компетентний підхід в освіті в протилежність концепції «засвоєння знань» передбачає освоєння учнями вмінь, що дозволяють їм у майбутньому діяти ефективно в ситуаціях професійного, особистого та суспільного життя [3].

Компетентнісний підхід дозволяє:

- позбутися диктату об'єкта праці (але не ігнорувати його);
- розширювати можливості працевлаштування та діапазон професійних завдань, що стоять перед спеціалістом певної галузі;
- ставити в основу міждисциплінарно-інтегровані вимоги до результату освітнього процесу;
- тісно пов'язувати цілі із можливостями їх реалізації під час професійної діяльності;
- орієнтувати випускника на різноманітність професійних та життєвих ситуацій.

Таким чином, поняття компетентності включає в себе не тільки операційно-технологічну чи когнітивну, а й соціальну, мотиваційно-ціннісну, емоційну, діяльнісну складові. Кінцевим результатом компетентності є особистісні досягнення у конкретній сфері діяльності.

Отже, сьогодні відбувається зміна парадигми вітчизняної системи вищої освіти, що обумовлено її інтеграцією у світовий освітній простір. Це зумовлює необхідність комплексного аналізу процесу підготовки випускника закладу вищої освіти у контексті його професійної мобільності, конкурентоспроможності та становлення молодого фахівця як соціально та гуманістично-орієнтованої особистості.

Впровадження компетентнісного підходу може сприяти подоланню традиційних когнітивних орієнтацій вищої освіти та веде до нового бачення самого змісту освіти, його методів і технологій.

Список використаних джерел:

1. Новий тлумачний словник української мови (у трьох томах). том 1, А – К / Укладачі: В.В. Яременко, О.М. Сліпушко. Київ, Вид-во “АКОНІТ”, 2006. 926 с.
2. Ожегов С.И. Слова русского языка: 70000 слов / Под ред. Н.Ю. Шведовой. 23-е изд., испр. Москва: Русский язык, 1990. 917 с.
2. Панфілов Ю. І., Фурманець Б.І. Компетентнісний підхід в освіті: досвід, проблеми, перспективи. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2017. №3. С. 55–67.
3. Закон України «Про вищу освіту» 1 липня 2014 року зі змінами та доповненнями. *Верховна рада України. Офіц. Вид.* Київ: Парламентське видавництво. 2014. № 1556-VII.

Шевчук В.В.
доцент кафедри психології,
*Полтавський національний педагогічний
університет імені В.Г.Короленка
м. Полтава, Україна*

ОСОБИСТІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ БАТЬКІВ ДІТЕЙ ІЗ КОМПЛЕКСНИМИ ПОРУШЕННЯМИ РОЗВИТКУ

Народження дитини з вадами розвитку є тяжкою травмою, усвідомлення наслідків якої досягається батьками не відразу. Термін «комплексні порушення розвитку» повністю визначає структуру порушення, оскільки і первинні вади у структурі цих порушень, і викликані ними вторинні відхилення, доцільно розглядати цілісно, у комплексі [1]. Важливо проводити порівняльні дослідження батьків, які мають дітей із різним типом дизонтогенезу [2].

У дослідженні взяло участь 472 сім'ї, із них – 152 мають дітей із складними мовленнєвими порушеннями у поєднанні з порушеннями інтелектуального розвитку, 136 виховують дітей з порушеннями опорно-рухового апарату в поєднанні з інтелектуальною недостатністю та 184 сім'ї, які мають дітей без вад розвитку.

За допомогою статистичного аналізу здійснено факторизацію вихідних даних для виявлення факторної структури особистісних та міжособистісних характеристик батьків, які виховують дітей із комплексними порушеннями розвитку та перебувають під впливом пролонгованої психотравмальної ситуації. Вихідним емпіричним фактажем для факторизації даних стали змінні, визначені за допомогою таких психодіагностичних методик, як опитувальники: для виділення батьківського ставлення (А. Варга, В. Столін); для аналізу сімейних взаємин (Е. Ейдемільлер, В. Юстицькіс); для вивчення батьківських установок тест-опитувальник PARI

(Е. Шефер, Р. Белл); для дослідження особистісних характеристик Фрайбурзький багатофакторний особистісний опитувальник (FPI); для оцінки психічної активації, інтересу, емоційного тону, напруги та комфортності однойменну методику Н.А. Курганської, Т.А. Немчин; для кількісного та якісного індексування значень «Семантичний диференціал» (Ч. Осгуд); для діагностики сталення батьків до хвороби дитини відповідний опитувальник В.Є.Кагана та І.П. Журавльової; для виявлення ставлення досліджуваних батьків до себе, свого минулого, сьогодення, майбутнього, сімейного життя та дитини методика «Незакінчені речення» (Дж. Сакс, Л. Сідней).

Факторизація методом головних компонент (Principal Components) із наступним варімакс-обертанням (Varimax normalized) матриці психологічних шкал, вимірних за допомогою вищезазначених методик дала змогу отримати однозначно інтерпретовану факторну модель особистісних характеристик батьків дітей із комплексними порушеннями розвитку.

Факторне рішення з простою структурою та мінімальними втратами вихідної інформації (повнота факторизації – 90,6 %, інформативність чинника 1 – 16,36 %, чинника 2 – 14,64 %, чинника 3 – 11,31 %, чинника 4 – 10,11 %, чинника 5 – 9,67 %, чинника 6 – 8,28 %, чинника 7 – 7,68 %, чинника 8 – 6,654 %, чинника 9 – 5,90 %) сприяло переходу до аналізу змістової інтерпретації чинників, які утворюють факторну модель особистісних характеристик батьків, які мають дітей з комплексними порушеннями розвитку.

Підсумовуючи статистичний аналіз із виявлення факторної структури особистісних та міжособистісних характеристик батьків, які виховують дітей з комплексними порушеннями розвитку, за допомогою такого вихідного емпіричного фактажу, як стандартизовані опитувальники для

вивчення батьківського ставлення, аналізу сімейних взаємин, особистісних особливостей, виокремлено факторну модель особистісних і міжособистісних характеристик батьків. Вона складається з дев'яти інтегральних особистісних та міжособистісних чинників, які характеризують наших досліджуваних на рівні шлюбної та батьківської підсистем сім'ї як системи (див рис. 1).

Можна зробити припущення, що змістовний характер і специфічні особливості виявлених інтегральних особистісних чинників досліджуваних батьків дітей з комплексними порушеннями розвитку є особистісними предикторами ефективності їх психологічного супроводу. Отримані результати будуть покладені в основу пошуку оптимальної

моделі психологічного супроводу як окремої особистості, так і сім'ї в цілому та дитини з комплексними порушеннями розвитку, яку ми розглядаємо крізь призму діагностики, психоедукації, консультування та психотерапії її батьків.

Список використаних джерел:

1. Жигорева М. В., Левченко И. Ю. Дети с комплексными нарушениями развития: Диагностика и сопровождение. М.: Национальный книжный центр, 2016. 208 с.
2. Шевчук В.В. Батьківське ставлення до дітей з комплексними порушеннями розвитку. *The scientific heritage*, 2021. №71. С. 61-65.

СЕКЦІЯ 10.

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Панькова О.В.

кандидат соціологічних наук, доцент,
зав.сектором економічної соціології та соціальних комунікацій,
Інститут економіки промисловості НАН України,
м. Київ, Україна

Касперович О.Ю.

молодший науковий співробітник.
Інститут економіки промисловості НАН України,
м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ВИЗНАЧЕННЯ В СИСТЕМІ ВІДНОСИН НА ЦИФРОВИХ ТРУДОВИХ ПЛАТФОРМАХ¹

Фахівці МОП зазначають, що трудові цифрові платформи, з одного боку, створили безпрецедентні можливості для працівників, бізнесу та суспільства, але одночасно - вони становлять серйозну загрозу для забезпечення умов гідної праці та чесної конкуренції [1]. «Якщо платформна економіка не стане частиною соціальних норм щодо гідної праці, вона загрожує перетворити суспільство за своїм власним образом і

¹ Тези підготовлено в межах реалізації проєкту ІЕП НАН України з проблем становлення нової якості трудового життя в умовах цифрових трансформацій (Договір № 02/2021 від 15 червня 2021 р.)

подобом» [2] – саме так оцінюється масштабність негативного впливу цифрової (у т.ч. платформної) економіки на процеси у суспільстві.

Дійсно, економіка онлайн-платформ в певному сенсі розмиває статусні межі та розчиняє ознаки чіткої суб'єктності учасників взаємодії (у традиційному розумінні) – власників, роботодавців та працівників. При цьому самі трудові веб-платформи намагаються виступати чистими посередниками між користувачами послуг та постачальниками, поділяючи, таким чином, певні характеристики з моделлю тимчасового агентства праці. Постачальники послуг на онлайн-платформах вважаються платформою самозайнятими, хоча відносини між постачальниками послуг та платформами часто мають особливості трудових відносин, заснованих на підпорядкуванні.

Сама ж робота на платформі кидає виклик традиційній колективній організації: у багатьох постачальників послуг не формується професійна ідентичність як платформних працівників через індивідуалізацію діяльності на платформах, практично відсутнє колективне представництво інтересів основних суб'єктів СТВ, а солідарні відносини побудувати майже неможливо [3, с. 166]. Невизначеність статусу працівників платформ та нерегламентованість відносин на платформах (які реалізуються, фактично, поза межами усталеного нормативно-правового забезпечення традиційної системи СТВ) фактично виключають платформних працівників з традиційно існуючих систем соціального діалогу, соціального захисту, що ставить під сумнів можливості забезпечення умов гідної праці.

В цих умовах визначення нормативно-правового статусу як самих платформ, так і робітників та роботодавців, які діють на цих платформах, є надзвичайно важливим з точки зору включення платформного сегменту зайнятості до державних

систем соціального діалогу та соціального захисту. Важливою складовою нормативно-правового врегулювання має стати включення самих платформ до кола суб'єктів СТВ (хоча і з особливим статусом). Платформи вже не можуть залишатись цілком «в стороні» від реальних відносин робітника та роботодавця, особливо зважаючи, що більшість з платформ отримує кошти за надання посередницьких послуг. Зважаючи на вплив, який спричиняють платформи на взаємодію сторін (через реалізовані на них алгоритми взаємодії), в перспективі платформа повинна стати модератором та медіатором взаємодії між робітником та роботодавцем, що потребує розробки та прийняття відповідних нормативно-правових актів державного рівня.

Дослідники платформної економіки в ЄС зазначають, що більшість політичних заходів вимагають чіткого і нейтрального визначення платформної економіки та платформної зайнятості, причому в ідеалі ці визначення мають поділяти платформи, соціальні партнери, національні уряди, установи ЄС та інші зацікавлені сторони (наприклад, дослідники та неурядові організації) [4, с. 62]. Тож в новітніх умовах, зважаючи на швидкість та фундаментальність змін, що відбуваються в сфері зайнятості, питання формування й удосконалення відповідного понятійно-категоріального апарату нових нетрадиційних соціально-трудова відносин залишаються відкритими та дискусійними. Потребує змістовного визначення ціла низка основних категорій, зокрема - «цифрова зайнятість», «платформна зайнятість», «цифровий працівник», «цифрове робоче місце», «цифрова посада»

В результаті дослідницьких пошуків та узагальнення існуючих підходів до нормативно-правового визначення в системі відносин, що виникають в платформній економіці, зокрема, на цифрових трудових платформах, ми пропонуємо

наступне змістовне визначення категоріального апарату [5, с. 50].

Цифровий ринок праці – це специфічний сегмент світового ринку праці, при якому формуються дистанційно попит та пропозиція на трудові цифрові послуги, а взаємодія його суб'єктів відбувається виключно з використанням інформаційно-комп'ютерних технологій.

Цифрові трудові платформи – посередники між замовниками (роботодавцями) та виконавцями (працівниками), які, однак, не є цілком нейтральними до взаємодії сторін, адже впливають на цю взаємодію через реалізовані на тій чи іншій трудовій платформі механізми взаємодії. Трудова послуга на платформі виступає як «товар», який підлягає обміну за грошову винагороду. Трудова послуга залежно від типу замовлення може надаватися у цифровій, змішаній або нецифровій формі. *Основні функції трудових платформ* полягають у: забезпеченні відповідності виконавців попиту; наданні набору інструментів користувачам; встановленні правил заохочення сумлінних та професійних виконавців та покарання тих, хто порушує правила цифрової взаємодії через систему рейтингів.

Цифрова зайнятість відповідає таким вимогам:

- процес праці відбувається виключно з використанням цифрових технологій;
- оцифровані соціально-трудова відносини;
- учасники проєктної команди взаємодіють через онлайн-платформи та інші цифрові інформаційно-комунікаційні засоби;
- результатом праці є цифровий продукт;
- оплата за працю здійснюється через цифрові платіжні та фінансові системи.

Цифровий працівник – це особа, яка виконує трудові функції у цифровий спосіб, обіймає цифрову посаду та отримує

грошову винагороду за виконання трудових функцій через цифрові платіжні системи.

Зміст категорії «**цифрове робоче місце**» розкривається в таких положеннях: робоче місце обладнане відповідно до змісту та характеру праці й інтегроване у цифровий або віртуальний робочий простір; його особливістю є наявність цифрових пристроїв, підключених до корпоративної комп'ютерної мережі підприємства.

Цифровий роботодавець – це особа або підприємство, що розміщує замовлення на виготовлення цифрової продукції або надання цифрової послуги через платформу та наймає цифрового працівника для виконання цифрового замовлення, за узгодженою із цифровим працівником (або групою цифрових працівників) грошову винагороду, що сплачується через цифрові платіжні системи.

Змістовне визначення категоріального апарату ознак неформальних нестандартних соціально-трудова відносин в умовах цифровізації та платформної зайнятості є необхідною умовою подолання існуючої на сьогодні нормативно-правової невизначеності. А наведені поняття та визначення надані авторами як орієнтири для подальшого їх опрацювання та доведення змісту до правових вимог при опрацюванні відповідних законодавчих актів.

Список використаних джерел:

1. Can digital labour platforms create fair competition and decent jobs? International Labour Organization. February 2021. URL: <https://ilo.org/infostories/Campaigns/WESO/World-Employment-Social-Outlook-Report-2021>

2. Mexi M. The platform economy — time for decent 'digiwork'. Social Europe, Friedrich Ebert Stiftung. 2021. URL: <https://socialeurope.eu/the-platform-economy-time-for-decent-digiwork>

3. Employment and Social Developments in Europe 2018. Annual Review. 2018. URL: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8110>

4. Eurofound (2018), Employment and working conditions of selected types of platform work, Publications Office of the European Union, Luxembourg. URL: https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef18001en.pdf

5. Азьмук Н.А. Стратегічні напрями збалансування розвитку національного ринку праці та цифрової економіки. Автореферат дисертації на здобуття ступеня доктора економ. наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством, ІЕП НАН України, 2020.

СЕКЦІЯ 11.

ТУРИЗМ

Безсмертнюк Т.П.

кандидат географічних наук,

старший викладач кафедри туризму

та готельного господарства

Волинський національний університет

імені Лесі Українки

м. Луцьк, Україна

ПІДХОДИ ДО ЕКОНОМІЧНОЇ ОЦІНКИ ПРИРОДНИХ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ

Рекреаційні ресурси об'єктивно обмежені, тому для визначення раціональних напрямків їх використання та відтворення необхідна економічна оцінка. Економічна оцінка природних ресурсів є критерієм прийняття рішень із приводу альтернативних стратегій використання навколишнього середовища та однією із складніших та нерозроблених проблем економічної науки. Оздоровчий ефект проявляється не лише в сфері рекреації, а й в інших галузях господарства, коли підвищується продуктивність праці, скорочується захворюваність. Складність проведення економічної оцінки зумовлюється і збором інформації, оскільки існує віддаленість результатів оздоровлення від місця його одержання як у часі, так і територіально [1].

Природні рекреаційно-туристичні ресурси – це об'єкти та явища натурального походження, залучені у сферу рекреації та туризму. До складу природних рекреаційно-туристичних ресурсів входять ландшафти, компоненти природи, які

використовуються у сфері рекреації та туризму (геологічні, орографічні, гідрологічні, кліматичні, ґрунтово-рослинні, фауністичні) [2].

Сучасна система використання природних ресурсів представляє собою взаємодію трьох суб'єктів. Безпосередньо використовують природні рекреаційні ресурси саме фізичні особи, але управлінням займаються державні органи та юридичні організації. Саме у взаємодії цих суб'єктів соціо-економічних відносин виникають конфлікти інтересів. Тут перетинаються інтереси щодо отримання позитивного економічного ефекту, турбота про навколишнє середовище та забезпечення базових потреб населення [3].

При оцінці природних умов і ресурсів для організації відпочинку враховуються чотири основні аспекти: функціональний, санітарно-гігієнічний, естетичний, технологічний. Функціональний аспект включає розгляд кліматичних, гідрологічних, ландшафтних умов. Санітарно-гігієнічний враховує чистоту ґрунтів, водного та повітряного басейнів. Естетичний аспект торкається емоційного впливу ландшафту на відпочиваючих, а технологічний аспект пов'язаний з оцінкою можливості інженерного освоєння території. Мета економічної оцінки рекреаційних ресурсів – об'єктивно показати, що втрачає національне господарство (суспільство) при знищенні рекреаційного ресурсу або при відмові від його експлуатації заради використання території, де цей ресурс знаходиться, для іншої господарської діяльності [1].

Для економічної оцінки природних рекреаційних ресурсів необхідно: вибрати оціночні показники та критерії; встановити затрати на одиницю «продукції» рекреаційного процесу; визначити показники диференційованої ренти рекреаційного центру та питомої диференціальної ренти від рекреаційного оздоровлення людини [4].

За І. Давиденко, під економічною оцінкою природних рекреаційних ресурсів розуміється економічний результат (ефект), що отримується за рік на одиницю ресурсу, що споживається. Для досягнення результату необхідно використовувати систему взаємозв'язаних економічних показників: прибуток, чиста продукція, різниця індивідуальних і замикаючих витрат. При підрахунку економічної ефективності природоохоронних заходів аналізуються показники економічної оцінки ресурсів по чистому продукту або прибутку згідно з рівнем вирішення завдання – галузевим або народногосподарським. При використанні i -го ресурсу економічна оцінка має наступний вигляд:

$$e_i = q_i P_i \Phi_i,$$

де q_i – середня продуктивність i -го природного рекреаційного ресурсу, що вимірюється натуральними показниками обсягу продукції на одиницю ресурсу;

P_i – економічний ефект, що вимірюється системою показників на одиницю послуг;

Φ_i – фонд часу, на протязі року використання i -го ресурсу [1].

Найбільш поширеним економічним механізмом взаємодії між державною владою (фактичним власником і розпорядником природних ресурсів) та суб'єктами, що використовують природні ресурси в економічній діяльності, є оренда. Ключовим моментом визначення економічного базису взаємовідносин щодо державного майна є питання його оцінки. Природні рекреаційні ресурси залишаються державним майном в питаннях оренди. При відсутності єдиної, економічно обґрунтованої системи оцінок природних рекреаційних ресурсів, неможливо визначити обсяги орендних платежів, адекватні економічній оцінці ресурсу, витрати на його охорону та ефективність експлуатації. Для ефективної реалізації комунальної власності на природні рекреаційні ресурси

необхідно удосконалити існуючі методичні підходи до вартісної оцінки цих ресурсів. В межах цієї оцінки доцільним є застосування певних коефіцієнтів, що будуть розділяти рекреаційні ресурси за певними критеріями. Ключовими критеріями мають бути: географічне районування (розташування ресурсу відносно місць зосередження населення; ближче розташування призводить до більшого попиту, що, в свою чергу, веде до більш активного використання ресурсу і його можливого виснаження); поширеність ресурсу (наявність великого об'єму цього ресурсу або близьких ресурсів; більша унікальність ресурсу – більша вартість); складність відновлювання (показник природних характеристик ресурсу; важкість відновлення повинна відображатись у більш великій ціні на цей ресурс) [3].

З-поміж науковців, котрі обґрунтовували рентну концепцію економічної оцінки природних рекреаційних ресурсів, вирізняють праці Л. Гринів, яка успішно поєднала результативну і затратну концепції. У туризмі виокремлюють дві форми диференційної ренти: територіальну (різниця цінності ресурсів території, задіяної у туристичний процес) і часову (різниця у тривалості туристичного сезону).

Економічну оцінку природних рекреаційно-туристичних ресурсів розглядають також А. Живицький та П. Жук. Зокрема, останній автор пропонує методику оцінки природного рекреаційного потенціалу окремих субгалузей рекреації, в тому числі й туризму, та визначення інтегрального рекреаційного потенціалу регіону. Запропонована методика оцінки дає змогу виявити природно-рекреаційний потенціал не лише окремої галузі, а й певних територіальних поєднань регіону, підсистем, навіть окремих закладів туристично-рекреаційної спеціалізації.

Професор В. Руденко пропонує визначати потенціал природних рекреаційних територій через грошову оцінку

вільного часу. Вартість вільного часу, за його рекомендацією, вимірюють величиною валового національного продукту, створеного зайнятим населенням за одиницю часу і розрахованого на чисельність усього населення України, яке використовувало туристичні ресурси.

Останніми роками все більше дослідників економічної оцінки природних ресурсів дотримуються того, що не завжди доцільно застосовувати рентну концепцію. Адже сама методика розрахунку є складним процесом. Вона передбачає врахування великої кількості чинників і показників у процесі дослідження туристично-рекреаційного центру чи іншого територіального поєднання [4].

Таким чином, економічна оцінка природних рекреаційно-туристичних ресурсів повинна розглядатись як система показників, які враховують економічні результати рекреаційної діяльності, починаючи від експлуатації природних рекреаційних ресурсів і закінчуючи соціально-економічним ефектом у системі господарства певних територій.

Список використаних джерел:

1. Давиденко І. В. Економічна оцінка рекреаційних ресурсів. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2003. Вип. 15. С. 71–75.
2. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування : монографія. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2001. 395 с.
3. Носачов І. Ю. Проблема оцінки природних рекреаційних ресурсів. *Економічні інновації*. 2017. Випуск № 64. С. 235–237.
4. Кузик С. П. Географія туризму : навчальний посібник. Київ : Знання, 2011. 271 с.

СЕКЦІЯ 12.

МЕДИЦИНА

Artemov A.V.

Ph.D. Sci.,

head of laboratory, *State Institution
"Institute of Eye Diseases and Tissue Therapy
named after V.P. Filatov NAMSU"*
Odessa, Ukraine

Lytvynenko M.V.

Ph.D. Sci.,

Associate Professor of the Department of Normal
and pathological clinical anatomy
Odessa National Medical University,
Odessa, Ukraine

Koshelnyk O.L.

Ph.D. Sci.,

Associate Professor of the Department of Normal
and pathological clinical anatomy
Odessa National Medical University,
Odessa, Ukraine

Savenko T.O.

Assistant of the Department of Normal
and pathological clinical anatomy
Odessa National medical university,
*Head of pathology department Center of reconstructive
and restorative medicine (University clinic)*
Odessa, Ukraine

Katsap O.V.

Surgeon of highest category,
City clinical hospital № 1
Odessa, Ukraine

PECULIARITIES OF RELATIONS IN THE "CELLS- TISSUE" SYSTEM (EXPERIENCE OF PRESERVATION OF DONOR TISSUES)

According to the concept proposed earlier, aging is a phenomenon that occurs at the level of cellular associations - tissue systems [1]. That is why it cannot be seen in unicellular organisms. Also, in some primitive multicellular organisms, the aging process can proceed in parallel with the reproduction of new tissue systems as a result of the division of somatic cells. For this reason, tissue aging, which is equally characteristic of the simplest multicellular organisms, does not interfere with their millennial existence, which is demonstrated by some primitive coelenterates. Thus, we can talk about the potential immortality of a number of the simplest multicellular organisms, the primitive tissue systems of which are reproduced by the somatic cells themselves. Such "immortality" is possible only if somatic cells, as well as germ cells, are not aging. For this reason, one cannot see any time restrictions for vegetative reproduction, as well as sexual reproduction. At the same time, the germinal tissues themselves are subject to the same age-related changes as somatic tissues: the number of cells in them is steadily decreasing. With the complication of tissue systems, the ability of individual cells to proliferate is not lost. However, this conflicts with the high level of tissue organization. The immortality of a somatic clone can also be seen in humans, but already outside the organism that gave him existence. For example, the HeLa carcinoma known in experimental oncology has existed for six decades after the death of the host.

The ambiguity of the relationship between individual cells and the tissue system can be seen on the example of the conservation of organs and tissues[2]. So, there is no doubt that for the normal functioning of the tissue, the presence of viable cells in it is

necessary. At the same time, the conditions for the preservation of cadaveric tissues and organs for transplantation make it possible to see how sometimes, with viable cells, the tissue turns out to be nonviable. Thus, the analysis of the facts related to the preservation of the cornea has become one of the main circumstances that allowed doubting the dogmatic thesis that aging of the organism cannot occur without aging of cells. By looking at the changes in tissue under conditions of conservation, we get the opportunity to see how, with viable cells, the tissue becomes non-viable. We propose to pay attention to the fact that during cryopreservation (i.e. at liquid nitrogen temperature) embryonic, stem, and tumor cells are well preserved. This method has long been established in regenerative medicine. However, cryopreservation has not been used in transplantation. Indeed, a fertilized egg can be stored for years under cryopreservation conditions, giving then the normal development of the embryo. Why is it impossible to effectively preserve the cells of the transplanted tissues or organs under the same conditions? However, the problem is not in individual cells. This is evidenced by the fact that individual cells of the cornea are also well preserved under cryopreservation conditions. In other words, the crux of the matter is that under the same conditions (i.e., during cryopreservation), individual cells survive, but viable tissue is not preserved as an integral structure.

A similar situation is observed during cold storage, when a temperature of +4 degrees Celsius is used in a humid chamber, or in liquid media. Under these conditions, the vital functions of the graft can be reliably ensured for no more than 3-6 days. For example, clinical practice does not provide for the use of a donor cornea stored in cold storage for more than 7 days for keratoplasty with optical purpose. From the point of view of the clinic, such a transplant is no longer viable. However, the loss of corneal viability cannot be associated with pathological changes in cells. If tissue culture

samples are prepared from such a "non-viable" cornea, the cells show normal growth in vitro. Moreover, corneal cells retain the ability to grow in vitro even 2-3 weeks after cold storage. In other words, when the cornea is already completely unsuitable for transplantation (i.e., not viable as a tissue graft), its cells are quite viable - they divide, forming a tissue culture. The discrepancy between clinical concepts of the viability of the cornea with biological ones can be explained by the fact that in each case different objects are evaluated. Indeed, in clinical terms, the vitality of the cornea as an integral tissue is important, and in an in vitro experiment, the viability of corneal cells are considered outside the connection with the tissue system. As can be seen, cell survival is insufficient to ensure the viability of an intact tissue. This conclusion, which we can draw by analyzing the behavior of the donor cornea under conservation conditions, brings us to an understanding of the most important biomedical regularity: biological death of the tissue system can occur without damage to cells. Analysis of this problem made it possible to draw attention to the special role of the relationship of cells with the extracellular matrix in maintaining tissue viability. As you can see, cells do not die under conditions of long-term conservation, since, unlike the cell itself, the extracellular matrix is not compartmentalized. In the tissue system, the preservation of contacts between the cell and the matrix is ensured by cell metabolism, which is terminated under conditions of cold storage and cryopreservation. Therefore, it is possible to preserve individual cells for an infinitely long time, but it is impossible to ensure the viability of tissues and organs under the same conditions, since in this case it is impossible to preserve the bonds between the macromolecules of the matrix and the cell membrane in the native state.

Thus, the experience of corneal preservation brings us to an understanding of an important biomedical regularity, which requires

a critical approach to Virchow's theory of cellular pathology, which saw the cell as the central link in all pathological processes, and the tissue as a federation of cells. However, a cell, being a participant in a pathological process, does not always become its direct target, i.e. a pathological process (such as the experience of tissue under conditions of conservation) can proceed without pathological changes in the cell itself. At low temperatures, degradation processes in the cell stop, which allows you to keep it for an infinitely long time. However, in this case, the cell ceases to provide the metabolism of the extracellular matrix, which leads to the loss of intermolecular bonds between the cell and the matrix. The lability of cell-matrix relationships is determined by such physicochemical processes as, for example, hydrogen exchange between protein molecules, which does not stop even at low temperatures, when metabolic processes are absent. As a result, separately surviving cells, after coming out of cold storage, lose contacts within the tissue system. The study of the unusual relationships between cells and tissue during conservation allowed us to look at age-related changes in the corneal endothelium from a different perspective. These observations cast doubt on the principle that tissue pathology can always be represented as the sum of pathologies of individual cells, and the old organism must inevitably consist of old cells. Thus, this circumstance played an important role in the destruction of the above-mentioned stereotype of thinking about the aging of the tissue system.

References:

1. Артемов А.В., Неверова О.Г., Ильина С.И. Эндотелий донорской роговицы в процессе старения// Офтальмология. Восточная Европа.- 2016.- № 3, С. 340-345.

2. Артемов А.В., Пешкова А.А. Патоморфологический, биологический и клинический критерии жизнеспособности (на примере донорской роговицы)// Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції «Вітчизняна та світова медицина в умовах сучасності» 15-16 січня 2016р. - Днепропетровск, 2016. – С.7-11.

Касрашвілі Г.Г.

асистент кафедри загальної та дитячої хірургії,
*Донецький національний медичний університет
м. Лиман, Україна*

Ксьонз І. В.

доктор медичних наук, професор,
професор кафедри дитячої хірургії
з травматологією та ортопедією,
*Українська медична стоматологічна академія
м. Полтава, Україна*

Колеснік Г.І.

кандидат медичних наук,
асистент кафедри хірургічних дисциплін №1
*Донецький національний медичний університет
м. Лиман, Україна*

Гюльмамедов П. Ф.

доктор медичних наук, професор,
професор кафедри загальної та дитячої хірургії,
*Донецький національний медичний університет
м. Лиман, Україна*

Андрєєв О.В.

кандидат медичних наук,
асистент кафедри хірургічних дисциплін №1
*Донецький національний медичний університет
м. Лиман, Україна*

Андрєєв П.О.

аспірант кафедри
хірургічних дисциплін №1
*Донецький національний
медичний університет
м. Лиман, Україна*

ОЦІНКА МІКРОБНОГО ПЕЙЗАЖУ ПРИ ЛІКУВАННІ ХРОНІЧНИХ РАН РІЗНОЇ ЕТІОЛОГІЇ

Вступ. Ряд експертів вважають, що вирішальне значення для прогнозування загоєння ран і інфекції має рівень бактеріальної контамінації [1]. Інші, навпроти, віддають перевагу типам мікроорганізмів. Однак ці та інші фактори, такі як мікробний синергізм, імунна відповідь пацієнта, стан м'яких тканин повинні враховуватися разом при оцінці ймовірності інфікування.

Мета роботи. Визначити і проаналізувати особливості мікробного пейзажу хронічних ран в залежності від етіологічного фактору.

Матеріали і методи дослідження. Узагальнені результати мікробіологічного дослідження у 75 пацієнтів, віком від 21 до 92 років, з хронічними ранами різної етіології, що знаходилися на лікуванні в 3 міській лікарні м. Краматорська. Серед пацієнтів було 36 (48,0%) чоловіків і 39 (52,0%) жінок, середній вік – $60,5 \pm 1,7$ років. Усі пацієнти розділені на 4 групи за етіологічним фактором утворення хронічних ран: 1 група – 20 пацієнтів з порушенням венозного відтоку, 2 група – 15 пацієнтів з порушенням артеріальної прохідності (макроангіопатії), 3 група – 20 пацієнтів з порушенням мікроциркуляції (мікроангіопатії), 4 група – 20 пацієнтів з тривалонезагоюваними, посттравматичними і післяопераційними ранами. Виділені групи були статистично зіставленими за віком і статтю пацієнтів ($p > 0,05$).

При виявленні мікроорганізмів в рані відмічали їх морфологічну характеристику (грампозитивні і грамнегативні палички, коки та ін.) і ступінь засіяності. Виділену культуру досліджували на чутливість до антибактеріальних препаратів.[2,3].

Результати та їх обговорення. Встановлено, що у структурі ранової інфекції домінують грампозитивні мікроорганізми роду стафілококів (*St. aureus*, *St. haemolyticus*, *St. epidermidis*, *St. saprophyticus*) – 64,0%(48 пацієнтів) (рис. 1). Грамнегативні бактерії, що не ферментують (*Acinetobacterbaumannii*, *Pseudomonasaeruginosa*, *Providenciarettgeri*), виявлені в кожному п'ятому випадку – 20,0%(15 осіб), грамнегативні бактерії групи кишкової палички (*Escherichiacoli*, *Klebsiellapneumoniae*, *Proteusmirabilis*) – в 9,3%випадків (7 пацієнтів). У 5 (6,7%) випадках зростання флори не виявлено.

Встановлено достовірні розбіжності між мікробним пейзажем ран з різною етіологією. Зокрема, в хронічних ранах майже усіх пацієнтів 2 групи з порушенням артеріальної прохідності (93,3%) виділена грам позитивна мікрофлора, переважно *St. Epidermidis* (46,7%) та *St. aureus*(26,7%), в той час як в інших групах частота виявлення грампозитивних мікроорганізмів не перевищувала 60%. Присутність синьогнійної палички в ранах зафіксовано у 4 (25,0%) пацієнтів 1 групи і 2 (10,0%) пацієнтів 4 групи. У мікробному пейзажі ран, що тривалий час не загоюються, в 2 випадках бактеріальної інфекції не виявлено, в 11 (55,0%) випадках домінували представники роду *Staphylococcus* (*St. haemolyticus*– 2, *St. epidermidis*– 7, *St. saprophyticus* – 2), в 3 (15,0%) – *Providencia rettgeri*, та по одному випадку – *E. Coli* та *Pr. mirabilis*.

За результатами дослідження чутливості мікрофлори ранового виділення до антибактеріальних препаратів встановлено, що стафілококи виявились найбільш сприйнятливими до фармакологічних груп аміноглікозидів (33,3%), глікопептидів (31,3), цефалоспоринів (27,1%), фторхінолонів (22,9%) і карбапенемів (22,9%); грамнегативні бактерії групи кишкової палички – до цефалоспоринів (42,9%) і протимікробних засобів (57,1%); грамнегативні бактерії, що не

ферментують, – до аміноглікозидів (66,7%), цефалоспоринів (40,0%), фторхінолонів (26,7%) і карбапенемів (26,7%).

Застосування адекватної антибіотико терапії в комплексному лікуванні хронічних ран дозволило отримати позитивні результати (закриття рани) у 36 (48,0%) пацієнтів. В інших випадках (52,0%) досягнуто покращення стану пацієнтів, суттєве зменшення площі ранової поверхні та формування крайової епітелізації рани. При цьому не виявлено достовірної залежності результатів лікування від етіологічного фактора утворення рани ($\chi^2=1,68$, $p>0,05$). Водночас, найкращі результати було отримано у ранах без бактеріального обсіменіння (у 4 з 5 випадків), а також при стафілококової контамінації ран (54,2%).

Висновки. Ми вважаємо, що тільки комплексний підхід, сучасні методи, і адекватна антибіотикотерапія дозволить отримати позитивні результати в незалежності від етіологічного фактору, який привів до утворення хронічних ран. Нами були визначені конкретні антибактеріальні засоби які допоможуть клініцистам в емпіричному лікуванні хронічних ран.

Список використаних джерел:

1. Han G, Ceilley R. ChronicWoundHealing: A Reviewof CurrentManagementandTreatments. AdvTher. 2017 Mar;34(3):599-610. doi: 10.1007/s12325-017-0478-y. Epub 2017 Jan 21. PMID: 28108895; PMCID: PMC5350204.

2. Nakaz MOZ Ukraini №167 vid 05.04.2007r. Metodichnikkazivki: «Vznachennyachutlivostimikroo rganizmvdo antibakterialnihpreparativ».

3. Morgan SJ, Lippman SI, Bautista GE, Harrison JJ, Harding CL, Gallagher LA, Cheng AC, Siehnel R, Ravishankar S, Usui ML, Olerud JE, Fleckman P, Wolcott RD, Manoil C, Singh PK. Bacterialfitnessinchronicwoundsappearstobemediatedbythecapacityof orhigh-densitygrowth, notvirulenceorbiofilmfunctions. PLoSPathog. 2019 Mar 20;15(3):e1007511. doi: 10.1371/journal.ppat.1007511. PMID: 30893371; PMCID: PMC6448920.

Кувшинова Є.В.

студентка 2 потоку 1 групи,

Київський національний університет

ім. Т. Шевченка.

Навчально-науковий інститут публічного

управління та державної служби

м. Київ, Україна

ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я, ЯК ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Враховуючи глобальні виклики та наявні тенденції розвитку українського суспільства, виникає потреба у розгляді стану здоров'я населення з точки зору національної безпеки. Частіше, національна безпека асоціюється з економічною, політичною або військовою сферою, але глобальна та національна безпека у сфері охорони громадського здоров'я може істотно впливати на економічну і політичну стабільність, а при масштабних чи повторних подіях – і на демографічну [1].

В Україні у 2020 році зафіксовано найнижчу народжуваність за останні 10 років: вона склала 293 457 осіб, в той час, коли смертність сягнула 616 835 осіб. З огляду на дані з народжуваності та смертності від Держстату, спостерігається депопуляція: населення України за 10 років скоротилося на 2 257 309 осіб. Відмічається стрімке старіння населення, високий рівень захворюваності на туберкульоз та ВІЛ/СНІД [2].

Ключовим пріоритетом державної політики у сфері охорони здоров'я та соціального розвитку є протидія захворюванням, які спричиняють найбільший негативний соціально-демографічний та економічний вплив. ВІЛ-інфекція/СНІД, туберкульоз, вірусні гепатити В та С, поєднані патології формують основний тягар інфекційних хвороб в

Україні. Вони безпосередньо впливають на погіршення якості та тривалості життя, призводять до тяжких наслідків для здоров'я, сприяють втраті працездатності та передчасній смертності, зумовлюють появу множинних супутніх станів та захворювань, що в цілому визначає протидію поширенню цих хвороб важливим завданням громадського здоров'я [3].

Наявність проблем, пов'язаних зі здоров'ям, які виходять за межі національних кордонів та загрожують колективній безпеці людей у всьому світі, висуває нові вимоги до державного управління у сфері громадського здоров'я.

Історично галузь охорони здоров'я України орієнтувалась на лікування захворювань, а не на їх попередження. Основні ресурси та законодавча база були направлені на лікування хвороб, тоді коли увага до збереження здоров'я була досить низькою. Завдання розпочатої у 2015 році урядом України реформи була переорієнтація від політики лікування до політики збереження здоров'я і запобігання захворюванням[4]. Нова система громадського здоров'я будується на принципах децентралізації та субсидіарності, а важливою її частиною є якісна зміна підходів до фінансування [5,6]. Розбудова такої системи громадського здоров'я в Україні є однією з вимог Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [7].

Для запровадження системи громадського здоров'я в Україні постає необхідність взаємоузгодження систем охорони здоров'я та громадського здоров'я і відповідних державних політик. Доцільним тут вбачається чітке нормативне врегулювання політики у сфері громадського здоров'я як в цілому, так і окремих процесів, програм та проектів зокрема. Наявні правові норми є лише основою, щоб формувати дієвий механізм управління системою громадського здоров'я в цілому як інституту системи охорони здоров'я. Існує необхідність у якнайшвидшому прийнятті Закону «Про систему громадського здоров'я», що визначає правові, організаційні, економічні та

соціальні засади функціонування системи громадського здоров'я в Україні [8]. Пріоритетним є прийняття нової редакції Закону з подолання туберкульозу в Україні, оскільки законодавство в цій галузі не змінювалось з 2016 року та наразі не відображає новітніх тенденцій у профілактиці та лікуванні туберкульозу. Важливо також внести зміни у законодавство щодо протидії ВІЛ-інфекції, виключити стигматизуючі положення нормативних актів та зміцнити систему епіднагляду за ВІЛ-інфекції. Необхідно забезпечити комплексність процесу, починаючи від прийняття чіткої нормативно-правової бази, що відповідає вимогам сьогодення, і до залучення до процесу розбудови системи міжнародних організацій, національних організацій громадянського суспільства, медичної спільноти, громад.

Пандемія COVID-19 внесла значні корективи в процес реформування. Вона змусила змінити фокус на невідкладні потреби, відвертаючи його від довгострокового впливу реформи системи охорони здоров'я. Крім необхідності вживати швидкі та ефективні міри, щоб протидіяти коронавірусній хворобі, постала необхідність утримання напрацювань, досягнень України у сфері протидії ВІЛ-інфекції, туберкульозу, вірусним гепатитам та іншим захворюванням. В умовах сьогодення, коли пандемія ставить під загрозу збереження здобутих результатів та перевіряє на міцність наші системи охорони здоров'я та соціального захисту, ключовим партнером державних установ мають стати неурядові організації. Посилення цього партнерства допоможе країні подолати наслідки пандемії ефективніше та зберегти прогресивні досягнення у боротьбі з ВІЛ-інфекції, туберкульозу, вірусними гепатитами та іншими захворюваннями.

Покращення чинної співпраці з міжнародними організаціями та інституціями у питанні впровадження кращих

світових практик, дозволить Україні на високому рівні реалізувати процес реформування, що відповідає сучасним соціально-економічним умовам; дозволить впроваджувати стратегію, спрямовану передусім на формування у суспільстві культури здоров'я.

Зменшення наслідків від пандемії та епідемій, захищеність здоров'я, розвиток профілактичної складової для підвищення показників тривалості життя, можуть бути забезпечені лише завдяки скоординованим діям (як у межах країни, так у міжнародному масштабі), та за співробітництва між урядами, фахівцями, громадянським суспільством, мас-медіа та пересічними громадянами.

Список використаних джерел:

1. Рингач. Н.О. Громадське здоров'я як чинник національної безпеки: монографія. К.: НАДУ, 2009 - URL: http://academy.gov.ua/NMKD/library_nadu/Monografiy/eb888b29-b062-4a77-bb62-ab02e68a21e5.pdf. (дата звернення: 29.10.2021).

2. Опендатабот. Смертність в Україні URL: <https://opendatobot.ua/open/death-statistics> (дата звернення: 29.10.2021).

3. Розпорядження КМУ від 27 листопада 2019 р. № 1415-р «Про схвалення державної стратегії у сфері протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу, туберкульозу та вірусним гепатитам на період до 2030 року». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1415-2019-%D1%80#Text> (дата звернення: 29.10.2021).

4. Урядовий портал. Медична реформа URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/rozvitok-lyudskogo-kapitalu/reforma-sistemi-ohoroni-zdorovya> (дата звернення: 29.10.2021).

5. Розпорядження КМУ від 30 листопада 2016р. № 1002-р. «Про схвалення Концепції розвитку системи громадського здоров'я». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1002-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 29.10.2021).

6. Постанова КМУ від 17 лютого 2021р. №106 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 27 листопада 2019р. №1121». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 29.10.2021).

7. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейський Союзом, Європейський співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (Угоду ратифіковано із заявою Законом №1678-VII від 16.09.2014) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 29.10.2021).

8. Проект Закону України «Про систему громадського здоров'я». URL:http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=4142&skl=10 (дата звернення: 29.10.2021).

СЕКЦІЯ 13.

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

Сердюк І.А.

доцент кафедри теорії та історії держави
і права, *Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*
м.Дніпро, Україна

ПРИНЦИПИ ПІЗНАННЯ ФЕНОМЕНУ ПРАВОВИХ АКТІВ

Як відомо, методологічна дисциплінованість дослідника значною мірою залежить від дотриманням ним у процесі пізнання низки основоположних ідей, що є універсальними, загально значущими та такими, що мають найвищу імперативність. Такі основоположні ідеї в сучасній правничій науці відображаються терміно-поняттям «принципи пізнання державно-правових явищ» [2, с. 23]. До них, передусім, відносять:

1) принцип всебічності та повноти дослідження правових актів. Основний зміст цього принципу полягає в тому, щоб досліджувати феномен правових актів не самих по собі, а у їх взаємозв'язку та взаємодії з іншими, співвідносними з ними явищами правової реальності. Повнота та всебічність дослідження передбачає також розгляд правових актів не в

якомусь одному окремо взятому аспекті, а в усіх аспектах, які формують загальне бачення досліджуваних явищ;

2) принцип історизму у пізнанні феномену правових актів із необхідністю передбачає їх розгляд не лише у сучасному вимірі, але і з погляду їх минулого та передбачуваного майбутнього. Досить важливими при цьому є відповіді на питання, що торкаються тих чинників, що спонукали і спонукають учасників суспільного життя до активності у правовій сфері в минулому та в сучасних умовах, виявом якої є, зокрема, юридична діяльність та її результати, що є проявом волевиявлення право-дієздатних суб'єктів;

3) принцип комплексності в дослідженні правових актів. Зміст цього принципу полягає в тому, щоб пізнати їх не лише з погляду правничої науки, але й інших суспільних наук – філософії, соціології, політології. Важливо розглядати правові акти не лише в статичності, але й у динаміці – з погляду їхньої дії, функціонування в механізмі правового регулювання суспільних відносин, у національній правовій системі [2, с. 23].

Принагідно відзначити, що розглянуті нами принципи пізнання носять універсальний характер, а тому є обов'язковими для науковців будь-якої галузі знань незалежно від її предмета. Водночас, у правничій науці виокремлюють і ті імперативні вимоги, що ними має керуватися дослідник у процесі пізнання феномену права. А. Козловським обґрунтовано такі гносеологічні принципи права, що їх необхідно враховувати і в процесі теоретичного осмислення феномену правових актів як однієї з форм буття права:

1. Є Пізнання – є Право, немає Пізнання – немає й Права [1, с. 32]. Цей принцип свідчить про раціональну природу права, відображає діалектичний взаємозв'язок між процесом пізнання і правом.

2. Право може виникати, існувати, реалізовуватися й відмирати тільки завдяки і у формі Пізнання [1, с. 32]. Це судження вченого обумовлене попереднім, корелює із ним та відображає онтологічний аспект існування права (пізнання є однією з форм буття права).

3. Пізнання пронизує всі елементи процесів правоутворення, правотворчості й правореалізації, складає саму їх сутність [1, с. 32]. Наведений принцип вказує на гносеологічну природу всіх видів юридичного процесу як форми юридичної діяльності. І хоча правник не згадав правороз'яснювальний процес, останній також носить пізнавальний характер.

4. Зменшення пізнавальної активності права з необхідністю веде до зменшення його нормативної регулятивності [1, с. 33]. Цей принцип націлює суб'єктів пізнання права, і передусім, суб'єктів правотворчості, на безперервний процес виявлення і осмислення закономірностей суспільного розвитку та їх переведення на мову правових принципів і норм. Причому моделювання поведінки потенційних учасників правовідносин має здійснюватися на основі принципів своєчасності і максимально повної відповідності розвитку суспільних відносин. Лише за таких умов норми права зможуть виявити свою ефективність, максимально повно реалізувати свій регулятивний і охоронний потенціал.

5. Функція розкриває сутність, сутнісну залежність. Універсальність, інтенсивність пізнавальної функції права свідчить про пізнавальну сутність, гносеологічну природу права [1, с. 32]. Наведене судження вченого відображає діалектичний взаємозв'язок між сутністю права та його пізнавальною функцією як проявом такої функції.

6. Нормативний акт є засобом розв'язання суперечки між належним і суцям, але ніколи не є остаточним розв'язанням

цієї суперечки [1, с. 34]. Цей гносеологічний принцип права свідчить не лише про існування конфлікту між тим, якими мають бути суспільні відносини, опосередковані правом, та якими вони є в реальній дійсності, але й про відносну перманентність цього конфлікту, що час від часу може загострюватися й усуватися шляхом ухвалення нового нормативно-правового акта.

7. Право стає людським, тому що людина є основною метою, засобом і смислом права. Право стає гносеологічним, тому що людина як екзистенція є пізнання [1, с. 34]. Цей принцип акцентує на гуманістичних началах права, ідеї людиноцентризму.

8. Право це завжди боротьба за право (Р. Ієринг). А основною формою боротьби за право є пізнання: пізнання дає істину, істина зумовлює справедливість [1, с. 34]. В цій ідеї відображено діалектичний взаємозв'язок між процесом пізнання та істиною як його результатом, що до того ж має морально-етичну оцінку.

9. В основі пізнання права лежать дві фундаментальні гносеологічні структури, які визначають його осмислення і розвиток. Своє теоретичне обґрунтування вони отримали в двох основних і протилежних історично сформованих пізнавально-правових парадигмах мислення та реалізації права, які між собою містять усе розмаїття концепцій відповідних типів, а саме: природно-правової та позитивно-правової парадигми права. Гносеологічні настанови релятивізму і догматизму, свідомо чи несвідомо прийняті в концепціях природного і позитивного права, зумовлюють усі особливості пізнавальних процесів у сфері права і його реалізації. Ці настанови протилежні, але однаково вони відображають основні ідеали і принципи, цілісну й водночас антиномічну природу права [1, с. 35]. В наведених судженнях автора констатується

факт наявності двох пізнавально-правових парадигм мислення та реалізації права.

Отже, у процесі пізнання правових актів як явища правової дійсності, автор має керуватися такими незаперечними вимогами:

1) універсальними гносеологічними принципами: а) всебічності та повноти, що забезпечує дослідження феномену правових актів не лише у їх взаємозв'язку та взаємодії з іншими, співвідносними з ними явищами правової реальності, але й в усіх аспектах, які формують загальне бачення досліджуваних явищ; б) історизму, що передбачає їх розгляд не лише у сучасному вимірі, але і з погляду їх минулого та передбачуваного майбутнього; в) комплексності, що дозволяє розглядати правові акти не лише в статичності, але й у динаміці – з погляду їхньої дії, функціонування в механізмі правового регулювання суспільних відносин, у національній правовій системі;

2) гносеологічними принципами пізнання права, що а) відображають діалектичний взаємозв'язок між процесом пізнання і правом; б) вказують на онтологічний аспект його існування (пізнання є однією з форм буття права); в) свідчать про гносеологічну природу всіх видів юридичного процесу як форми юридичної діяльності суб'єктів пізнання права, і передусім, суб'єктів правотворчості; г) вказують на необхідність безперервного процесу виявлення і осмислення закономірностей суспільного розвитку та їх переведення на мову правових принципів і норм; д) відображають діалектичний взаємозв'язок між сутністю права та його пізнавальною функцією як проявом такої функції; е) свідчать не лише про існування конфлікту між тим, якими мають бути суспільні відносини та якими вони є в реальній дійсності, але й про відносну перманентність цього конфлікту, що час від часу може загострюватися й усуватися шляхом ухвалення нового

нормативно-правового акта; е) акцентують на гуманістичних началах права, ідеї людиноцентризму; є) відображають діалектичний взаємозв'язок між процесом пізнання та істиною як його результатом, що до того ж має морально-етичну оцінку; ж) вказують на наявність двох пізнавально-правових парадигм мислення та реалізації права.

Список використаних джерел:

1. Козловський А. А. Гносеологічні принципи права. *Проблеми філософії права*. 2005. Том III. № 1-2. С. 32-44.
2. Общая теория государства и права. Академический курс: в 2 т. / отв. ред. М. Н. Марченко. Москва : Зерцало, 1998. Т. 1 : Теория государства. 416 с.

СЕКЦІЯ 14

«ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ»

Tyshakova L.T.

Candidate of pedagogical sciences,
associate professor,
*Luhansk State University of Internal Affairs
named after E.O.Didorenko.
Sievierodonetsk, Ukraine*

INNOVATIVE ACTIVITY OF A HIGHER SCHOOL PEDAGOGUE

Social importance of the state in providing access to quality education, providing graduates with high level of knowledge, skills and competencies by ensuring academic mobility and freedom of universities is increasing in today's world. The main aim of introduction of innovations in education is the harmonious development of a personality and his intellectual, creative abilities, increasing innovative and cultural potential of higher school pedagogues. Innovations in education are part of the assimilation process of innovative knowledge, skills and values, thus determining its socialization in the innovative field of the activity. Therefore, now problems connected with studying, taking into account and formation of higher school teacher's innovative culture acquire special value. The teacher of a higher educational institution is the main subject of the innovative activity of a higher school. In this regard, sociological study of the theoretical model of modern Ukrainian higher school teacher's innovative culture is of particular interest today. The influence of this category on all

processes occurring in the university environment is in all respects decisive.

New aspects of modern society interaction, higher educational institutions and individuals have emerged in connection with economic, social and political changes in the country. They revealed in the vital activity of such social institutions as domestic higher schools a wide range of problems the solution of which is directly dependent on the level of the development of the university teacher's innovative culture.

Culture acts, on the one hand, as a result of human social activity which is expressed in language, norms, values, aesthetic tastes, knowledge, teachers' professional skills, various customs, and on the other hand – a qualitative characteristic of the development of the society or any social individual, the process of mastering already existing results of the creativity. Innovative activity is one of the main types of the individual's activity which has a fundamental difference from the traditional one.

It is always realized at the presence of contradictions in such situations when the traditional models of actions become ineffective, further improvements do not give the necessary effect. The change of the content of the activity and also methods of its modernization, that is technologies of the activity are important for innovative process. Therefore, in our view, it is not so important to inculcate something absolutely new, unexplored. From the point of view of the innovative activity technology of presentation and application of something new, severe logical tying up of novelty with the peculiarities of the environment, performers and expected effect are more important.

Innovations always accompany teaching activity. Forms, methods and spheres of the display of the creative undertaking in it are indissolubly related to the formation of teacher's innovative culture. The specific feature of higher school teacher's innovative

culture consists in the fact that it occurs in the field of people communication to each other. Culture comes forward, foremost, as historically concentrated collective experience. Everybody converts this experience into the personality content. Personality culture differs from all accumulated riches of culture, in particular, that it always carries in itself an idea about aims, reasons and

necessities which are characteristic exactly for this person. Essence and orientation of innovation in education consist in constructing of the new humanity oriented models of studies and education,

Teachers of higher educational institutions are a specific social professional group in the structure of agencies of higher education with the status, functional, role-play characteristics. Exactly a teaching staff is the concentrated force that produces, keeps and passes to the students the best national and educational traditions and experience from the generation to generation. It is one of the most difficult and varied for functions professions at the institutions of higher education that assumes different creative and organizational types of innovative activity. Pedagogical profession requires special sensitiveness to constantly innovative tendencies of public existence, capacity for adequate perception of the society needs and corresponding correction of educational-educative activity.

This peculiarity in present postindustrial, informative times which requires many different from the previous skills and corresponding thinking, has special meaningfulness. School as one of the major institutes of socialization of a man, preparation of young people to the role of active subjects of future public processes must be exceptionally attentive both to new realities and public progress trends and to the innovations in the field of content, forms and methods of studies and education. Accordingly, the innovativeness must characterize professional activity of higher

school teachers.

Modern teachers should possess the following personality characteristics: the need and capacity for active and diverse innovative-pedagogical and socio-cultural activity; tactfulness, sense of empathy, patience and tolerance in relationships with students and colleagues, readiness to accept and support them, and if it is necessary, to protect them; understanding of originality and relative autonomous self-development of a personality; ability to provide communication in the group and between groups, to prevent conflicts between students and teachers; knowledge of students' psychical development features and aspiration together with them purposefully to create conditions necessary for their self-development; capacity for their own development and self-education.

Innovations do not arise up spontaneously. They are the result of the systemic

scientific searches, analysis, generalization of pedagogical experience. The core stone of innovative processes in education is the introduction of the achievements of psychological and pedagogical science into practice, study, generalization and distribution of native and foreign pedagogical advanced experience. The motive force of the innovative activity is a teacher as a creative personality as the human factor is decisive during the search, development, introduction and distribution of new ideas. A creative pedagogue, educator has wide possibilities and an unlimited field for innovative activity as in practice he can experiment and make sure in the efficiency of methodologies of studies, correct them, work out detailed structure of

his researches in educational-educative process, offer new technologies and methods of studies. The basic condition of such activity is an innovative potential of a pedagogue.

D. Mazocha, N. Opanasenko examine innovative teacher's potential as a combination of sociocultural and creative characteristics

of teacher's personality that finds out a willingness to perfect pedagogical activity, the presence of internal

means and methods able to provide this readiness. Personal (hard-working, readiness to work, motivations, emotional firmness, ability to endure the action of strong irritants) and special qualities (thorough professional knowledge, abilities to analyze, to find out reasons of different phenomena, their advantages and disadvantages, forecast and design their activity) characterize them. Major types of the activity to which didactics searches are related to within the framework of searching orientation, are: systemic (logical structure of the research-solving problems, debatable (communicative-dialogic) activity, playing imitation and modelling, reflection of the experience of the searching activity.

Thus, a teacher must take into account student's possibilities, his potential. The main task of a higher school pedagogue - to educate, to expose and develop all valuable in a student. For this purpose, it is necessary to know well and represent students' activity which he manages.

References:

1. Kamins'ka A.V. Formation of future teachers' readiness to innovative activity at higher educational institution [Electronic resource] access mode <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/ NN13/11kavvnz.pdf>
2. Kozak K. V. Researches of innovative educational models at higher school. Educational-logical discourse, 2014, № 1 (5). P. 99.
3. Pedagogics: manual / D.S. Mazokha, N.I.Opanasenko — K.: Centre of educational literature, 2005. 232 p.
4. Bystrova Yu.B. Innovative methods of teaching at higher school of Ukraine. Law and innovative society № 1 (4) 2015. P.27-33

*Матеріали XV-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 листопада 2021 р., м. Роттердам (Нідерланди), дистанційно)*

***Матеріали XV-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 листопада 2021 р., м. Роттердам (Нідерланди), дистанційно)***

СУЧАСНІ АСПЕКТИ МОДЕРНІЗАЦІЇ НАУКИ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Підписано до друку 04 листопада 2021 р.
Формат 60х90/8. Папір офсетний.
Друк офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 8,2. Наклад 100 прим.

*Видавець: Громадська наукова організація «Всеукраїнська
асамблея докторів наук з державного управління» Свідоцтво
серія ДК №4957 від 18.08.2015 р., Андріївський узвіз, буд.11,
оф 68, м. Київ, 04070.*

Надруковано рекламним агентством
«GoToPrint» Адреса, Україна, Київська обл., м. Київ, вул. Льва Толстого, 63
тел.+38073 996 46 57, +.38050 771 27 31, e-mail: gotoprint@gmail.com

запрошуємо до публікації
у міжнародному
мультидисциплінарному журналі

Журнал вдається за партнерства з
Видавничою групою

«Věda a perspektivy»

Журнал засновано з метою налагодження міжнародного співробітництва
науковців у різних напрямках світової науки

Прійом матеріалів до 20.11.2021

Для публікації у нашому журналі
надсилайте статті на електронну
адресу

 naukovi.perspectuvu@ukr.net

Детальну інформацію про умови
публікації статті можна
дізнатись на сайті видавництва

 <http://perspectives.pp.ua>

Наукові перспективи
Видавнича група

ДРУКОВАНЕ ВИДАННЯ

"Наукові перспективи"

журналу присвоєно категорію "Б" із галузей наук:
державне управління, право, економіка та психологія

Ми готові розмістити ваш науковий здобуток у нашому
друкованому фаховому журналі

ПЕРЕВАГИ ПУБЛІКАЦІЇ В ЖУРНАЛІ:

видання присвоєний міжнародний
стандартний серійний номер ISSN

всім статтям присвоєється
унікальний номер DOI

журнал виходить
щомісячно

видання включено до
пошукової системи Google
Scholar та до міжнародної
наукометричної бази
даних Research Bible

Матеріали приймаються на
електронну пошту
до 25.11.2021

✉ NAUKOVI.PERSPECTUVU@UKR.NET

🌐 [HTTP://PERSPECTIVES.PP.UA](http://PERSPECTIVES.PP.UA)

☎ 38 (063) 951-78-55

[HTTP://PERSPECTIVES.PP.UA](http://perspectives.pp.ua)

Журнал видається в рамках
роботи Видавничої групи
«Наукові перспективи»

ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ НАУКИ

Категорії "Б" із Психології та Педагогіки

**ЖУРНАЛ СТВОРЕНИЙ
ЛЮДЬМИ, ДЛЯ ЛЮДЕЙ,
ПРО ЛЮДЕЙ...**

- всім статтям присвоюється унікальний номер DOI;
- журнал виходить щомісячно;
- журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus, до міжнародної наукометричної бази даних Research Bible, до міжнародної пошукової системи Google Scholar.

Для публікації у нашому журналі
надсилайте статті на електронну
адресу до 15 числа кожного місяця

NAUKOVI.PERSPECTUVU@UKR.NET

+ 38 (063) 951-78-55

